

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ο ΑΠΑΝΩΣΗΦΗΣ*

(ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΜΟΝΗΣ)

Ἡ ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφη, εὗρισκομένη εἰς τὸ κέντρον περιήπου τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου καὶ τῆς Κρήτης γενικῶς καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ συγκοινωνίας, ἡ ὁποία συνέδεεν ἄλλοτε τὰ δυτικὰ διαμερίσματα τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Νήσου μὲ τὰ ἀνατολικά τοιαῦτα, εἶναι σήμερον ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν Μονῶν τῆς Κρήτης ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ μοναχῶν (περὶ τοὺς 37) καὶ κτηματικοῦ πλούτου. Ἐπιπλέον καὶ ὡς ἐστὶα πνευματικὴ καὶ ὡς κέντρον χριστιανικῆς λατρείας, ἀπολαῦον σεβασμοῦ καὶ ἀπὸ αὐτοῦς τοὺς Τούρκους κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας, ἡ Μονὴ τοῦ Ἀπανωσήφη ἐγνώρισε λαμπρᾶς ἡμέρας εἰς παλαιότερας ἐποχάς.

Παρὰ τὰς περιπετείας καὶ καταστροφάς, τὰς ὁποίας ὑπέστη κατὰ

*) Ἀφορμὴν πρὸς σύνταξιν τῆς παρούσης μελέτης ἀπετέλεσεν ἐπίσκεψίς μας εἰς τὴν μονὴν Ἀπανωσήφη, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1943, ἐπὶ τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς. Ἀπὸ εὐλογον ἐνδιαφέρον ἐζητήσαμεν τότε νὰ μᾶς δοθῆ πρὸς ἀνάγνωσιν ἡ ἱστορία τῆς Μονῆς. Μᾶς ἐδόθη ἀπάντησις, ὅτι δὲν ὑπάρχει τοιαύτη ὅτι δὲν ἔχει γραφῆ ἀκόμη.

Ἐπεσκέψθημεν τότε, χωρὶς νὰ μαντεύωμεν τὰς δυσκολίας τοῦ πράγματος, ὅτι θὰ ἡσχολούμεθα μὲ τὴν πλήρωσιν τοῦ κενοῦ. Ἠρχίσασμεν μάλιστα ἀμέσως ἐκεῖ τὴν συλλογὴν σχετικῶν πληροφοριῶν καὶ μετ' εὐχαριστήσεως ἐδέχθημεν, προθύμως ποραδοθέντα εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ φιλόστοργου καὶ στοχαστικοῦ γέροντος ἱερομονάχου Τίτου Βαρελιτζάκι — ἀπέθανε κατὰ τὸ 1945 — χειρόγραφα σημειώματά του περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς, ἀποτελοῦντα σύντομον, ἀλλὰ πολῦτιμον περίληψιν τῆς σχετικῆς παραδόσεως, πραγματικὸν σκελετὸν τῆς ἱστορίας τῆς.

Ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ὑποσχέσεώς μας καθυστέρησε καὶ λόγῳ τῆς γνωστῆς πολυταράχου κατοχικῆς καὶ μετακατοχικῆς περιόδου, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ἀποροφησεώς μας ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἔργον μας.

Καὶ τώρα ὁμως, ἂν προβαίνωμεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης, τὸ πράττομεν ὄχι διότι νομίζομεν ὅτι δι' αὐτῆς ἐξαντλεῖται τὸ θέμα, ἀλλὰ κυρίως διὰ νὰ ὑπογραμμίσωμεν εἰς τὴν προσοχὴν νεωτέρων ἡμῶν καὶ ἀρμοδιωτέρων ἐρευνητῶν τὴν ὑπαρξὴν ἀνεκδότων πηγῶν, διὰ τὴν μελέτην καὶ τούτου ὡς καὶ οἰουδήποτε ἄλλου θέματος σχετιζομένου μὲ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τοῦ Ἑθνους μας, πρὸς τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ἀποκάλυψιν τῶν ὁποίων πρὸ παντός ἄλλου πρέπει νὰ στρέφεται ἡ μέριμνά μας.

Εἰς τὴν προσπάθειάν μας αὐτὴν ὁ σοφὸς τουρκομαθὴς καὶ ἀκάματος ἐρευνητὴς τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Νήσου μας Μεταφραστὴς τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου Ἡρακλείου κ. Νικόλαος Σταυρινίδης μᾶς διηκούλυε σπουδαίως, διό καὶ ἐκφράζομεν αὐτῷ καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης θερμὰς εὐχαριστίας.

καιροὺς ἢ Μονή, διεσώθησαν, εὐτυχῶς, εἰς αὐτήν, ἐκτὸς τῶν προφορικῶν παραδόσεων, καὶ στοιχεῖα τινὰ χειρόγραφα παλαιά, ἐπὶ τῶν ὁποίων δύναται νὰ βασισθῇ μετὰ βεβαιότητος ἡ ἴδρυσις αὐτῆς καὶ ἔντινι μέτρῳ καὶ ἡ περαιτέρω ἱστορικὴ σταδιοδρομία της.

Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν χειρογράφων στοιχείων κατέχει ἀναμφισβητήτως ἡ «ΔΙΗΓΗΣΙΣ περὶ τοῦ πῶς καὶ τινι τρόπῳ συνεστήθη καὶ ἀνηγέρθη ἡ ἁγία αὕτη Μονὴ ἐξ ἀρχῆς»¹.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶναι χαρτῶος κῶδιξ, συνήθους ὀγδόου σχήματος, παχέος, μᾶλλον στιλπνοῦ χάρτου, μὲ ὠραῖα στρογγυλὰ εὐανάγνωστα γράμματα ταχείας γραφῆς. Εἶναι δεμένον μὲ σανιδένια ἐξώφυλλα, πὸν περιβάλλονται διὰ συνεχομένου δέρματος. Εἰς τὸ τέλος φέρει τὴν χρονολογίαν 1864 Ἰανουαρίου 26 καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ συντάκτου: Ἰάκωβος Ἱεροδιάκονος. Οὗτος ἦτο ἀσφαλῶς ἀδελφὸς τῆς Μονῆς, ὄχι πολὺ ἐγγράμματος, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ συχναὶ ἀνορθογραφίαι καὶ τινες ἀσυνταξίαι, ὡς καὶ τὸ ἀφελὲς τῆς διηγήσεώς του, ἀλλὰ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος ἄνθρωπος.

Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρεμβάλλονται τρεῖς κεναὶ σελίδες. Τὸ πρῶτον, ἐκ σελίδων 20, ἀναφέρεται εἰς τὸ ἱστορικὸν τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς, εἰς τὸ ὁποῖον προσίθονται καὶ τινὰ «ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀπείρων θαυμάτων τοῦ Ἁγίου καὶ ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ σεβασμίᾳ αὐτοῦ Μονῇ, ἐπονομαζομένη τοῦ Ἐπανωσήφη τελεσθέντα». Τὸ δεύτερον μέρος ἐκ σελίδων 22 περιλαμβάνει:

α) Παράκλησιν τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου.

β) Στιχηρὰ προσόμοια εἰς τὸν Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, ψαλλόμενα εἰς τὴν Λιτὴν ἐκάστου Σαββάτου ἑσπέρας εἰς τὸν τυχόντα ἦχον.

γ) Μεγαλυνάρια, ἥτοι ἐγκώμια τοῦ Ἁγίου, ψαλλόμενα (σ. σ. κατὰ τό: Αἱ γενεαὶ πᾶσαι) εἰς τὴν Λειτουργίαν ἀντὶ κοινωνικοῦ, κατ' ἀλφάβητον.

Ἐπειδὴ ὅλαι αἱ γνωσταὶ καὶ προφορικῶς ἢ γραπτῶς εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικὰ κυκλοφοροῦσαι πληροφορίαι περὶ τῆς ἰδρύσεως καὶ τῆς ραγδαίας ἀναπτύξεως τῆς Μονῆς, πηγὴν ἔχουν τὴν «Διήγησιν» τοῦ Ἰακώβου, αὕτη δὲ πάλιν, κατὰ ρητὴν ὁμολογίαν τοῦ συγγραφέως της, ἐστηρίχθη ἐπὶ γραπτῶν πληροφοριῶν «τῶν παλαιῶν γερόντων καὶ

¹) Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἀνέγνωσεν ὁ Στέφ. Ξανθουδίδης καὶ δι' ὀλίγων ἀναφέρει τὸ περιεχόμενον του εἰς τὰ ἀρχαιολογικά του σημειώματα τοῦ 1915, τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Πλάτωνος δημοσιευθέντα. Βλ. «Κρητικὰ Χρονικά», τ. Β' σ. 528.

ἡγουμένων» τῆς Μονῆς, αἱ ὁποῖαι δὲν σώζονται εἰς τὸ Ἀρχεῖον αὐτῆς, κρίνομεν σκόπιμον νὰ περιλάβωμεν ἔνταῦθα αὐτούσιον τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς, ἀποκαθιστῶντες μόνον τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κειμένου.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ, ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀπείρων θαυμάτων τοῦ Ἁγίου 1
ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος ΓΕΩΡΓΙΟΥ, ἐν τῇ Ἱεροῦ καὶ σεβασμίᾳ αὐ-
τοῦ Μονῆ, ἐπονομαζομένη τοῦ Ἐπανωσήφης, τελεοθέντα, ἅτινα ρέουσιν
ἀενάως ὡς ποταμὸς ἐν πάσῃ τῇ Νήσῳ τῆς Κρήτης. Εἰς ὅσους μετ' εὐ-
λαβείας καὶ πίστεως ἐπικαλεσθῶν τὸ ἅγιον αὐτοῦ ὄνομα, ταχέως προ-
φθάνει, ἐκπληρῶν τὰ αἰτήματα αὐτῶν· οὐ μόνον εἰς τοὺς εὐσεβεῖς, ἀλλὰ
καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀσεβεῖς θαυματουργεῖ ὁ ἔνδοξος καὶ μέγας Γεώρ-
γιος, ἵνα ἐν πᾶσι καὶ ὑπὸ πάντων δοξάζεται ὁ ὑψιστος καὶ παντοδύ-
ναμος Θεός.

Ἀρξόμεθα οὖν διηγῆσασθαι πῶς καὶ τίνι τρόπῳ ἠθέλησεν ὁ Ἅγιος
νὰ συστηθῆ καὶ ἀνεγερθῆ ἡ ἁγία αὕτη μονὴ ἐξ ἀρχῆς, καθὼς εὐρέθη-
σαν γεγραμμένα παρὰ τῶν παλαιῶν γερόντων καὶ ἡγουμένων.

Πρώτη ἀρχὴ καὶ αἰτία.

Κάποιον χωρίον, ὀνομαζόμενον Κακὸν Χωρίον¹ πλησίον τῆς μο-
νῆς, ἕνας χριστιανός, τὸ γένος Λαγγουβάροδος, εἶχεν ἐκεῖ
μικρὰν οἰκίαν καὶ τὴν ποιμνὴν του· ἠθέλησε νὰ κτίσῃ ἐκεῖ μικρὰν ἐκ-
κλησίαν διὰ νὰ ἐκκλησιάζωνται οἱ ἐκεῖσε εὐρισκόμενοι χριστιανοί. Κα-
τὰ τύχην δὲ ἔγινε διχόνοια καὶ ἔχθρα μεταξὺ τινὸς μοναχοῦ μετὰ τινος
διακόνου εἰς τὴν κοινόβιον μονήν, τὴν περίφημον τοῦ Ἁγίου Ἀντων-
νίου, Ἀπεξανῆς κα | λουμένην. Λοιπὸν ὁ μοναχός, Παΐσιος καλούμε- 2
νος, συλλογιζόμενος εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἔλεγεν: «Ἐγὼ ἦλθον ἐδῶ διὰ
σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου, ἀλλὰ κινδυνεύω νὰ κολασθῶ. Οἶδεν ὁ Θεὸς
νὰ ἀναχωρήσω καὶ νὰ δώσω τόπον τῇ ὁργῇ. Καὶ οὕτως ἐποίησεν καὶ
ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν μονήν τῶν Ἀπεξανῶν.

Ἐκίνησε λοιπὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν μονήν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου,
ἐπονομαζομένης τῆς Ἀγκαράθου καὶ ἔφθασε τὸ ἔσπερας εἰς τοῦτον τὸν
τόπον, ὅπου ἦτον τὸ μικρὸν ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου καὶ ἐκεῖ μέσα ἐκοι-
μήθη, κεκοπιασμένος ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν. Κοιμωμένου δὲ αὐτοῦ, ἰδοὺ
φαίνεται εἰς αὐτὸν ὁ Ἅγιος εἰς σχῆμα στρατιώτου καὶ ἐφοβήθη. Ὁ δὲ
Ἅγιος τοῦ λέγει· ποῦ μελετᾷς νὰ ὑπάγῃς; καὶ ποῦ εἶναι ὁ σκοπός σου;

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Παΐσιος λέγει τοῦ Ἁγίου· Κύριέ μου, εἰς τὸν
Ναὸν τῆς Θεοτόκου Ἀγκάραθον μελετῶ νὰ ὑπάγω, εἰάν θέλῃ ὁ Θεός.

Λέγει του ὁ Ἅγιος· ἀμὴ ἐγὼ θέλω νὰ μείνης ἐδῶ, νὰ μοῦ μεγαλώ-
σῃς τούτην τὴν μικρὴν ἐκκλησίαν, καθὼς θέλω σοῦ δείξω.

¹) Εἶναι τὸ σημερινὸν Μεταξοχώρι.

Καὶ ἰδοὺ βλέπει ὁ μοναχὸς Παΐσιος, ὅτι ὡσὰν νὰ ἐκράτει ὁ ἅγιος μικρὸν σκαλίδιον, σημαδεύοντας ἀπὸ ἀρχῆς τὸν τόπον κατὰ μάκρος καὶ πλάτος τοῦ ναοῦ. Ὁ δὲ μοναχὸς Παΐσιος, βλέπων ταῦτα ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτοῦ, λέγει πρὸς τὸν Ἅγιον. Κύριέ μου, καθὼς μου δείχνεις, τοῦτος ὁ ναὸς θέλει ἔχει πολὺ ἔξοδον, ἐγὼ δὲ εἶμαι ἀδύνατος καὶ πτωχὸς καὶ οὔτε κὰν νὰ βάλω ἀρχὴν δὲν εἶμαι ἄξιος.

Λέγει του ὁ ἅγιος· κάμε ἐσύ, ἀδελφέ, τὴν ἀρχὴν καὶ ἐγὼ σοῦ βοηθῶ εἰς ὅσα ἔξοδα χρειάζονται καὶ μὴν σὲ μέλει.

Καὶ ὡσὰν ἐξημέρωσεν ὁ Θεὸς ἐξέβη ὁ μοναχὸς Παΐσιος, διὰ νὰ περιεργασθῆ τὸν τόπον, ἐὰν εἶναι κατὰ τὸ ὄραμα ὁποῦ τοῦ ἐφάνη εἰς τὸν ὕπνον καὶ βλέπει κατὰ ἀλήθειαν τὰ σημάδια, ὁποῦ τοῦ ἔδειξεν ὁ Ἅγιος· τὸ μέτρον δηλαδὴ τοῦ Ναοῦ. Καὶ ἐθαύμαζεν ἐκπλητιόμενος. Καὶ λέγει εἰς τὸν ἑαυτὸν του· ἰδοὺ ὁποῦ εἶναι θέλημα Θεοῦ νὰ μείνω ἐδῶ. 3

Μετ' οὐ πολὺ δὲ εὐρίσκει τεχνίτας πειροκόπους καὶ τοὺς στέλλει εἰς τὸν Πόρον τῆς Σέλλης, διὰ ἐπιτηδείους λίθους τῆς οἰκοδομῆς, ὁ ὁποῖος τόπος εἶναι ἕως δέκα μίλια μακράν. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔκοπιον τὲς πέτρες καὶ τὲς ἔφερον ἐν αἰμῶνι τοῦ Παΐσιου ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἕως χρόνους ἐπιτά (παράδοξον τοῦτο τοῖς ἀκούουσιν) καὶ δὲν ἐβαρέθη. Ἄλλ' ὁ Θεὸς ὠκονόμησε διὰ πρεσβειῶν τοῦ Ἁγίου. Βλέποντες οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τὰ χωρία ἐσυμπόνεσαν εἰς τὴν τοσαύτην ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν καὶ ἔδραμον ἅπαντες μὲ τὰ ζῶά των καὶ ὡς ἐδύναντο καὶ ἔφερον ὅσες ἐχρειάζοντο εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, ὁδηγούμενοι καὶ φωτιζόμενοι ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου.

Ἀρχόμενος λοιπὸν ὁ καλὸς καὶ πιστὸς Παΐσιος τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ, ἐθυμώθη κατὰ πολλὰ ὁ τότε ἄρχων καὶ ἐξουσιαστὴς τοῦ χωρίου Λιβάνια καλούμενον, ὅτι πῶς δὲν ἐπῆρεν θέλημα ὁ Παΐσιος ὅτι θέλει κτίσει ἐκκλησίαν, καὶ ἐλθὼν ὁ ὑπερήφανος ἐκεῖνος ἄρχων ἔπληξε τὸν κτίτορα τοῦ ναοῦ μετὰ ἀπειλῆς μεγάλης, ἵνα παύσῃ τὴν οἰκοδομὴν καὶ νὰ γένη ἄφαντος, νὰ μὴ φανῆ τελείως εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ἵνα μὴ τὸν παιδεύσῃ ἀσστηρῶς.

Ὁ δὲ καλόγηρος καὶ κτίτωρ ἐσέβη εἰς τὸ ἐκκλησίδιον, σταθεὶς ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου, κλαίων καὶ ὀδυρόμενος διὰ τὸν φόβον του, καὶ ἐπαρεκάλει μετὰ κατανύξεως καὶ θερμῶν δακρύων, τὴν παρὰ τοῦ Ἁγίου βοήθειαν ἐπιζητῶν. Καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

Ὁ δὲ θαυματουργὸς καὶ μέγας Γεώργιος διὰ νυκτὸς δὲν ἐνύσταξεν, ἀλλ' ἔδραμεν εὐθύς τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, καθήμενος ἐπάνω εἰς τὸ ἄλογον καὶ ἔτυψε τὸν ἄρχοντα ἐκεῖνον τὸν αὐθάδη, τόσον ὁποῦ ἔμεινεν ἡμιθανῆς ὁ ἄθλιος. | 4

Καὶ παρενθὺς ἔστειλε τὸν ὑπηρέτην του εἰς τὸν κτίτορα Παΐσιον

καὶ λέγει του προστακτικῶς, ὅτι νὰ κτίζης, καλόγηρε, χωρὶς δειλίαν καὶ φόβον καὶ εἴ τι χρειάζεσαι ἐγὼ νὰ σοῦ τὰ δίδω. Καὶ ἀφ' ἔγινεν ὑγιῆς ὁ καλὸς ἄρχων, εὐθὺς ἤλθεν εἰς τὸ μέρος αὐτό, ὅπου ἔκαμεν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ ὁ Παῖσιος καὶ ἔκτισε τὸ μέγα ὀσπίτιον, τὸ ὁποῖον λέγεται σήμερον μέγαλον ἄχοῦρι, κείμενον πρὸς ἀνατολὰς τοῦ μοναστηρίου, μὲ ἔξοδα ἐδικά του.

Ὁ δὲ Παῖσιος, λαμβάνοντας τὸ ἐλεύθερον, ἔκτιζεν ἀφόβως καὶ ἐπιμελῶς. Ὅταν δὲ ὀλιγόστευεν ἡ ζωτροφία ἔτρεχεν εὐθὺς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου ζητῶν βοήθειαν, λέγων Ἁγίε τοῦ Θεοῦ, δὲν ἔχω ζωτροφίαν, διὰ νὰ φάγωσιν οἱ δουλεύοντες εἰς τὸν ναόν σου (λέγει δὲ ὁ Ἀπόστολος καὶ θεῖος Παῦλος· «οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν»). Καὶ ὁ προφητάναξ Δαβὶδ· «θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται καὶ σώσει αὐτούς»). Ἐπειδὴ δὲ καὶ νὰ εἶναι τὸ μέρος αὐτὸ κατὰ τὸ μέσον τῆς αὐτῆς Νήσου Κρήτης, ὠκονόμησεν ὁ τῶν θαυμασίων Θεός, ὥσπερ σταυροδρόμιον τῆς Νήσου, θαυμαστὸν τεράστιον καὶ παρατήρημα ἄξιον, ὅτι ἀπὸ τοὺς τεσσάρους δρόμους ἐρχόμενοι οἱ χριστιανοί, εὐλαβηθέντες τὸ καλὸν καὶ θεάρεστον ἔργον τῆς οἰκοδομῆς, ἤρχοντο πανταχόθεν, φέροντες ἄρτους, οἶνον, μαγειρεύματα, ἔλαιον, τυροὺς καὶ λοιπά. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐκυβέρινα ὁ Ἅγιος τὰ πάντα ὅσα ἐκάλει ἡ χρεία. Ἀλλὰ καὶ πάντοτε, ὅταν ὑστερεῖτο ἀπὸ βρώματα, εὐθὺς προσπίπτοντας εἰς τὴν εἰκόνα ἐζήτει ἀπὸ τὸν Ἅγιον βοήθειαν· καὶ ταχέως ἐλάμβανε τὰ αἰτούμενα τῇ τοῦ Ἁγίου προμηθείᾳ καὶ βοηθείᾳ, ἕως οὗ ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομὴ τοῦ πανσέλιου τούτου ναοῦ τοῦ μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Γεωργίου.

Καὶ ἔτιζι ἐκτίσθη μὲ ἐλεημοσύνην καὶ πάλιν μὲ ἐλεημοσύνην στέκεται ἕως σήμερον. Δόξα τῷ ἁγίῳ Θεῷ καὶ τῷ θεράποντι θεῷ Γεωργίῳ, ὅπου ἠγάπησε τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἀείποτε διαφυλάττει μὲ τὰ ἄπειρα θαύματα, ὅπου ἀενάως | διὰ ξηραῖς καὶ θαλάσσης, εἰς πιστοὺς καὶ ἀπίστους. Καὶ ὅποιος ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας τὸν ἐπικαλεσθῆ, ταχέως προφθάνει καὶ βοηθεῖ εἰς πᾶσαν ἀνάγκην τῶν ἐπικαλουμένων. Διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ τινὰς τὰ ἀναρίθμητα θαύματα καὶ τὰς ἀμετρήτους εὐεργεσίας. Καὶ ἀπὸ κινδύνους καὶ αἰχμαλωσίας καὶ ἀπὸ θανατικά, καὶ χρόνων δυστυχίης κατὰ καιρὸν, εἰς ὅλα πάντα ἐπιβλέπει μας καὶ προφθάνει εἰς πᾶσαν ἀνάγκην· καὶ τοὺς κακοὺς ἐχθροὺς αὐστηρῶς τοὺς παιδεύει, ἵνα μὴ ὑπεραίρωνται οἱ ἄνομοι.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴν ἀποσιωπήσωμεν τὰ πάντα θαυματουργήματα αὐτοῦ εἶναι χρεία νὰ διηγηθῶμεν μερικά, πρὸς πίστιωσιν τῶν πολλῶν, ἅτινα ἔγιναν εἰς τὴν σεβασμίαν ταύτην μονήν, κατὰ διαφόρους περιστάσεις καὶ εἰς τοὺς κατὰ καιρὸν ἡγουμένους.

Εἰς τὸν καιρὸν ὁποῦ ἔλαβε παρὰ μικρὰν σύστασιν καὶ ὀλίγην συνοδείαν ἠκολούθησε τοιοῦτον θαῦμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀξιοθαύμαστον.

Θαῦμα α'.

Εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἦτόν τις χριστιανὸς ἀπὸ χωρίου λεγόμενον Ἐμπαρον, τὸ μετόχι αὐτοῦ ὀνομαζόμενον τοῦ Μηλιαροῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μιχαήλ. Οὗτος εἶχε πολλὴν ἀγάπην καὶ εὐλάβειαν εἰς τὸν Ἅγιον· καὶ ὅταν ἐπεκαλεῖτο τὸν Ἅγιον, παρευθὺς ἐλάμβανε τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου βοήθειαν. Μίαν φορὰν λοιπὸν ἠσθένησε κατὰ πολλὰ καὶ ἦλθεν εἰς μεγάλην ἀνάγκην. Ὄθεν ἔκαμε δέησιν, ἐπαρακάλεσε τὸν Ἅγιον μὲ συντριβὴν καρδίας, λέγοντας: Ἅγιε Γεώργιε, βοήθησόν μοι νὰ λάβω τὴν ὑγείαν μου καὶ νὰ σοῦ φέρω τράγους τριάντα, τοὺς ἐκλεκτοτέρους.

Ἀνέλαβε λοιπὸν, τῇ τοῦ ἁγίου βοηθείᾳ, ὁ ἄνθρωπος. Ὄταν δὲ ἔφθασεν ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου, ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος τοὺς τράγους καὶ τοὺς ἤφερεν εἰς τὸ μοναστήριον· ὄχι ὁμῶς τοὺς ἐκλεκτοὺς ὁποῦ ἔταξεν ἄλλους κατώτερους ἔφερεν.

Ἐμεινε λοιπὸν ἐκείνην | τὴν ἐσπέραν εἰς τὸ μοναστήριον καθὼς 6
καὶ οἱ λοιποὶ προσκυνηταί. Τὸ δὲ πρωτὶ, ἐβγαίνοντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἐβγῆκεν ὁ ἄνθρωπος ἔξω εἰς περιδιάβασιν τῆς θέσεως τοῦ μοναστηρίου. Περιδιαβάζοντας λοιπὸν εἰς τὰ πέριξ τοῦ μοναστηρίου, ἰδοὺ ἀκούει κατὰ ἀνατολὰς τοὺς κώδωνας τῶν τασιμάρων διαλεκτῶν του τράγων καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μοναστήριον, ὡς ἀπὸ Θεοῦ προσταγμένα, ὁποῦ τινὰς δὲν τὰ ἐλάλει, οὔτε τοὺς ἠκολούθει. Καὶ λέγει πρὸς τοὺς δούλους του· τὰ ἐδικά μας κωδούνια ἀκούγω καὶ ἔρχονται πρὸς ἐδῶ καὶ θαυμάζω. Ἀποκρίνονται καὶ αὐτοί. Ναί, ἀφέντη, τὰ ἴδια βέβαια τὰ ἐδικά μας εἶναι. Λέγει ὁ γέρον. Οἱ κλέπται ἔμαθαν πὼς λείπομεν τώρα ἀπὸ τὸ χωρίον μας καὶ ἐπῆγαν καὶ ἔκλεψαν τὰ πράγματά μας. Κρυφθῆτε λοιπὸν παρὰμερα ἕως οὔ νὰ φθάσουν σιμὰ νὰ δρᾶμωμεν νὰ τοὺς τὰ πάρωμεν. Καὶ οὕτως ἐκρύφθησαν, περιμένοντες νὰ πιάσουν τοὺς κλέπτας.

Καὶ ἰδοὺ βλέπουσι τὰ ζῶα καὶ ἔρχονται, χωρὶς νὰ ἀκολουθῆ τινὰς ἢ νὰ τὰ λαλῆ. Καὶ ἐβγαίνουν αὐτοὶ ὁποῦ ἦσαν κεκρυμμένοι διὰ τοὺς κλέπτας· ἠκολούθουν αὐτοὶ κατόπιν εἰς τοὺς τράγους.

Αὐτὰ δὲ τὰ ζῶα, ὥσπερ νὰ εἶχαν λογικὴν αἴσθησιν, ἔκαμαν εἰς αὐτοὺς σχῆμα μετανοίας καὶ ἦλθαν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας, κάμνοντες ἓνα κύκλον τριγύρου. Ἐπειτα ἐβγῆκαν ἐπάνω εἰς τὴν χαλέπαν καὶ ἐσταμάτησαν ὑπὸ κάτω εἰς μίαν χαρουπιάν, ὁποῦ ἦτον ἐκεῖ, τῆς ὁποίας ἡ ρίζα σώζεται καὶ φαίνεται ἕως τὴν σήμερον. Ἐπειδὴ ὁ τόπος

ἀκόμη ἦτον ἀδιόρθωτος, χωρὶς κτίρια, πλαγιώδης ἀνήφορος καὶ κλαδερός.

Ὁ δὲ Μιχαὴλ Μηλιαρᾶς ἐκάθισεν ἔμπροσθεν τῆς δυτικῆς πόρτας τῆς ἐκκλησίας, ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν μεγάλην συλλογιζόμενος τὴν ἁμαρτίαν ὅτι ἐψεύσθη εἰς τὸν Ἅγιον. Ἐκεῖ καθήμενος βλέπει τὰ παιδιὰ ὅπου ἔφεραν τὸ νερὸν ὀλίγον διάστημα ἀπ' ἔξω τοῦ μοναστηρίου, ἀπὸ τὸ ὀπίσω καβοῦσι λεγόμενον· καὶ στρεφόμενος πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εἶπεν· ὦ ἅγιε Γεώργιε, τόσα θαύματα κάμνεις καὶ ἐδῶ | μέσα εἰς τὸ 7
μοναστήριόν σου πῶς δὲν ἐβγάνεις νερὸν νὰ πίνουν οἱ ἄνθρωποι, μόνον πηγαίνουν ἀπὸ μακρὰν καὶ τὸ φέρουν;

Ἐκείνην δὲ τὴν στιγμήν ἐσάλευσαν οἱ τράγοι ἀπ' ἐκεῖ ὅπου ἀνεπαύοντο ὑπὸ κάτω εἰς τὴν χαρουπιὰν καὶ ἐταράχθησαν καὶ οὕτως ἐσαλεύθη μία πέτρα καὶ κυλιομένη ἐκατέβη καὶ ἐκτύπησεν εἰς τὸ χαράκι, ὅπου ὁ γέρον Μηλιαρᾶς ἐκάθητο.

Τὴν δὲ ἐπιούσαν ἐσπέραν ἔμεινε πάλιν ὁ γέρον Μηλιαρᾶς. Καὶ τὴν νύκτα βλέπει εἰς τὸν ὕπνον του τὸν Ἅγιον καὶ λέγει του, ὅτι ἡ πέτρα, ὅπου ἐκατέβη καὶ ἐκτύπησεν εἰς τὸ χαράκι ὅπου ἐκάθουσεν, ἔμπρὸς εἰς τὴν πόρταν τῆς ἐκκλησίας, νὰ τὸ ἐβγάλουν ἀπὸ ἐκεῖ ἐκεῖνο τὸ χαράκι, διότι εἶναι νερὸν ὑπὸ κάτω νὰ πίνουν οἱ ἄνθρωποι.

Τὸ δὲ πρωτῆ, ὅταν ἀπόλυσεν ἡ ἐκκλησία, λέγει ὁ γέρον τοῦ ἠγασμένου. Ἅγιε καθηγούμενε, εἰς τὸν ὕπνον μου εἶδα ἕναν λαμπρότατον, ὅπου εἶπεν, ὅτι νὰ ἐβγάλωμεν ἐκεῖνο τὸ χαράκι ἀπὸ ἐκεῖ, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπὸ κάτω εἶναι νερόν.

Ἀπεκρίθη ὁ ἠγούμενος καὶ λέγει, ὅτι αὐτὴ ἡ πέτρα ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἀσχημίζει τὸν τόπον. Ἀλλὰ τώρα πὺν εἶναι συναγμένοι οἱ ἄνθρωποι νὰ τὴν ἐβγάλωμεν, καὶ ἐὰν ἔβγη νερὸν ἤδη καλῶς, εἰδὲ καὶ εὐτρεπίζει καὶ γίνεται ἴσιος.

Καὶ εὐθὺς φέρουσι τὰ ἐργαλεῖα καὶ ἔκοψαν τὸ χαράκι ἐκεῖνο καὶ (ὡ τῶν θαυμασίων Θεός) ἐφάνη ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας ἐκ τῆς κόγχης (τουρκιστὶ καντοῦνι ἢ καὶ ἀπλῶς ρούκουνας) μία φλέβα καὶ ἄλλη μία ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος, πλησίον τῆς πρώτης. Καὶ οὕτως ἐκαλλωπίσθη αὕτη ἡ πηγὴ τοῦ ἁγιάσματος καὶ στέκεται μέχρι τὴν σήμερον καὶ κυβερνᾶται μὲ ἀφθονον πλησμονὴν τὸ ἱερόν τοῦτο Μοναστήριον.

Τὸ θαυμασιώτερον δὲ εἶναι ὅπου εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου, ὅπου συνάσσειται τόσον πλῆθος λαοῦ καὶ ἐξαντιλοῦσιν ἀκαταπαύστως ἡμέραν καὶ νύκτα, εἰς μαγειρεύματα, πλυσίματα καὶ ζώων ποίσιμα, καὶ οὐδὲ ποσῶς ἐλαττοῦται οὔτε αὐξάνει, ἀλλὰ πάντοτε εἰς ἕνα μέτρον εὐρίσκειται τὸ εὐλογημένον ὕδωρ | τὸν δὲ ἐπίλοιπον καιρὸν ὅλου τοῦ ἔτους, 8
ὅταν θὰ ζυμώσουσι νὰ πάρουν νερὸν εἰς τὸ κελλαρικὸν ἕως εἴκοσι στάμνες ὀλιγοστεύει ἕως μία πιθαμὴ κάτω.

Θαῦμα ἕτερον

Εἰς δὲ τὸν καιρὸν τοῦ κυρ Ἀθανασίου Λούκαρη¹ τὴν ἡγουμενεΐαν, μία γυνὴ εἰς χωρίον Γέργερον ἠσθένησεν βαρέως δεινὴν ἀσθένειαν καὶ ἐκινδύνευσεν μέχρι θανάτου. Ἐπαρεκάλεσε τὸν Ἅγιον νὰ λάβῃ τὴν ὑγείαν της καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον νὰ προσκυνήσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου καὶ νὰ ἀπεθάνῃ εὐθύς (ὃ καὶ ἐγένετο κατὰ τὸ ζήτημά της). Ὅμως ἐφοβεῖτο νὰ ἔλθῃ ἐκείνην τὴν ἐρχομένην ἑορτήν. Ἀλλὰ μετὰ καιρὸν, παρακινουμένη παρ' ἄλλων γυναικῶν, ὅπου ἤθελαν νὰ ἔλθουν εἰς τὴν ἑορτήν τοῦ Ἁγίου. Καὶ εἰς τὸν δρόμον τοὺς ἦλθε μία μεγάλη βροχή, ὅπου μετὰ μόλις ἐγλύτωσαν. Καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ μοναστήριον καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπροσκύνησαν. Καὶ ὕστερον ἀπὸ ὄλους ἦλθε καὶ αὐτὴ διὰ νὰ προσκυνήσῃ καὶ εὐθύς ἔπεσεν ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου καὶ πάραυτα ἀπέθανε. Καὶ βλέποντες οἱ εὐρεθέντες ἐξεπλάγησαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἔφαλλον τὸν ἑσπερινὸν καὶ δὲν ἦτον ὥρα καὶ καιρὸς διὰ νὰ τὴν ἐνταφιάσουσι, τὴν ἄλλαξαν κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ τὴν ἔθηκαν εἰς παράμερον μέρος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν αὔριον νὰ τὴν θάψουν. Τὸ δὲ πρωτὶ, ὅπου ἐλειτουροῦσαν, ὅταν ἄρχισαν τὸ Εὐαγγέλιον, ἐσπάραξεν αὐτὴ μετὰ φωνῆς μεγάλης, λέγων ὦχ, ὦχ.

Οἱ πατέρες καὶ ὄλοι ὅσοι εὐρέθησαν ἐκεῖ ἐξέστησαν καὶ ἐτρομάξαν εἰς τὸ παράδοξον τοῦτο θέαμα.

Ὁ δὲ ἡγούμενος σιμώνει καὶ λέγει της. Τί ἔχεις καὶ φωνάζεις; Αὐτὴ δὲ ἐκράτει τὸ βυζίν της καὶ λέγει του: Ἐνας ψαροκαβαλάρης μὲ ἐξύπνησε καὶ μὲ ἐκτύπησε μὲ κοντάρι εἰς τὸ βυζί μου καὶ τόσον πόνον ἔχω, ὅπου γροικῶ | νὰ ἀποθάνω ἀπὸ τὸν πολὺν πόνον.

9

Καὶ τὴν ποῦ εἶναι;

Πρωτύτερα ὀλίγον ἦτον ἐδῶ καὶ μοῦ εἶπεν, ὅτι τέτοια τασίματα νὰ μὴν κάνω πλέον. Καὶ μοῦ εἶπε νὰ ὑπάγω νὰ γίνω καλογραῖα.

Καὶ ἅπαντες ἐδόξασαν τὸν Θεὸν καὶ εὐφήμησαν τὸν θεράποντα αὐ-

¹) Πότε ἀκριβῶς ἡγουμένευσεν ὁ ἀναφερόμενος ἐδῶ Ἀθανάσιος Λούκαρης δὲν γνωρίζομεν. Πάντως εἶναι ἓνας ἐκ τῶν πρώτων ἡγουμένων τῆς Μονῆς, ἴσως μάλιστα καὶ διάδοχος τοῦ Παΐσιου. Ἐκεῖνο ποῦ φαίνεται βέβαιον εἶναι, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Λουκάρων, τὴν ὁποίαν ἀνέδειξε καὶ ἐκλείσεν ὁ μέγιστος τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μέχρι σήμερον χρόνων Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρης. Τὸ γεγονός ὅτι ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς «Διηγήσεως» τρία ἀναφέρονται εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἡγουμενεΐας του ὁμιλεῖ εὐγλώττως περὶ τῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ἤδη εἶχεν ἀποκτήσει ἡ Μονὴ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του καὶ πιθανώτατα ὄχι ἄσχετα μὲ τὴν προσωπικὴν του δραστηριότητα καὶ εὐσέβειαν.

τοῦ καὶ θαυματουργὸν μέγαν Γεώργιον, κάμνοντες δέησιν καὶ παρακλήσιν εἰς τὸν Ἅγιον, καὶ ἔπειτα ἐτελείωσαν τὴν λειτουργίαν. Ἐπῆγε δὲ καὶ αὐτὴ καὶ ἐγένη καλογραῖα, κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου πρόσταξιν.

Θαῦμα ἕτερον

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοῦ κὺρ Ἀθανασίου Λούκαρη, ἓνας χριστιανὸς ἀπὸ χωρίου Λιγόρτυνον βαρέως ἠσθένησε· τόσον ὅπου ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ θανάτου. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ἐπρόσδραμε πρὸς τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου, παρακαλῶν μετὰ θεομῶν δακρύων νὰ μὴν ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ νὰ φέρῃ τὰ βόδια τὸ ζευγάρι των εἰς τὸν Ἅγιον. Λοιπὸν, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἀνέζησεν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, διὰ πρεσβειῶν τοῦ Ἁγίου, ἤλθαν εἰς τὴν ἐορτὴν, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοί. Ἦλθε λοιπὸν ἡ ὥρα διὰ νὰ φεύγῃ ὁ λαὸς καὶ πηγαίνουν εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου καὶ ἀποχαιρετοῦν. Ἐπῆγε καὶ αὐτὴ ὁμοῦ μὲ τὸν ἄνδρα της καὶ ὡς ἐπλησίασεν εἰς τὴν εἰκόνα διὰ νὰ προσκυνήσῃ, καὶ παρ' εὐθύς ἔπεσαν ἐκεῖ ὀλόξερη καὶ λιγωμένη, ὡς ἀποθαμένη. Πάσχει ὁ ἄνδρας της νὰ τὴν σηκώσῃ, ἀλλ' αὐτὴ οὐδὲ ποσῶς δὲν σαλεύει, ὡσεὶ λίθος. Τότε τὴν ἐρώτησαν αἱ γυναῖκες: Μήπως, κυρία, ἔχεις τίποτα τάσιμον τοῦ Ἁγίου; Ἀπεκρίθη λέγουσα: Εἶχα, ἀλλὰ τὸ ἔφερα. Τότε τὸ ἐφάνερωσε τοῦ ἀνδρός της, οὗτις ὅταν ἦσουν ἄρρωστος ἔταξα τὸ ζευγάρι τὰ βόδιά μας, διὰ τὴν ὑγείαν σου νὰ μὴν ἀποθάνῃς | καὶ διὰ νὰ μείνῃ τὸ ζευ- 10 γάρι ἔφερα γρόσια σαράντα, τὰ ὅποια ἔβαλα εἰς τὸ κουτὶ τοῦ Ἁγίου.

Τότε ὁ ἄνδρας της ἐπῆγε καὶ τὸ εἶπε τοῦ ἡγουμένου· ὁ δὲ ἡγούμενος τοῦ λέγει. Τέκνον μου, τὸ τάσιμόν του θέλει ὁ Ἅγιος.

Τότε παρευθύς ἀφήνει τὴν γυναῖκά του καὶ ὄλην του τὴν συνοδείαν καὶ ἐπῆγεν καὶ ἔφερε τὸ ζευγάρι του ἀπὸ τὸ χωρίον καὶ ἔλαβε τὴν γυναῖκά του ἀνεμποδίστως.

Εἶπε δὲ ὁ ἡγούμενος πρὸς αὐτούς. Τέκνα μου, νὰ πάρετε τὰ σαράντα γρόσια, τὰ ἀντὶ τοῦ ζευγαρίου προσφερόμενα. Οἱ δὲ τὰ ἐχάρισαν καὶ αὐτὰ εἰς τὸν Ἅγιον καὶ ἀνεχώρησαν.

Θαῦμα ἕτερον

Εἰς τὸ αὐτὸ ἴδιον χωρίον Λιγόρτυνον καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοῦ ἄνωθεν καθηγουμένου, μία χριστιανὴ ἔταξεν εἰς τὸν Ἅγιον τὸ ροῦχόν της καὶ ἐλθοῦσα εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἁγίου τὸ ἐφόρεσε. Καὶ μετὰ ταῦτα ἤλθεν ἡ ὥρα νὰ φεύγουν ὅλοι ἀπὸ τὸ μοναστήριον. Καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ ἐντροπή νὰ πηγαίνη εἰς τὸν δρόμον ὡς γυμνὴ καὶ καταφρονεμένη· ἐστοχάσθη οὗτις νὰ τὸ φορῇ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ ὄσπίτιόν της καὶ μετὰ ταῦτα νὰ τὸ στείλῃ. Καὶ οὕτως ἔφυγον μὲ τὴν συνοδείαν των.

Ἐφθασαν δὲ ἕως εἰς τὸ νέον περιβόλι λεγόμενον. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στρέφεται τὸ ζῶον ὅπου τὴν ἐσήκωνε καὶ τρέχει πρὸς τὸ μοναστήριον, ὅπου τινὰς δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸ σταματήσῃ οὔτε νὰ τὸ φθάσῃ. Καὶ ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον καὶ ἐγονάτισεν ἔμπροσθεν τῆς νοτικῆς πύλης τῆς ἐκκλησίας, ποιῶν τὸ σχῆμα τῆς προσκυνήσεως. Ἡ δὲ γυνὴ ὡς ἀρπαγμένη εὐρέθη ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ καὶ τὸ ροῦχον μόνον του κατὰ γῆς πεσομένον.

Καὶ ἔφυγεν ἡ γυνὴ μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ τρόμου.

Ἔτερον θαῦμα

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ καθηγουμένου κυρίου Ἱερεμίου τοῦ Θαλασσινοῦ¹ κάποιος ἄνθρωπος, σκοτισμένος ἀπὸ τὴν μέθην ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ ἐπάνω εἰς τὸ τειχίον ὑπεράνω τῆς ἐκκλησίας· τόπος ὑψηλός. Καὶ γυρίζοντας τὴν πλευρὰν του, κατὰ τὴν συ | νήθειαν τῶν ὑπνούντων ἐκρη- 11 μνίσθη ὁ ταλαίπωρος καὶ ἔπρεπε νὰ διασκορπισθῇ εἰς λεπτὰ κομμάτια, κατὰ τὸ ὕψος τοῦ τείχους. Ἀλλὰ τῇ τοῦ Ἁγίου βοήθειᾳ δὲν ἐβλάβη ποσῶς.

Θαῦμα ἕτερον

Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιερέως καὶ καθηγουμένου ἡμῶν², κάποιος ἱερεὺς, Γεώργιος ὀνομαζόμενος, ἐκ μέρους τοῦ Λασηθιοῦ, ἠσθένησε μεγάλην ἀσθένειαν καὶ ἐπικαλεῖτο τὸν Ἅγιον κράζοντας. Ἅγιε τοῦ Θεοῦ, θαυματουργὲ Γεώργιε, δύνασαι καὶ βοήθησόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ καὶ νὰ φέρω τὸ ζευγάρι μου εἰς τὸ ἱερόν σου Μοναστήριον. Καὶ αὐτὸς ὁ εὐλογημένος, διὰ νὰ δοξασθῇ ὁ Θεὸς καὶ Ἅγιος, ἀπέθανε. Ἐσυνάχθησαν λοιπὸν οἱ ἱερεῖς καὶ κατὰ τὴν τάξιν τοῦ ἐξοδιαστικοῦ τῶν Ἱερέων, τὸν ἔνδυσαν τὰ ἱερά του, νὰ τὸν ψάλλουσι καὶ νὰ τὸν ἐνταφιάσουν. Εἰς δὲ τὸ διάστημα τῆς ἀκολουθίας ὅπου τὸν ἔψαλλον ἐθρῆνει πικρῶς ἢ πρεσβυτέρα αὐτοῦ λυπητερὰ πολλά, λέγουσα καὶ τοῦτο, παραπονουμένη πρὸς τὸν Ἅγιον: ὦ Ἅγιε Γεώργιε, καὶ τόσον εἴμεθα ἡμεῖς οἱ τάλανες ἁμαρτωλοὶ καὶ δὲν ἐκαταδέχθης τὴν ἐλε-

¹) Καὶ διὰ τὸν Ἱερεμίαν τὸν Θαλασσινόν, ἡγουμενεύσαντα πιθανῶς μετὰ τὸν Ἀθανάσιον Λούκαρην, δὲν ἔχομεν ἄλλην πληροφορίαν. Καὶ αὐτοῦ ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς ἡγουμενείας μᾶς εἶναι ἄγνωστος. Ἐνῶ διὰ τὸν ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καταγόμενον Ἰωσήφ Θαλασσινόν γνωρίζομεν ὅτι ἦτο ἡγούμενος τῆς Μονῆς κατὰ τὸ 1747 καὶ ὅτι ἡγουμένευσε δὶς. (Βλ. σελ. 39).

Οἱ Θαλασσινοὶ εἶναι μεγάλη οἰκογένεια ἐξ Ἁγ. Βαρβάρας, τῆς ὁποίας καὶ σήμερον μία συνοικία ὀνομάζεται «Θαλασσινὰ μετόχια».

²) Πρόκειται πιθανώτατα περὶ τοῦ Ματθαίου Καρπαθίου, ἀποθανόντος κατὰ τὸ 1736. Περὶ αὐτοῦ βλ. κατωτέρω.

ημοσύνην μας καὶ τὴν παρακάλεσίν μας ; Εἰς ὄλους ὁποῦ σὲ ἐπικαλοῦνται εἰς πᾶσαν ἀνάγκην εἰσακούεις καὶ ταχέως προφθάνεις καὶ ποιεῖς τὸ θέλημα αὐτῶν καὶ ἡμᾶς διατι μᾶς ἐπαράβλεψες τόσον ; Ἐγὼ γὰρ δὲν ἔχεις τόσην παρορησίαν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν νὰ μεσιτεύσης νὰ μὴν ἀποθάνῃ ὁ παπᾶς μου ;

Αὐτὰ καὶ ἕτερα μοιρολόγια λέγουσα ἢ προεσβυτέρα, ὡς ἀπὸ ὕπνου ἐξύπνησεν ὁ παπᾶς καὶ ἰστοχάζειο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἐρωτᾷ ποῦ εἶναι ἐκεῖνο τὸ παληκάρι, ὁ λαμπρότατος νέος ὁποῦ μὲ ἐξύπνησε καὶ μὲ εἶπε νὰ σηκωθῶ ἀπάνω ; Τί με θέλει ; Τότε ἤλθεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ βλέπει | ὅτι ἦτιον ἐνδεδυμένος τὰ ἱερά του καὶ λέγει : Πότε τὰ ἐφόρεσα 12 ἐγὼ τὰ ἱερά μου ; Ἐγὼ δὲν ἐτοιμάσθηκα διὰ νὰ λειτουργήσω. Καὶ ἀνιστάμενος ἐξεδύθη μόνος τὰ ἱερά του.

Τότε τοῦ ἐδιηγῆθησαν πάντα τὰ γενόμενα. Καὶ εὐθὺς ἐκίνησαν μὲ τὴν παπαδιάν του καὶ ἔφεραν τὸ τασιμάρικο ζευγάρι, μὲ ὅλα τὰ ἐργαλεῖα· ἔτι δὲ καὶ τοὺς κόφινας ὁποῦ ἔτρωγαν τὰ βόδια.

Ἔτερον

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέως καὶ καθηγουμένου, κατὰ ἄγνοιαν ἐκρημνίσθη ἓνα παιδί ἀπὸ τὸ δῶμα τοῦ ἡγουμενικοῦ κάτω καὶ ἐθαύμασαν οἱ ἄνθρωποι πῶς δὲν ἐσκόρπισεν ὡσὰν κεραμίδα, ἀλλ' ἐδιδεσώθη ἄβλαβον τῇ χάριτι τοῦ Ἁγίου, καὶ ἠλικιωθέντας ἔγινε καλόγηρος καὶ ὠνομάσθη Γεράσιμος.

Ἔτερον

Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ καθηγουμένου κυρίου Ἰωσήφ τοῦ Θαλασσινοῦ¹⁾, κατὰ τὴν πρώτην του ἡγουμενείαν, μία χριστιανὴ ἀπὸ τὸ χωρίον Θρασανὸν λεγόμενον, ἔταξεν εἰς τὸν Ἅγιον κερι, ὀκτάδες πέντε, διὰ τὴν ἀσθένειαν ὁποῦ ἔπασχεν. Ἐφθασε δὲ τοῦ Ἁγίου ἡ ἑορτὴ καὶ ἤλθεν εἰς τὸ μοναστήριον ὁμοῦ μὲ ἄλλους πολλούς, φέρον μαζύ της καὶ τὸ τάσιμον τὸ κερι. Ἀλλὰ δὲν εὗρηκε μέρος νὰ ἀναπυθῆ ἀπὸ τὸν θόρυβον καὶ τὴν ταραχὴν τοῦ πλήθους τοῦ λαοῦ. Καὶ μόλις εὗρέθη τόπος πρὸς τὸ κελλαρικὸν καὶ ἔμεινε χωρὶς ἐπίσκεψιν, παραπονουμένη καὶ

¹⁾ Ἐν ἐγγράφῳ τοῦ Ἱεροδικεῖου Ἡρακλείου τοῦ ἔτους 1747 ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἰωσήφ ἡγούμενος τῆς μονῆς Αγ. Γεωργίου, παρουσίᾳ τοῦ κονιαξῆ Χασάν Μπεσέ, κατέθεσεν ὅτι παρέδωκεν εἰς αὐτὸν (τὸν Χασάν) τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου, ἱερέως τῆς Μονῆς, περιουσίαν καὶ ἔλαβεν ἀπόδειξιν ἐξοφλήσεως. Βλ. Τουρκ. Ἀρχ. Ἡρακλείου τ. 130, σ. 67. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σύνηθες ἦτο τὸ φαινόμενον ὅ ἓνας ἀδελφὸς νὰ εἶναι χριστιανὸς καὶ ὁ ἄλλος μουσουλμᾶνος - ἀρνησίθρησκος.

βοῶσα τὴν ἀνηψηφησίαν τῶν καλογέρων. Καὶ ἐβουλήθη νὰ μὴν ἀφήσῃ τὸ κερὶ εἰς τὸν Ἅγιον, ἀλλὰ νὰ τὸ πάρῃ ὀπίσω.

Μετὰ τὸ τέλος δὲ τῆς λειτουργίας, κατὰ τὴν συνήθειαν, ἐτοιμάζονται οἱ προσκυνηταὶ νὰ ἀναχωροῦσι, πηγαίνουν εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου καὶ ἀποχαιρετοῦν. Ἐπῆγε δὲ καὶ αὐτή. Καὶ καθὼς ἐπλησίασεν εἰς τὸ προσκυνητᾶριον ἐν τῷ ἅμα ἔπεσεν εἰς τὸ ἔδαφος κατὰξηση καὶ ἀσάλευτος. Τότε τῆς λέγουσιν οἱ παρόντες ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες: | 13
Μήπως ἔχεις, κυρία, κανένα τάσιμον εἰς τὸν ἅγιον;

Ἡ δὲ εἶπεν. Ἔχω κερὶ ὀκάδες πέντε. Ἀλλὰ δὲν μὲ ἐψήφισαν οἱ καλόγηροι ὡς μίαν διακονιστριά, καὶ θέλω τὸ πάρω πάλιν ὀπίσω. Εἰς τὸ χωρίον μας ἔχομεν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τὸ πηγαίνω ἐκεῖ.

Τότε τῆς εἶπαν: Καὶ τί; τῶν καλογέρων τὸ ἔταξες ἐσὺ τὸ κερὶ ἢ τοῦ Ἁγίου; Στοιχάσου καλά, ἐὰν θέλῃς νὰ ὑπάγῃς εἰς τὸ σπίτι σου μὲ τὸ καλόν, νὰ φέρῃς τὸ τάσιμόν σου ἐδῶ ὅπου τὸ ἔταξες. Τότε ἔστειλεν καὶ τὸ ἔφεραν καὶ τὸ ἔθηκαν ἐπάνω εἰς τὸ παγκάρι τοῦ Ἁγίου. Πάραυτα ἀνέστη καὶ αὐτὴ καὶ ἀνεχώρησεν.

Τοῦ ἰδίου καθηγουμένου τὸν καιρὸν ἕνας χριστιανός, Γιαννάκης λεγόμενος, ἀπὸ χωρίον Δαφνές, ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἅγιον τὸ προᾶγμά του καὶ τὸ σπίτι του, μὲ ὅλην του τὴν περιουσίαν, τὰ ὅποια ἦσαν σὴν ἐξουσίαν του μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ. Ἐζῆσε ὀλίγα ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ ἐπῆγαν οἱ πατέρες ὁμοῦ μὲ τὸν ἡγούμενον νὰ τὸν ἐνταφιάσουσιν, ὡς ἀδελφὸν μετὰ παροησίας μεγάλης. Ἐπειτα ἐπῆγαν νὰ ἀνοίξουν τὸ σπίτι ὡς ἐξουσιασταί. Ἴδου καὶ ἐβγαίνει ἕνας συγγενῆς τοῦ ἀποθανόντος, Κωνσταντῆς Τζουρᾶς λεγόμενος, καὶ ἀνατρέπει τὸ ἀφιερωτικὸν ἔγγραφο, ὅτι ἦτιον ψευδογραμμένο, καὶ ἐστάθη μὲ μεγάλην τολμηρὰν θρασύτητα λέγων, ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι τῶν κληρονόμων καὶ οὐχὶ τῶν καλογέρων.

Αὐτὰ καὶ πλείονα λέγων, ἔμεινεν ὁ προεσιῶς λυπημένος μὲ τοὺς πατέρας. Καὶ τοῦ εἶπαν, ὅτι, ἐὰν εἶναι δίκαιόν του, ἄς τὸ χαρῆ, εἰδέ, ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ τὴν ἐκδίκησιν.

Μετὰ ὀλίγας ἡμέρας ἠθέλησαν μερικοὶ χριστιανοὶ ἀπὸ τὸ αὐτὸ χωρίον Δαφνές διὰ νὰ ἔλθουν εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου ἠθέλησε καὶ αὐτὸς ὁ ἀδικητῆς νὰ συνοδεύσῃ μὲ τοὺς λοιποὺς καὶ εἰς τὸν δρόμον τὸν ἐκέντησεν ἡ θεία δίκη καὶ μετὰ | μόλις ἔφθασεν εἰς τὸ μοναστή- 14
ριον, ὥστε ὅλοι τὸν ἀποφάσισαν εἰς θάνατον.

Ὅθεν ἔκαμαν δέησιν κοινήν ὁ ἡγούμενος μὲ τοὺς πατέρας, διὰ νὰ μὴν ἀπεθάνῃ εἰς τὸ μοναστήρι, διότι ἤθελεν ἀκολουθήσει εἰς τὸ μονα-

στήριον ζημία παρὰ τῆς ἐξουσίας. Καὶ οὕτω τῇ τοῦ Ἁγίου πρεσβείᾳ, ἐπῆγεν εἰς τὸν οἶκόν του καὶ ἐκεῖ μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησεν, μὲ τὸ πείσμα τῆς ἀδικίας.

Ἔτερον

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοῦ καθηγουμένου Κυρίου Ἰωσήφ, ἓνας γραμματεὺς ἀπὸ τὸ χωρίον Γέοργεη εἶχε τάξει εἰς τὸν Ἅγιον τὸ ροῦχόν του, μεϊτάνι λεγόμενον, τὸ ὁποῖον ἐφοροῦσε καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἁγίου, ὡς λαμπροφορεμένος ἐπειδὴ ἦτον τζόχινον. Καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἦτον ὁ σκοπὸς του νὰ μὴν τὸ ἀφήσῃ. Ἐμβῆκαν λοιπὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ προσκυνήσουν, ὁμοῦ μὲ τὴν σύζυγόν του, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοί, βάνοντες ἕκαστος εἰς τὸ παγκάρι τῆς ἐκκλησίας τὸ τάσιμον ὁποῦ εἶχε. Ἐπειτα ἀνεχώρησεν ὁ κάθε ἓνας καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ μέρος ὁποῦ ἦτον κονεμένος.

Ἀφοῦ δὲ ἐπροσκύνησε καὶ αὐτὸς ὁ γραμματεὺς ἐβγῆκε καὶ πηγαίνει ἐκεῖ ὁποῦ ἐκόνευσαν. Περιμένει νὰ ἔλθῃ ἡ γυναῖκά του, ἀλλ' οὔτε ἔρχεται. Ἀρχισε λοιπὸν νὰ ἐρευνᾷ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐὰν ἐφάνῃ ἡ γυναῖκά του. Ἐμαθε δὲ ὅτι ἦτον εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ἐπῆγε καὶ τὴν βλέπει, ὁποῦ ἐκάθητο εἰς τὸ κατώφλιον τῆς πόρτας ἀπὸ μέσα καὶ λέγει τῆς: Σήκω νὰ πηγαίνωμεν, τί κάθεσαι αὐτοῦ; Ἡ δὲ εἶπε: Δοκιμάζω νὰ ἔβγω, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ.

Τότε τῆς λέγουν οἱ εὐρεθέντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν: Μήπως, κυρία μου, ἔχεις κανένα τάσιμον | εἰς τὸν Ἅγιον;

Ἡ δὲ ἀπεκρίθη λέγουσα: Ἐγὼ δὲν ἔχω, ἀλλὰ ἡ αὐθεντία του, ὁ ἄνδρας μου, ἔχει.

Καὶ εὐθὺς ἔβγαλε τὸ μεϊτάνι ὁ γραμματεὺς ἀπὸ πάνω του καὶ τὸ ἔβαλεν ἔμπροσθεν τοῦ Ἁγίου. Καὶ παρ' εὐθὺς ἐσηκώθη ἡ γυνή του καὶ τοῦ ἀκολούθησεν.

Τότε λέγει τοῦ ἡγουμένου: Δέσποτά μου ἅγιε. Ἦκουον τὰ θαύματα τοῦ Ἁγίου καὶ δὲν τὰ ἐπίστευα. Ἀλλὰ τώρα τὰ πιστεύω καὶ τὰ μαρτυρῶ.

Ἔτερον

Ἐνας αἰχμάλωτος, ὀνόματι Νικόλαος, ἐδεήθη τοῦ Ἁγίου νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ νὰ εἶναι χρεώσιτος εἰς τὸν Ἅγιον εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἐλευθερώθη μὲ τὴν θείαν βοήθειαν καὶ ἤρχετο κατ' ἔτος εἰς τὸν Ἅγιον καὶ ἔφερε τὸ διωρισμένον τάσιμον. Ἐτι ἔφερεν δύο εἰκόνες μὲ κνιζόλες, μιὰ τῆς Θεοτόκου καὶ ἄλλην τοῦ Ἁγίου, πρὸς τούτοις δὲ ἀκόμη καὶ τὸ σίδηρον τῶν ποδῶν αὐτοῦ πρὸς ἔνδειξιν τοῦ θαύματος.

Ἔτι ἓνας Τοῦρκος ἀπὸ χωρίον Κακοῦ, πηγαινόμενος ἐκεῖ ὅπου ἐχόρευαν οἱ πολλοὶ νὰ βλέπη τὴν χαρὰν καὶ ἐκάθησεν εἰς μέρος ὑψηλὸν καὶ κατὰ ἄγνοιαν ἐγκρεμνίσθη, ἀλλ' οὔτε τὸ παραμικρὸν δὲν ἐβλάπη.

Καὶ ἕτερος Τοῦρκος, ἀπὸ δαιμόνου συνωθούμενος, ἐπήδησεν ἀπὸ ὑψηλὸν δῶμα νὰ περάσῃ εἰς ἄλλον, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη καὶ ἔπεσε κάτω, ἀλλὰ ποσῶς δὲν ἐβλάπη ὁ θεόργιστος.

Ἔτερον

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ τρισμάκαρος Νεοφύτου¹⁾ ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἁγίου ἦλθε πολὺ πλῆθος λαοῦ, ὅπου δὲν τοὺς ἐχώρει ὁ τόπος· καὶ μάλιστα δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Τοῦρκοι. Ἀφοῦ δὲ ἐβράδυσεν ἔστησαν μίαν μάχην μεγάλην μὲ ἄγριες φω | νές καὶ ταραχές, τριγυρίζοντας ὅλον τὸ μο- 16
ναστήριον μὲ ἀλαλαγμὸν μεγάλον, μὲ τουφέκια, σπάθες καὶ ἄλλες φω-
τιές. Καὶ ἔμειναν οἱ χριστιανοὶ τρομάζοντες, ὅτι ἤθελεν ἀκολουθήσει
μέγα κακόν.

Ἦτο δὲ μία χριστιανὴ καθημένη εἰς ἓνα παράθυρον τοῦ ἡγουμενικοῦ, μὲ δύο τῆς παιδιὰ ἄνηβα. Καὶ τῆς λέγουν: ὦ μάννα, ἰδὲ ἓνα
καβαλλάρη μὲ ἄσπρον ἄλογον, πολλὰ μακρὸν, ὅπου ὑπάγει ἐδῶ καὶ
ἐκεῖ.

Λέγει ἡ μητέρα των: Καὶ ποῦ εἶναι αὐτὸς ὁ καβαλλάρης, παιδιά
μου; Ἐγὼ δὲν τὸν βλέπω.

Λέγουν τῆς: Νά τον, νά τον, ὅπου ἦλθεν ὀμπροστιά μας. Ἴδου ὅπου
ἐμβῆκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Αὐτὴ δὲ δὲν εἶδε τίποτα. Μόνον τὰ παιδιὰ, ὅπου ἔβλεπαν ὀφθαλμοφανῶς τὸν Ἁγιον, περιφερόμενον εἰς τὸν ἄερα, ἕως οὔ ἔπαυσεν ὁ
κρότος τῆς μάχης, χωρὶς νὰ λάβῃ τινὰς τὴν παραμικρὴν πληγὴν.

Τὸ δὲ πρῶτ' τὸ διηγήθη ἐκείνη ἡ μητέρα τῶν παιδίων τοῦ ἀρχιερέως,
ὅπου ἐλειτούργησεν ὁμοίως καὶ τοῦ ἡγουμένου.

Καὶ ἀκούσαντες πάντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν, εὐχαριστοῦντες καὶ τὸν Ἁγιον.
Ἀνατείλαντος δὲ τοῦ ἡλίου ἐσιέκοντο καὶ ἐθανμάζοντο οἱ Τοῦρκοι,
ἐκπλητιόμενοι πῶς τὰ πυροβόλα αὐτῶν ὄπλα δὲν ἐνεργοῦσαν εἰς
τόσον θόρυβον καὶ ταραχὴν ὅπου ἔκαμαν ὅπου εἴαν ὁ Ἁγιος δὲν ἐυπό-
διζεν ἀοράτως, ἤθελε θανατωθῶν οἱ περισσότεροι καὶ νὰ πληγωθῶν
καὶ νὰ ἀφανισθῇ τὸ μοναστήριον ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν.

Τότε λοιπὸν ἐδοκίμασαν τὰ ὄπλα αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐπυροβόλη-

¹⁾ Πρόκειται πιθανώτατα περὶ τοῦ Νεοφύτου, τοῦ ἐπαναστατήσαντος τὴν Μονὴν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. (βλ. κατωτέρω).

σαν ὅλοι διὰ μιᾶς καὶ ἔγινε κρότος πολὺς, τόσον ὅπου καὶ αὐτοὶ ἐθαυμάζοντο. Ἐνας δὲ ἀπὸ αὐτοὺς αἰσχρολόγησεν ἄλλον καὶ ὁ ἄλλος, θυμωθεὶς, ἔσυρε τὴν μάχαιραν καὶ ἔκοψε τὸ χέρι τοῦ ὑβριστοῦ καὶ ἐκρέμετο. Καὶ παρευθὺς αὐτὸς ὁ πληγωμένος τρέχει εἰς τὸν πασᾶ μὲ ἀναφοράν, ὅτι πὼς ἐλαβώθη εἰς τὸ μοναστήριον· διὰ νὰ φέρῃ ζημίαν τοῦ μοναστηρίου.

Ὁ δὲ πασᾶς, ὡς φρόνιμος, τὸν ἐρώτησε : Ποῖος σὲ ἐκτύπησεν; οἱ καὶ λόγηροι; Αὐτὸς ἀπεκρίθη, ὅτι ἓνας Τοῦρκος μὲ ἐκτύπησεν. Ὁ δὲ 17 πασᾶς θυμωθεὶς τοῦ λέγει : Καὶ τί γυρεύετε ἔσεῖς οἱ τοῦρκοι εἰς τὰ πανηγύρια τῶν Χριστιανῶν;

Καὶ εὐθὺς προσιάσσει νὰ τὸν βάλουν εἰς τὴν φυλακὴν νὰ ἀναπαύεται.

Ἄλλον δὲ θαῦμα ἀξιοδιήγητον

Ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ αὐτοῦ ἡγουμένου κυρίου Νεοφύτου, ἦτον ἓνας νέος ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Γορτύνης, ἀπὸ τὸ χωρίον Βασιλικήν, ὁ ὁποῖος ἠσθένησεν βαρέως καὶ ἐδέετο τοῦ Ἁγίου ἐκ βάρους καρδίας, ὁμοίως καὶ ἡ μητέρα του, διὰ νὰ λάβῃ τὴν ὑγίαν του. Ἀλλὰ ἀπέθανεν ὁ ἀσθενής. Καὶ προσκαλοῦσι τὸν ἱερέα κατὰ τὴν συνήθειαν, ὁμοίως καὶ τὸν κράββατον. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἔκλαιεν θρηνηλογοῦσα καὶ βοῶσα πρὸς τὸν Ἅγιον παραπονουμένη, ὅτι δὲν ἐδέχθη ὁ Ἅγιος τὴν δέησιν αὐτῶν.

Καὶ καθὼς τὸν ἔπιασαν νὰ τὸν βάλουν εἰς τὸν κράββατον ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ φωνάζει : ὦ μάνα, δός μου ὀλίγον νερόν. Καὶ τοῦ ἔδωσε καὶ ἔπιεν καὶ μετ' ὀλίγον ἦλθεν εἰς αἴσθησιν καὶ λέγει : Ἐνας νέος καβαλάρης εὐμορφος, καθήμενος εἰς ἄσπρον ἄλογον μὲ ἐξύπνησε καὶ εἶπέ μοι νὰ ὑπάγω εἰς τὸ κονάκιν του. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἐκατάλαβε τὸ μέγιστον θαῦμα τοῦ θαυματουργοῦ μεγάλου Γεωργίου. Καὶ πάντες οἱ συνευρεθέντες, μὲ ἀνείκαστον καὶ μεγίστην χαρὰν, ἐδόξασαν τὸν Θεόν, δοξολογοῦντες καὶ τὸν θαυματουργὸν Γεώργιον. Καὶ οὕτως ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον, ὑπηρειῶν χρόνον ὀλόκληρον, διηγούμενος καὶ τὰς τοῦ ἄδου δοιμυιότητας βασάνους.

Ἄλλο θαῦμα

Καὶ εἰς τὸν καιρὸν δὲ τοῦ καθηγουμένου κυρίου Διονυσίου¹⁾, ἓνας ἀράπης τοῦ Μπεχλιβάνογλου ἔτυχεν εἰς τὸ μοναστήριον εἰς καιρὸν τῆς

¹⁾ Ἴσως εἶναι ὁ ἐν τῷ Τουρκικῷ Ἀρχεῖῳ Ἡρακλείου ὑπ' ἀριθ. μεταφρ. 1457, Κωδ. 11, σ. 118 τοῦ 1696 ἀγοραστῆς κτήματος εἰς τὸ Ἀλάγνι.

χιόνος, ὅπου συνηθοῦν νὰ κάμνουν βόλους μὲ τὸ χιόνι καὶ νὰ παίζουν, ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἔπαιζε μὲ τοὺς λοιποὺς | καὶ ἔξαφνα ἐγλύστρησεν καὶ 18 ἔπεσεν ἀπὸ μέρος ὑψηλόν, ὅπου δὲν ἦτο καμμία ἐλπίς διὰ νὰ ζήσῃ ἀπὸ τέτοιον μέρος ὅπου ἔπεσε. Ἄλλὰ βοηθεία τοῦ Ἁγίου δὲν ἐβλάβη παντελῶς, ἴσως διὰ νὰ μὴ ζημιωθῇ τὸ μοναστήριον ἀπὸ τὰς ἐξουσίας.

Τὰ δὲ ὅλα θαύματα τοῦ Ἁγίου εἶναι ἄπειρα καὶ ἀναρίθμητα, ὅσα ἀεννάως γίνονται καὶ ἔξω εἰς τὰ χωρία, ὅπου τὸν ἐπικαλοῦνται καὶ μέσα εἰς τὸ μοναστήριον. Πρῶτον τοὺς ἀσθενεῖς καὶ δαιμονισμένους ὅπου θεραπεύει καὶ βόδια καὶ ζῶα — ἄλογα καὶ μουλάρια — ἅπαντα προφθάνει καὶ ἰατρεῦει τα. Καὶ καθὼς ἕνας πατὴρ φιλόστοργος φροντίζει ἐπιμελῶς διὰ τὰ τέκνα του, οὕτω καὶ ὁ θαυμαστὸς μέγας Γεώργιος, ὁ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστής. Διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν θαυμάτων αὐτοῦ ἀεννάως εἰσέρχονται εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην μονὴν καὶ βόδια καὶ μουλάρια, τὰ ὅποια χρησιμεύουν εἰς κάθε ὑπηρεσίαν τῆς μονῆς, καὶ πρόβατα καὶ γίδια καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἐκ πάντων ἔρχονται εἰς τὸ μοναστήριον, χωρὶς νὰ φροντίζωσιν οἱ δοῦλοί του νὰ ἀγοράζωσιν ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ μάλιστα νὰ πωλῶσιν. Καὶ πρὸς τούτους δὲ ἕκαστος ἄς παρατηρήσῃ εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου τὰ ἀσημικὰ ὅπου κρέμονται διάφορα: χεῖρες, πόδες, ὀφθαλμοί, κεφαλές, σώματα ὀλόκληρα καὶ μορφές τετραπόδων διαφόρων εἰδῶν. Ἀπὸ αὐτὰ λέγω ἤμπορεῖ ὁ κάθε περίεργος νὰ ἐννοήσῃ ἕνα τι ὀλίγον ἐκ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ.

Εἰς δὲ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου, ὅπου συνάσσονται πλῆθος τουρκῶν, ὅπου καμμίαν φορὰν ὑπερβαίνουν τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὸν ἀριθμὸν, καὶ τρώγουν καὶ πίνουν καὶ μεθύουσι καὶ γίνονται ἄλλος ἐξ ἄλλου, σύροντες μαχαίρας, μπιστόλες, τουφέκια, ἢ κάμνοντες τόσην τρομερὰν 19 ταραχὴν, ὅπου νομίζει τινὰς ὅτι θέλουσι | θανατωθῆ τὸ τρίτον ἐξ αὐτῶν καὶ αὐτοὶ οὐδὲ ποσῶς. Μόνον καὶ μόνον ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως ἐμποδιζόμενοι, διὰ τὸ ἀζημίωτον τοῦ μοναστηρίου.

Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκάθισαν μερικοὶ διὰ νὰ φάγουν καὶ ἔστησε τὴν τράπεζαν ὁ καλόγηρος, ὀνόματι Μαλαχίας. Καθὼς ἔσκυψε διὰ νὰ στρώσῃ τὸ τραπεζομάνδηλον ἔσυρεν ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Τούρκους τὸ μαχαίρι του νὰ τὸ καρφώσῃ εἰς τὰ νεφρὰ τοῦ καλογέρου· καὶ ὦ τοῦ θαύματος, τὸ ἐκάρφωσεν εἰς τὸν ἴδιόν του μηρόν. Καὶ ἔτσι τὸν ἐσῆκωσαν οἱ σύντροφοί του καὶ τὸν ἐπῆγαν εἰς τὸ σπίτι του καὶ ἐκεῖ ἀπέριψε τὴν μιὰν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς τὸ ἠτοιμασμένον αὐτοῦ πῦρ.

Ἄλλο θαῦμα

Εἰς τὸ χωρίον Ἐμπαρον ἕνας χριστιανὸς εἶχε μίαν γουρουνίδα, ἣ

ὁποῖα δὲν ἐγέννα. Ἐπαρακάλεσε λοιπὸν τὸν Ἅγιον νὰ ἐγγαστροῦθῃ νὰ γεννήσῃ. Καὶ οὕτως ἔγινε τὸ θέλημά του καὶ ἐγέννησε καὶ ἐσημείωσεν ἓνα τοῦ Ἁγίου, καθὼς τὸ ἔταξε, τὸ ὁποῖον ἔγινε τὸ καλύτερον. Αὐτὸς ὁμως ἐλυπήθη καὶ ἀντὶ τοῦ γουρουνίου ἔστειλε κερὶ δκάδας δύο. Αὐξήνθη λοιπὸν τὸ γουρουνίδιον καὶ ἐγγαστροῦθη καὶ ἤγγιζεν ὁ καιρὸς διὰ νὰ γεννήσῃ. Ἐφθασε καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου καὶ ἀπερνῶντας ἀπὸ αὐτὸ τὸ χωρίον χριστιανοί, ἐρχόμενοι διὰ τὴν ἑορτὴν εἰς τὸν Ἅγιον, τρέχει ἡ γουρουνίδα καὶ τοὺς ἀκολουθεῖ. Ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦσαν καὶ μερικοὶ τοῦρκοι καὶ ἐντρέποντο νὰ τοὺς ἀκολουθῇ καὶ τὴν ἐδίωκον μὲ πέτρες καὶ μὲ ράβδους. Ἀλλὰ ἐμακρύνετο μὲν ὀλίγον, ἀλλὰ πάλιν ἔτρεχε καὶ τοὺς ἔφθανε. Καὶ ἀπερνῶντας ἀπὸ χωρία τὴν ἐκατάτρεχαν οἱ σκῦλοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ μετὰ μόλις ἐγλύτωσε καὶ δὲν τὴν ἔπνιξαν, καὶ ἀπὸ μερικοὺς ἀνόητους ὁποῦ τὴν ἐκαταπειροβολουσαν.

Τέλος πάντων ἔφθασαν εἰς τὸ Μοναστήριον, ἀκολουθῶντας καὶ 20 ἡ γουρουνίδα μὲ πολλὴν κούρασιν καὶ ἐξηπλώθη ἔξω ἀπὸ τὴν μεγάλην πόρταν καὶ τὴν ἔβλεπεν ὁ λαὸς ὅλος καὶ ἐθαύμαζε τὸ γεγονός. Μετὰ δὲ τὴν φυγὴν τοῦ λαοῦ ἐγέννησεν αὐτὴ καὶ ἔκαμε γουρουνίδια δώδεκα. Καὶ εἶχαν ὅλα ἀπὸ κάτω εἰς τὸν λαιμὸν λάλαδα, ὡσὰν τὰ ἄρνια καὶ τὰ ἐρίφια.

Εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ καθηγουμένου κυρίου Νεκταρίου ἐγένετο θαῦμα εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πέτρας. Ἐν τῇ κωμοπόλει Κοητιζᾶ εἶναι καὶ σώζονται καὶ τὴν σήμερον ὁσπίτια μοναστηρικά, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ χωρίου. Ἐπειδὴ ὅλον τὸ περισσότερον μέρος αὐτοῦ τοῦ χωρίου κεῖται ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, τὸ ὁποῖον ὄρος ἔχει κρημνὸν τρομερὸν ἄνωθεν τοῦ χωρίου, ὥστε φέρει εἰς τοὺς ὄρωντας φόβον. Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκόπη ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν κρημνὸν ἓνας χάρακας μέγας. Κυλιόμενος ἐκατέβη μὲ μεγάλην ὀρμὴν καὶ ἐχάλασε τὸ ὁσπίτιον τὸ μοναστηρικὸν καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ μέρος ὁποῦ ἐστέκοντο τὰ πιθάκια, γεμάτα λάδι τοῦ Μοναστηρίου, καὶ ἐκεῖ ἔμεινεν ἀκουμπισμένος εἰς τὰ πιθάκια, χωρὶς νὰ γίνῃ παραμικρὰ ζημία.

Ἡ «Διήγησις» τοῦ Ἱεροδιακόνου Ἰακώβου, ἐνῶ διευκρινίζει περιστατικά τινα, σχετικὰ μὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς ἱ. Μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφης, ὅπως εἶναι ἡ αἰτία καὶ ὁ ἴδρυτής αὐτῆς μοναχὸς Παΐσιος, ὡς καὶ ὁ κύριος συνεργάτης του Λαγγουβάρδος, ἀφήνει πλεῖστα ἄλλα τελείως σκοτεινά. Δὲν ὁμιλεῖ οὔτε διὰ τὸν χρόνον τῆς ἰδρύσεώς της, οὔτε διὰ τὴν ἐπωνυμίαν, οὔτε διὰ τὸν τύπον τῆς λειτουργίας της, οὔτε διὰ τὴν ζωὴν τῆς ἐν αὐτῇ ἀδελφότητος. Οὔτε

τοῦ Λαγγουβάρδου ἢ προσωπικότης φωτίζεται ἐπαρκῶς εἰς αὐτήν. Ἐκτὸς δὲ ἀπλῆς μνείας τοῦ ὀνόματος μερικῶν ἡγουμένων αὐτῆς ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὰ «θαύματα», οὐδὲν ἀναγράφεται περὶ τῆς δράσεως, ἂν μὴ ὅλων τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἱεροδιακόνου Ἰακώβου προϋσταμένων τῆς Μονῆς ἢ ἄλλων προσωπικοτήτων αὐτῆς, τοῦλάχιστον τινῶν ἐξ αὐτῶν. Γενικῶς διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Μονῆς δὲν ἀναγράφει τίποτε, ἐνῶ εἶχεν ὑπ' ὄψει του, ὡς τονίζει εἰς τὸν πρόλογόν του, γραπτὰ μνημεῖα «τῶν παλαιῶν γερόντων καὶ ἡγουμένων». Οὕτω, διὰ τὴν διαλεύκασιν τῶν ἀνωτέρω ζητημάτων καὶ τὴν διάρθρωσιν τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς, ἐπιβάλλεται ἡ ἀναζήτησις πληροφοριῶν εἰς ἄλλας, ἀνεκδότους, κατὰ κανόνα, πηγὰς καὶ ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν ζωντανὴν παράδοσιν, ἢ ὁποία ἀπομένει πολλάκις μοναδικὸς ὁδηγὸς καὶ διὰ παλαιότερας ἐποχάς, ἀλλὰ καί, καθόσον κατερχόμεθα, διὰ τὴν σημερινὴν τοιαύτην.

ΧΡΟΝΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ

Περὶ τοῦ χρόνου ἰδρύσεως τῆς Μονῆς δὲν ὑπάρχουν μὲν ἀκριβεῖς χρονολογίαι, ἔχομεν ὅμως στοιχεῖα ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγεται μετὰ βεβαιότητος ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μοναχὸς Παΐσιος ἔθηκε τὰς βάσεις της. Τοιαῦτα δὲ στοιχεῖα εἶναι :

α) Ἡ ρητῶς ἐν τῇ «Διηγῆσει» ἀναφερομένη καὶ ἐπὶ γραπτῶν πηγῶν στηριζομένη πληροφορία, ὅτι ἡ μονὴ Ἀπανωσήφη ἰδρύθη εἰς περιοχὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸν ἄρχοντα Λαγγουβάρδον (προφανῶς Βενετὸν) — δὲν ἀναφέρεται, δυστυχῶς τὸ κύριον ὄνομά του — τοῦ ὁποίου τὸ φέουδον περιελάμβανε τὰ «Λιβάδια», ἀλλ' ἐξετείνεται καὶ πέραν τοῦ Κακοῦ Χωρίου — τοῦ σημερινοῦ Μεταξοχωρίου. Πρὸς Β. τοῦ χωρίου αὐτοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν χιλιομέτρου περίπου, ὃ ὡς ἄνω φεουδάρχης εἶχε κτίσει, κατὰ τὴν «Διήγησιν», παρὰ τὴν κεντρικὴν ὁδόν, ναῖσκον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, διὰ νὰ ἐκκλησιάζωνται οἱ χριστιανοὶ (προφανῶς ὀρθόδοξοι) κάτοικοι τῆς περιοχῆς¹.

¹) Εἰς ἀπόστασιν τετάρτου τῆς ὥρας πρὸς Α. τῆς Μονῆς σώζονται καὶ σήμερον εἰς τὸ κέντρον περίπου τῶν Λιβαδίων, ἐπὶ λόφου δεσπόζοντος τῆς περιοχῆς, τὰ εἱρεῖπια τοῦ πύργου τῶν Λαγγουβάρδων. Εἰς τὴν Ν. πλευρὰν τοῦ λόφου καὶ ὀλίγον χαμηλότερα στέκουν ἀκόμη ὄρθιοι οἱ δύο πλάγιοι τοῖχοι μικρᾶς ἐκκλησίας, ἐγερυθείσης ἀσφαλῶς διὰ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν καθολικῶν τὸ δόγμα ἀρχόντων τοῦ πύργου, ἀφιερωμένης εἰς τὴν Θεοτόκον. Πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι, ὅταν ἡ οἰκογένεια τῶν Λαγγουβάρδων προσεχώρησεν εἰς τὴν Ὀρδοδοξίαν (ἐνδεικτικὸν τούτου εἶναι πιθανῶς καὶ ἡ ἀνέγερσις τοῦ ὡς ἄνω ναοῦ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου) καὶ ἀφωμοιώθη μὲ τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς περιοχῆς, καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτὴ περιῆλθεν εἰς τὴν ὀρθόδοξον λατρείαν.

Ἀκριβῶς εἰς τὸ ἐκκλησιάκι αὐτὸ ἀπεφάσισε νὰ διανυκτερεύσῃ, κατὰ κόπος ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν, μοναχός, Παῖσιος ὀνομαζόμενος, ὁ ὁποῖος ἔφευγεν ἀπὸ τὴν μονὴν τῶν Ἀπεζανῶν, συνεπεία ἐσωτερικῶν διενέξεων, καὶ κατηυθύνετο πρὸς τὴν μονὴν τῆς Ἀγκαράθου, διὰ νὰ περάσῃ ἐκεῖ τὸ ὑπόλοιπον τῆς μοναχικῆς του ζωῆς. Κατὰ τὸν ὕπνον του ὅμως εἶδε τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ὁ ὁποῖος τὸν διέταξε νὰ μὴν ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν του, ἀλλὰ νὰ μείνῃ ἐκεῖ, νὰ μεγαλώσῃ τὸ ἐκκλησιάκι — τοῦ ἐχάραξε μάλιστα ὁ Ἅγιος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὰς σχετικὰς διαστάσεις — καὶ νὰ ἰδρῦσῃ νέαν μοναχικὴν ἐστίαν.

Ἡ ὑπόδειξις τοῦ Ἁγίου ἀνταπεκρίνετο προφανῶς εἰς τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὸς ἐνδομύχους σκέψεις τοῦ εὐσεβοῦς, ἀλλὰ καὶ ρέκτου καὶ διορατικοῦ Παῖσιου, ὁ ὁποῖος ἐξετίμησε τὴν τοποθεσίαν ὡς ἀπολύτως κατάλληλον² διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Καὶ ἐγερωθεὶς τὴν ἐπαύριον ἤρχισεν ἀμέσως τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν. Ἦρχισε σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴν τοῦ Ἁγίου, ἀλλὰ χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ ἄρχοντος τῆς περιοχῆς, ὁ ὁποῖος, μόλις ἐπληροφορήθη ἀπὸ τοὺς ὑποτακτικούς του τὸ πρᾶγμα, κατέφθασεν ἐπὶ τόπου δρομαῖος καὶ «ἐπληξε» τὸν Παῖσιον καὶ τὸν διέταξε «νὰ γίνῃ ἄφαντος».

Ἡ πειστικὴ ὅμως ἐκμυστήρευσις τοῦ μυστικοπαθοῦς μοναχοῦ, ὅτι ἐνήργει καθ' ὑπόδειξιν καὶ διαταγὴν τοῦ Μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματούργου Ἁγίου Γεωργίου, ὡς καὶ τύψις τῆς συνειδήσεως τοῦ εὐσεβοῦς ἄρχοντος ἐμαλάκωσαν τὴν ὀργὴν καὶ ἔκαμψαν τὴν ἀντίστασιν αὐτοῦ³,

²) Προστατεύεται ἀπὸ τοὺς βορείους ἀνέμους, εὐρίσκεται εἰς ὕψος 400 περίπου μέτρων ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ ἔχει κλίμα ξηρὸν καὶ ἐξόχως ὑγιεινόν.

³) Περὶ τῆς οἰκογενείας τῶν Λαγγουβάρδων ἀσφαλῶς θὰ εὐρίσκονται διαφοριστικαὶ πληροφορίες εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἀρχεῖον τῆς Ἐνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ. Ὁ Στέφανος Ξανθουδίδης, εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ν. Πλάτωνος δημοσιευθέντα Ἀρχαιολογικὰ Σημειώματα (βλ. «Κρητικὰ Χρονικά», τόμ. Β', σελ. 528), ἀναφέρει ὅτι μεταξὺ τῶν Τούρκων, πού ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Κακὸ Χωριὸ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης, μερικοὶ ἔφεραν τὸ ὄνομα Λαγγουβάρδοι. Προφανῶς μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτῆς εἶχον ἀσπασθῆ τὸν Μωαμεθανισμόν μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τὸ πρᾶγμα ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ χειρόγραφα σημειώματα τοῦ ἱερομονάχου Τίτου Βαρελιτζάκι ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ προηγούμενου τῆς Μονῆς Ἀνθίμου Βασιλάκι, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει συγκεκριμένως, ὅτι μέχρι τοῦ 1892 ἔζη εἰς Ἀμουργέλλες τούρκος ὀνόματι Μουλᾶ Χουσεῖν Λαγγουβάρδος καὶ εἰς τὸ Κακὸ Χωριὸ μιὰ θεία του γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα Λαγγουβάρδαινα.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ρεθύμνης ὑπάρχουν καὶ σήμερον ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας τῶν Λαγγουβάρδων. Εἰς μάλιστα ἐξ αὐτῶν — ὁ ἠρωϊκὸς ἡγούμενος τῆς Μονῆς Πρέβελη Ἀγαθάγγελος Λαγγουβάρδος — κατὰ τὴν πρόσφατον Γερμανικὴν Κατοχὴν τῆς Κρήτης, φεύγων τὴν μανίαν τῶν κατακτητῶν, ἀπέθανεν εἰς τὸ Κάϊρον κατὰ τὸ 1944.

καὶ ὄχι μόνον ἐπέτρεψε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐδέχθη νὰ γίνῃ χορηγὸς ὅλων τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς νέας μονῆς καὶ τοῦ δι' αὐτὴν ἀπαιτουμένου ζωτικοῦ χώρου.

Ἡ φημολόγησις τοῦ περιστατικοῦ τούτου καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ Παϊσίου δὲν ἄργησαν νὰ προσελκύσουν καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων μονῶν μοναχοῦς, ἕκαστος τῶν ὁποίων μὲ ἰδικά του ἔξοδα ἔκτιζε τὸ κελλάκι του, πτωχικὸν καὶ ἀπέριττον, εἰς τὴν πρὸς Β. τοῦ ναοῦ ἐπικλινῆ ἔκτασιν. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν μέχρι σήμερον ἐμφάνισιν τῆς Μονῆς, πὺ εἶναι μᾶλλον ὄψις χωριοῦ παρὰ μοναστηρίου μὲ τὸν συνήθη βυζαντινὸν τύπον.

Ἐκ τοῦ σημαντικωτάτου γεγονότος τῆς συμμετοχῆς τοῦ ἄρχοντος Λαγγουβάρδου εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς μονῆς τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφη καθορίζεται σαφῶς, ὄχι βέβαια τὸ ἀκριβὲς ἔτος, ἀλλὰ πάντως ἡ ἐποχὴ τῆς ἰδρύσεώς της. Καὶ ἡ ἐποχὴ αὕτῃ συμπίπτει μὲ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Ἑνετοκρατίας ἐν Κρήτῃ, ὅτε καὶ τὸ φαινόμενον τῆς προσχωρήσεως πολλῶν Βενετῶν ἀρχόντων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ὀρθοδοξίαν παρουσιάζεται καὶ ἡ ἴδρυσις ὑπ' αὐτῶν ὀρθοδόξων μοναστηρίων παρατηρεῖται⁴.

⁴) Τὴν ὡραίαν μονὴν τῆς Ἁγ. Τριάδος εἰς τὸ Ἀκρωτήρι Χανίων, (ὅπου τῶρα λειτουργεῖ ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Κρήτης καὶ πρὸ 50ετίος τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον) ἴδρυσαν κατὰ τὸ 1631 οἱ δύο ἀδελφοὶ Τζαγκαρόλαι Ἱερεμίας καὶ Λαυρέντιος, ἀναμφισβητήτως ἐξελληνισμένοι Ἑνετοὶ εὐγενεῖς. (Βλ. σχετικῶς ἐν «Χριστιανικῇ Κρήτῃ» τ. Α', σ. 1, Στεφ. Ξανθοῦδίδου, Ἑνετικά συμβόλαια ἐκ τῆς Ἑνετοκρατίας).

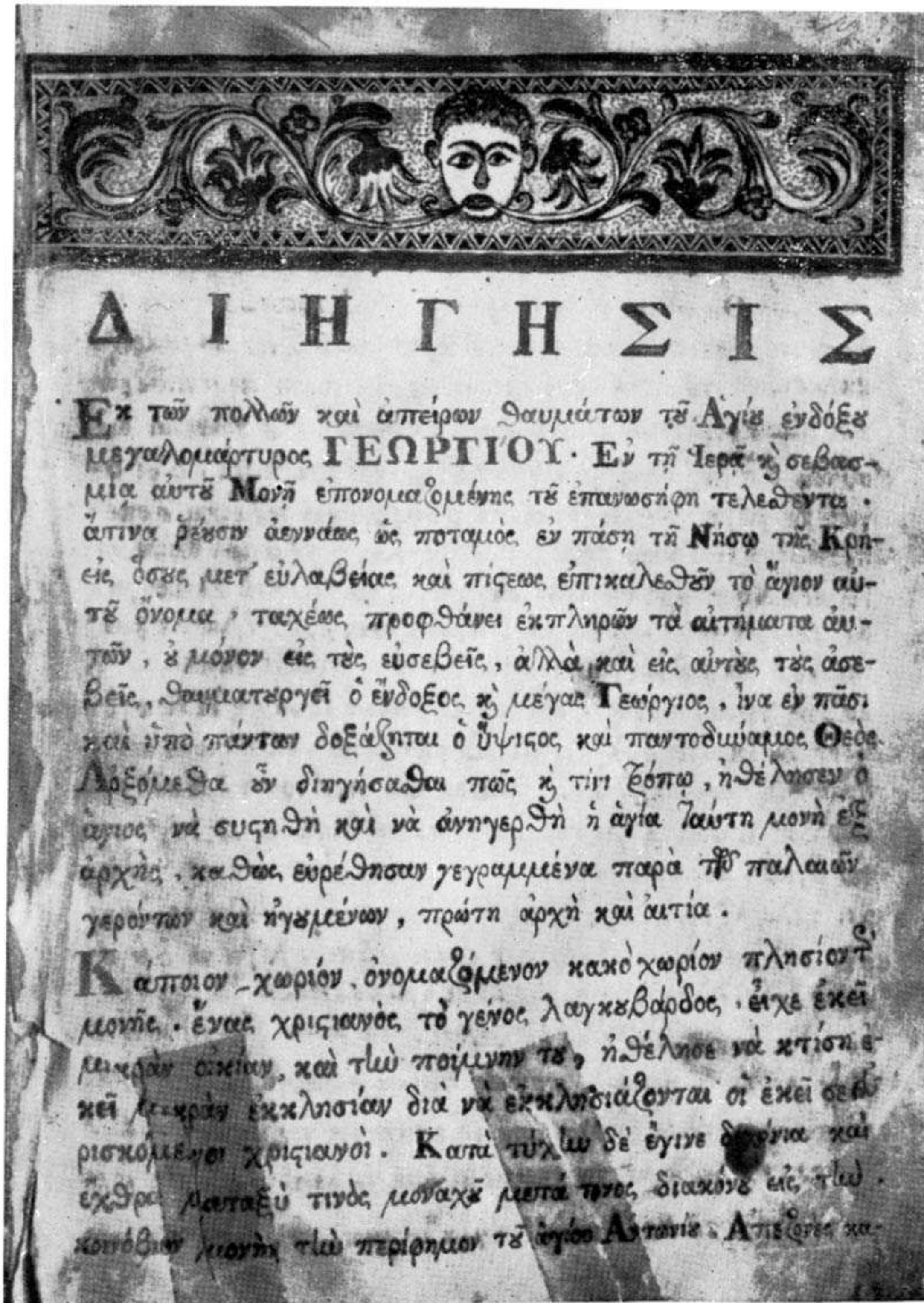
Ἡ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17 αἰῶνος παρατηρουμένη σχεδὸν ἀθρόα προσχώρησις εἰς τὸ Ὀρθόδοξον δόγμα πολλῶν Ἑνετῶν εὐγενῶν, ἰδίᾳ τῆς ὑπαίθρου, δὲν πρέπει, νομίζομεν, νὰ θεωρηθῇ ἄσχετος μὲ τὴν βεβαίαν, ὁσημέραι μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προβλεπομένην ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων καὶ κατὰ τῆς Κρήτης. Ἡ πρόβλεψις αὕτη τὴν μὲν ἐπίσημον Βενετιανὴν ὥθησεν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἰσχυροτέρου κατὰ τὴν ἐποχὴν του (16 - 17ου αἰῶνος) φρουρίου τῆς Μεσογείου εἰς τὸν Χάνδακα τῆς Κρήτης, πολλοὺς δὲ τῶν εἰς αὐτὴν ἀπὸ αἰῶνων ἐγκατεστημένων ἑνετῶν φεουδαρχῶν ἔπεισε νὰ συνταυτίσουν τὴν τύχην των μὲ τὸν ἑλληνορθόδοξον πληθυσμὸν τῆς Νήσου, ὡς τὴν πιθανωτέραν δι' αὐτοὺς ἐλπίδα σωτηρίας. Τοῦ λαοῦ ἄλλωστε αὐτοῦ τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν ἐν γένει νοοτροπίαν εἶχον ἤδη ἐγκολπωθῆ καὶ ἀφομοιώσει λόγῳ τοῦ μακραιῶνος μετ' αὐτοῦ συγχρωτισμοῦ των. Ἐκ τῆς κινήσεως ταύτης ἐξηγεῖται ἡ μέχρι σήμερον ὑπαρξίς ἐν Κρήτῃ πλείστων ἀκραιφνῶς ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν μὲ γνησίως ἑνετικὰ ἐπίθετα (Δάνδολοι, Μοάτσοι, Κορνάροι, Τζαγκαρόλαι κ.λ.π.). Ἀλλὰ καὶ ἡ προικοδοτήσις ὀρθοδόξων Μονῶν, ὡς ἡ τοῦ Ἀπανωσήφη, τῆς Ἁγ. Τριάδος καὶ ἄλλων, κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἰδρυθεισῶν, μὲ τεραστίας συνεχομένας περιουσιακὰς ἐκτάσεις, μόνον διὰ τοῦ ὡς ἄνω γεγονότος γίνεται νοητῆ.

Εἰκ. 1. — Γενική ἄποψις τῆς Μονῆς.

Εἰκ. 2. — Ἡ πρόσοψις τοῦ ἱ. ναοῦ τῆς Μονῆς. Διακρίνονται πρὸς τὰ ἀριστερά: α) εἰς τὸ δάπεδον τὸ ἄνοιγμα τῆς πηγῆς τοῦ ἀγιάσματος. β) ἡ κλίμαξ ἀνόδου πρὸς τὰ κελλιά τῶν μοναχῶν. γ) ἡ θέσις τοῦ τάφου τοῦ Μ. Μηλιαρᾶ ὑπὸ τὸν θόλον (βλ. σ 49). Μερικοὶ ἐκ τῶν σημερινῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς μετὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κρήτης, Εὐγενίου, ἀδελφοῦ τῆς Μονῆς, πρὸ τῆς ἀριστερᾶς πύλης.

Εἰκ. 1. — Ἡ πρώτη σελὶς τοῦ χειρογράφου κώδικος τῆς «Διηγῆ-
σεως» (βλ. σ. 31).

Εἰκ. 2. — Ἐκ τοῦ χειρογράφου κώδικος τῆς «Ἀκολουθίας» ἡ μι-
κρογραφία τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ κάτωθεν αὐτῆς ἡ αἰτία καὶ ὁ
προορισμὸς τοῦ χειρογράφου (βλ. σ. 69).

ΠΙΝ. ΣΤ.

β) Δεύτερον σπουδαῖον στοιχεῖον διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐποχῆς τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς εἶναι ὁ τάφος τοῦ Μιχαὴλ Μηλιαρᾶ καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὴ ἐπὶ πλακὸς μὲ τὸ ὄνομα Μ. ΜΗΛΙΑΡΑΣ εἰς τὸ ἄνω μέρος, γλάστραν μὲ ἀνθύλιον (πιθανῶς βασιλικὸν) εἰς τὸ μέσον καὶ τὴν χρονολογίαν 1614 κάτωθεν.

Ὁ τάφος οὗτος, ἡμίχωστος τώρα, εὑρίσκεται εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μονῆς, παρὰ τὴν κλίμακα, ἡ ὁποία, ἔξω ἀπὸ τὴν Β.Δ. γωνίαν τοῦ ναοῦ, ὁδηγεῖ πρὸς τὰ κελλιά τῶν μοναχῶν, παραπλεύρως καὶ ἄνωθεν τῆς πηγῆς τοῦ ἁγιάσματος. Τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν, τὴν ὁποίαν ἐνθυμοῦνται καλῶς οἱ παλαιότεροι ἐκ τῶν ζώντων μοναχῶν τῆς Μονῆς, περιγράφει λεπτομερῶς, εἰς τὰ χειρόγραφα σημειώματά του περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς, ὁ Ἱερομόναχος Τίτος Βαρελιτζάκις, μὲ τὴν πρόσθετον πληροφορίαν, ὅτι ἡ ἐπιτύμβιος αὕτη πλάξ ἐξηφανίσθη ἀπὸ τοῦ 1926, ὅτε κατεσκευάσθη ἡ ὡς ἄνω κλίμαξ. Προφανῶς τότε ἐξ ἀπροσεξίας ἐχρησιμοποιήθη ὡς ὑλικὸν καὶ κατεχώσθη κάπου.

Ὁ περὶ οὗ πρόκειται Μηλιαρᾶς εἶναι ἀσφαλῶς ὁ εἰς τὸ πρῶτον θαῦμα τῆς «Διηγῆσεως» ἀναφερόμενος κτηνοτρόφος ἀπὸ τὴν Ἐμπαρον, παρὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει τὸ γνωστὸν χωρίον Μηλιαράδω(ν). Οὗτος, κατόπιν τοῦ ἐν λόγῳ θαύματος, προσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βίου του, ὃχι πιθανῶς ὡς μοναχός, ἀλλ' ὡς ἓνας εὐσεβῆς χριστιανός, ἀφωσιωμένος εἰς αὐτὴν καὶ σπουδαῖος ὑποστηρικτῆς τῆς.

Τὰ κατὰ τὸ θαῦμα ἢ ἐν τῇ Μονῇ σωζομένη παράδοσις ἀναφέρει κάπως διαφορετικά, εἰς τινὰς λεπτομερείας του, ἀπὸ τὴν «Διήγησιν» καὶ διὰ τοῦτο δὲν νομίζομεν περιττὸν νὰ τὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα :

Ὁ Μηλιαρᾶς, συνεπεία ἀσθενείας τινὸς τοῦ ποιμνίου του, ἔταξεν εἰς τὸν Ἁγ. Γεώργιον Ἀπανωσήφην τρεῖς προσταρότραγους. Ὅταν ὅμως ἔπρεπε νὰ φέρῃ εἰς τὴν χάριν του — κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς του — τὸ τάξιμο, ὁ υἱὸς του παρετήρησεν, ὅτι, ἂν ἐδίδοντο οἱ τρεῖς προσταρότραγοι, τὸ ποίμνιον θὰ ἔμενεν ἀκέφαλον καὶ ἐπρότεινεν εἰς τὸν πατέρα του νὰ φέρουν εἰς τὸν Ἅγιον δέκα ἄλλους τράγους. Ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Τὸ ἑσπέρας ὅμως τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ Μηλιαρᾶς, διανυκτερεύων ἐν τῇ Μονῇ καὶ δὴ εἰς τὴν «μερτιάν» — ἐκεῖ ὅπου τώρα ὁ μέγας πλάτανος τῆς αὐλῆς — ἀντελήφθη νὰ ἤχοῦν τὰ λέρια τῶν προσταρότραγων τοῦ ποιμνίου του. Εἶπε τότε εἰς τὸν υἱὸν του :

— Χωρὶς ἄλλο κλέφτες βοῆξαν εὐκαιρία μὲ τὴν ἀπουσία μας ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ μᾶς ἔκλεψαν ὄλο τὸ κουράδι. Ἄς κρυφτοῦμε νὰ τσι γνωρίσωμε.

Κατάπληκτοι ὅμως παρετήρησαν μετ' ὀλίγον, ὅτι τὸ κοπάδι, χωρὶς

νὰ ὀδηγῆται ἀπὸ κανένα, ἐσταμάτησεν ὑπερθεὺς τῆς Μονῆς, κάτω ἀπὸ μιὰ μεγάλη χαρουπιά.

Ὁ Μηλιαρᾶς, πρὸ τοῦ θαύματος αὐτοῦ, παίρνει τὴν ἀπόφασιν νὰ μείνῃ στὴν Μονὴν μ' ὄλο του τὸ κοπάδι. Τὸν ἀπασχολεῖ μόνον ἡ σκέψις, ποῦ θὰ τὸ ποτίζῃ. Καὶ ἡ σκέψις αὕτη παίρνει τὴ μορφὴ προσευχῆς πρὸς τὸν Ἅγιον :

— Ἄγιέ μου, σὺ πού ῥφερεις ἐδῶ τὸ κουράδι μου, μπορεῖς νὰ μοῦ φανερώσης καὶ νερὸ νὰ τὸ ποτίζω, νὰ παίρῃ κι' ὁ κόσμος, νὰ μὴ βασανίζεται νὰ τὸ κουβαλῇ ἀπὸ τὸ καβούσι. (Σ. σ. πηγὴ περὶ τὸ 1 1/2 χιλιόμ. Δ. τῆς Μονῆς).

Ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἓνας μεγάλος βόλακας (μεγάλῃ πέτρα) ἀπὸ τὴ χαρουπιά, ποῦ ἦταν σταματημένα τὰ ζῶα, ἐκύλισε κι' ἐσταμάτησε στὸ μέρος ὅπου εἶναι τὸ ἁγίασμα τῆς Μονῆς.

Ἡ σύμπτωσης τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ κατακυλίσματος τοῦ βράχου δὲν ἄφηκαν καμμίαν ἀμφιβολίαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Μηλιαρᾶ, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ διοσημείας, ὅτι ὑπάρχει νερὸ ἐκεῖ ὅπου ἐσταμάτησεν ἡ πέτρα. Ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ἡγούμενον καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνεζητήθη τὸ νερὸ καὶ ἀνευρέθη πρᾶγματι.

Δεδομένου τώρα, ὅτι ὁ Μηλιαρᾶς ἐτάφη κατὰ τὸ 1614 εἰς τὸν Ἀπανωσήφη καὶ ὅτι ἀσφαλῶς συνδέεται μὲ τὰ πρῶτα βήματα τῆς ὑπὸ τοῦ Παϊσίου καὶ τοῦ Λαγγουβάρδου συσταθείσης Μονῆς, δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον, ὅτι ἡ ἴδρυσις αὐτῆς πρόπει νὰ τοποθετηθῇ ὄχι πολὺ ἐνωρίτερον τοῦ 1600, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀργότερον.

γ) Ὁ ἱερομόναχος Τίτος⁵ ἀναφέρει καὶ ἄλλην ἐπιγραφὴν, μὲ τὸ ἐξῆς περιεχόμενον :

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
†
ΔΚ. ΑΧΖΘ
ΟCTB ■ K ■ A ■ ↵

καὶ παρατηρεῖ — σύμφωνα πάντοτε καὶ πρὸς τὴν ζῶσαν παράδοσιν τῆς Μονῆς — ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν Ἀθανάσιον Λαγγουβάρδον, ἀδελφὸν τῆς Μονῆς καὶ ἐκ τῶν σπουδαιότερων δωρητῶν αὐτῆς. Ἐν συνεχείᾳ σημειώνει, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εὑρέθη εἰς τὴν γέφυραν, παρὰ τὸ ἄλῶνι τῆς Μονῆς, καὶ μετεφέρθη εἰς τὸ παιτηῆρι τοῦ μοναχοῦ Συμεῶν ΒΔ. τῆς Μονῆς, ὅπου τὴν ἐνετείχισεν ὁ κατὰ τὸ 1896 φονευθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἱερομόναχος Ἀρσένιος Ψωμαδάκις ἐκ Τυμπακίου⁶. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εἶδομεν καὶ ἡμεῖς.

⁵) Ἐνθ' ἀνωτέρω.

⁶) Ὁ ἴδιος ἱερομόναχος Τίτος ἀναφέρει ὅτι καὶ μιὰ ἄλλη ἐπιγραφὴ «εὐρί-

ΜΙΑ ΛΕΤΗΡΙΚΤΟΣ ΓΝΩΜΗ

Ὁ καθηγητὴς κ. Ἄρ. Βουρλάκης, γράφων περὶ τῆς μονῆς Ἁγ. Γεωργίου Βραχασώτη εἰς τὴν ἑφημερίδα τῆς Νεαπόλεως («Δροῆρος» 1952, ἀριθ. φ. 12 - 22) ἀναφέρει κάπου ἀορίστως, ὅτι «ἡ μονὴ τῶν Ξερῶν Ξύλων, κατὰ τινὰς δὲ καὶ τοῦ Ἀπανωσήφης, ἀπετέλουν μετόχια τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Βραχασώτη».

Ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι εἰς τὴν γνώμην τῶν ὁποίων ἀναφέρεται ὁ κ. Βουρλάκης δὲν σημειώνει. Ὑποθέτομεν ὡς ἐκ τούτου, ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ ἀπλῆς σκέψεως, ἀκουομένης ἴσως εἰς τὸ Βραχάσι καὶ ὀφειλομένης εἰς τοπικὴν φιλοτιμίαν νὰ ἐξαρθῇ ἡ σπουδαιότης τῆς μονῆς Βραχασώτη.

Πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς ὡς ἄνω ἀδεσπότητος γνώμης ὁ κ. Βουρλάκης ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Δασκαλογιάννη¹⁾ ὁ ἡγούμενος τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Βραχασώτη Γαβριήλ, πὺ εἶχε σκοτώσει εἰς τὴν μονὴν τοῦ δύο Τούρκους σουβαρῆδες, διότι εἶχαν βιάσει τὴν ἀδελφήν του, ἐξωμολογήθη τὸ μυστικὸν εἰς τὸν ἡγούμενον τοῦ Ἀπανωσήφης. Οὗτος ὁμως, πιεσθεὶς ὑπὸ τοῦ πασᾶ τοῦ Ἡρακλείου, μὲ τὴν ἀπειλὴν ὅτι θὰ καταστρέψῃ τὴν μονὴν του, τοῦ τὸ ἀπεκάλυψε,

Συνεπεία τῆς ἀκριτομυθίας ταύτης, κατὰ τὴν παράδοσιν, λέγει ὁ κ. Βουρλάκης, ἀπηγγονίσθη ὁ Γαβριήλ, διελύθη ἡ μονὴ του καὶ ἐδημεύθη ἡ περιουσία της, πλὴν τοῦ μετοχίου τῶν Ξερῶν Ξύλων, διὰ τὸ ὅποιον οἱ μοναχοὶ εἶπον, ὅτι ἀνήκεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφης.

Ἀλλὰ τὸ ὅλον ἐπεισόδιον θὰ ἠδύνατο νὰ στηρίξη — μὲ περισσοτέρας μάλιστα, νομίζομεν, πιθανότητος — τὴν ἀντίθετον ἄποψιν. Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει οὐδαμοῦ, καθόσον γνωρίζομεν, ἀναφέρεται, ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Ἀπανωσήφης ἀπετέλεσέ ποτε παράρτημα οἰασοδήποτε ἄλλης μονῆς.

σκεται εἰς τὸ κελλί τοῦ ἄλλοτε ἐπισκόπου Ἀρκαδίας Γρηγορίου». Ἡ πλάκα ὁμως αὐτὴ μὲ ἔτος ΑΧΨΑ (1691) καὶ τὰ γράμματα Ι. Χ. ΝΙΚΑ γύρω ἀπὸ σταυρὸν μὲ πτερύγια ἐντὸς κύκλου, μετεφέρθη, ὡς βεβαιοῦται ὑπὸ τῶν γεροντοτέρων μοναχῶν, ἀπὸ τὴν μονὴν τῆς Ἁγ. Θεοτόκου παρὰ τὸ Βενεράτο καὶ ἐνετειχίσθη κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἐν λόγῳ κελλίου, τὸ ὅποιον μεταγενεστέρως ἐχρησίμευσεν ὡς κατοικία τοῦ Ἐπισκόπου Ἀρκαδίας Γρηγορίου. Οὗτος προτοῦ νὰ χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος ἦτο ἡγούμενος τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφης. Ἐχειροτονήθη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1855 καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 1877. (Περὶ αὐτοῦ βλ. Ἐπστηρίδα Ἐταιρείας Κρητικῶν Σπουδῶν τ. 3, σ. 137 καὶ «Κρητικὰ Χρονικά» τ. Γ', σ. 315—ἐνθα ἐσφαλμένως ἀναγράφεται ὡς Ἱερόθεος—καὶ σ. 328 περὶ τοῦ θανάτου του).

¹⁾ Κατὰ λάθος ἀναγράφεται τὸ ἔτος 1750 ἀντὶ τοῦ πραγματικοῦ 1770.

Ο ΤΥΠΟΣ, Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Ὑπὸ τίνα τύπον ἐλειτούργησεν ἅμα τῇ ἰδρύσει τῆς ἡ Μονῆ δὲν ἀναγράφεται οὔτε εἰς τὴν «Διήγησιν» οὔτε εἰς ἄλλην τινὰ πηγὴν. Ἐκ τῆς πληροφορίας, ὅμως τῆς ζώσης παραδόσεως⁸, ὅτι «κάθε καλόγηρος ἔκτιζε τὸ φτωχικὸ κελλάκι του» δύναται νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ἰδιόρρυθμον σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Μονὴν μέχρι σήμερον, ἐφηροδόσθη ἐξ ἀρχῆς.

Κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Μονὴ ἠρίθμει περὶ τοὺς 8 - 9 μοναχοὺς⁹.

Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ θεωρηθῇ βέβαιον εἶναι, ὅτι, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐπροικίσθη μὲ μεγάλην ἀκίνητον περιουσίαν καὶ ἀπὸ τὸν συνιδρυτὴν αὐτῆς Λαγγουβάρδον καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸν ἐκ τῶν ἀμέσων ἀπογόνων του, ἀδελφὸν δὲ τῆς Μονῆς, Ἀθανάσιον Λαγγουβάρδον, ἀποθανόντα κατὰ τὸ 1699.

Ἡ προσωπικὴ γοητεία καὶ δραστηριότης τοῦ πρώτου ἰδρυτοῦ καὶ ἡγουμένου τῆς Μονῆς ταύτης Παϊσίου, ὁ ἐκ πρώτης ἀρχῆς σύνδεσμος αὐτῆς μὲ τὴν οἰκογένειαν τῶν ἀρχόντων Λαγγουβάρδων, ἴσως δὲ καὶ ἡ πρόβλεψις περὶ βεβαίας ἐπικρατήσεως τῶν Τούρκων ἐν Κρήτῃ, ἔπεισαν τὸν Ἀθανάσιον Λαγγουβάρδον, πιθανώτατα πρὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Χάνδακος, νὰ γίνῃ μοναχὸς εἰς τὸν Ἀπανωσήφη καὶ νὰ ἀφιερῶσθαι εἰς αὐτὴν ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸ φέουδον τῆς οἰκογενείας του.

Δὲν θὰ ἦτο ἴσως δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως ἢ τεραστία συνηχομένη περιουσία τῆς Μονῆς, ἡ ὁποία περιλαμβάνει, ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῶν Λιβαδίων καὶ τὰ μετόχια Ρημάμπελα καὶ Ἅγιον Ἀντώνιον¹⁰, ἐκτεινομένη μέχρι τῶν Τριῶν Ποταμῶν, Ν. τοῦ χωρίου Χα-

⁸) Βλ. συνομιλίαν Ἑμμ. Ι. Σπυριδάκι μὲ τὸν Ἀρχιμ. Ἀνθιμον Βασιλάκιν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐλευθέρα Σκέψις» τῆς 12 Ἰουλίου 1930.

⁹) Ἐνθ' ἀνωτέρω.

¹⁰) Εἰς ἀπόστασιν 2 περίπου χιλιομέτρων ΒΔ. τῆς Μονῆς εὐρίσκεται τὸ δικογχον ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου (παρὰ τὸ ὁποῖον τὸ σημερινὸν μιτᾶτον αὐτῆς). Σήμερον σώζεται μόνον τὸ ἐν κλίτος αὐτοῦ μὲ τοιχογραφίας τοῦ 14ου αἰῶνος, ἀρίστης τέχνης. Εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ναῖσκου διακρίνονται δύο μυροφόροι ἔντρομοι πρὸ τοῦ κενοῦ μνημείου. Εἶναι καταπληκτικὴ ἡ ἔκφρασις τοῦ τρόμου εἰς τὰ πρόσωπά των Ἰὴν θέσιν τῆς Πλατυτέρας εἰς τὸ ἱερόν καταλαμβάνει ὁ Παντοκράτωρ. Μεγάλῃ ἐπὶ ξύλου εἰκὼν (φορητὴ) δεξιὰ εἰς τὸ εἰκονοστάσιον φέρει τὸν Χριστὸν καὶ ἐκατέρωθεν τὸν Ἁγ. Ἰωάννην τὸν Θεολόγον καὶ τὸν Ἁγ. Ἀντώνιον. Τὰ χρώματα ἔχουν ἀποτριβῆ καὶ φαίνεται τὸ σχέδιον τοῦ ζωγράφου μὲ κάρβουνο. Πρέπει νὰ μεταφερθῇ καὶ νὰ προφυλαχθῇ προτοῦ νὰ καταστραφῇ ἐντελῶς. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναῖσκου διακρίνονται πολλὰ ἐντοίχια χαράγματα (grafitti) ἐνετικά μὲ χρονολογίας τοῦ 15 καὶ 16 αἰῶνος. Εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν ἀναγινώσκομεν: Hic fuit Petro Pascaligo D. N.

ράκι. Ἡ ἔκτασις αὐτὴ συμπίπτει περίπου μὲ τὸ φέουδον τῶν Λαγγουβάρδων.

Ὅσον δραστηρία καὶ ἂν ὑποτεθῆ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἡγουμένου Παϊσίου καὶ τῶν ἀμέσων διαδόχων αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ ἔνεκα τῶν θαυμάτων τοῦ πάτρωνος τῆς Μονῆς Ἀγ. Γεωργίου ἀφοσίωσις τῶν κατοίκων τῆς γειτονικῆς περιοχῆς, ἡ ὑπὸ τούτων — κατὰ τὸ πλεῖστον πτωχῶν δουλοπαροίκων — ἀφιέρωσις τόσον ἐκτεταμένης, συνεχοῦς δέ, περιουσίας ἀποκλείεται. Ὅπως ἀποκλείεται καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ Μονὴ ἤδη κατὰ τὰ πρῶτα αὐτῆς βήματα ἦτο εἰς θέσιν νὰ προβῆ εἰς τὴν ἀγορὰν τόσον μεγάλης ἐκτάσεως περὶ αὐτήν.

Τὰ πρὸς τὴν Μονὴν ἀφιερῶματα τῶν πρώτων ἰδίως χρόνων τῆς λειτουργίας της ἦσαν ἐκτὸς τῶν ἀκινήτων καὶ ζῶα¹¹ καὶ χρυσᾶ ἢ ἀργυρὰ ἀναθήματα εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου¹², ἀλλὰ καὶ ἀγοραὶ¹³ κτημάτων ὑπὸ τῆς Μονῆς σημειοῦνται καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὅπως καὶ βραδύτερον.

Ὁ μεγαλύτερος πάντως ἐκ τῶν δωρητῶν τῆς Μονῆς πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὁ Ἀθανάσιος Λαγγουβάρδος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἱερομόναχος Τίτος εἰς τὰ σημειώματά του ἀναγράφει καὶ τὸ κάτωθι, σχετικὰ μὲ τὴν ὀνομασίαν τῆς Μονῆς:

«Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἱστορίας... ὁ ἐν λόγῳ ἱππότης διετήρει δύο μυῖατα. Τὸ ἐν εἰς τὸ χωρίον Χαράκι (Ν. τῆς Μονῆς περὶ τὰ 2 χιλιο-

Marco A Di XI MCCCCCXXII. (βλ. Στ. Ξανθουδίδου, Ἀρχαιολ. Σημειώματα «Κρητικὰ Χρονικά», τ. Β', σ. 537).

¹¹) «Ἐπειδὴ ἡ χάρις τοῦ Ἀγ. Γεωργίου μὲ θεραπείας ἀσθενῶν ἔγινε ξακουστὴ καὶ δι' αὐτὰ τὰ ζῶα, ὁ τόπος ἔγινε προσκύνημα καὶ πολλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ Τοῦρκοι, προσεκόμιζον πολλὰ ἀφιερῶματα. Τὸ πρῶτον ἀρσενικὸ ἀρνὶ τοῦ κωπαδιοῦ των ἐσαμῶνετο τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, εἰς τὴν μονὴν τοῦ ὁποίου τὸ ἐλήγειαν σὰν ἐμεγάλωνε». Βλ. ἐφημερίδα «Ἐλευθέρα Σκέψις» 12 Ἰουλίου 1930.

¹²) Βλέπε εἰς τὴν «Διήγησιν» τὰ θαύματα.

¹³) Ἴδου ἐπίσημον ἔγγραφον τοιαύτης ἀγορᾶς: «Ὁ Μουράτ Μπεσέ, υἱὸς Ἀβδουλλάχ, κάτοικος χωρίου Ἀλάγνι, ἐπαρχίας Ρίζου, πωλεῖ ἀντὶ 20 ἀσλανίων γροσίων εἰς τὸν ἐκ τῶν κληρικῶν τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μονοφασιῶν κειμένης Μονῆς Ἀγ. Γεωργίου Διονύσιον, υἱὸν Γιάννη, ὃ ἰσόγεια δαμάτια, κείμενα ἐν τῷ χωρίῳ Ἀλάγνι, συνορευόμενα... μεθ' ἐνὸς κήπου, περιλαμβάνοντος ὀπωροφόρα καὶ μὴ δένδρα καὶ δύο αὐλῶν μὲ μίαν κληματαριὰν καὶ ἐν μωρεόδενδρον... ἔτος 1696». Βλ. ἀριθ. μεταφρ. 1457, Κωδ. 11, σ. 118.

Ἴδου καὶ ἀφιερῶτήριον τοιοῦτον: «Ὁ Ἀντώνιος παπᾶ Γεωργίου ἐκ Κανλῆ Καστέλλι ἀφιερῶ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον Ἀπανωσήφην μίαν ἄμπελον δύο στρεμμάτων, ἓνα ἀγρὸν πέντε μουζουρίων, ἕτερον ἀγρὸν τριῶν μουζουρίων, τὴν οἰκίαν του, ἓνα ὄνον, ἓνα ἡμίονον καὶ εἴκοσι πρόβατα». Βλ. ἀριθ. μεταφρ. 1279, τ. 3, σ. 650, ἔτος 1694.

μετρα) ὅπου εἶχε βοσκὸν ὀνομαζόμενον Σήφην, καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὸ μέρος ὅπου τὴν Μονή, μὲ βοσκὸν ἐπίσης Σήφην καλούμενον». Πρὸς διάκρισιν ὁ τελευταῖος ἐλέγετο συνήθως Ἀπάνω Σήφης, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἐλέγετο Κάτω Σήφης. Ἐντεῦθεν ἐπεκράτησεν ἡ προσωνυμία: Ἅγιος Γεώργιος τοῦ Ἀπανωσήφη. Σημειωτέον ὅτι καὶ εἰς τὸ Χαράκι¹⁴ ὅπου ὁ Κάτω Σήφης, ὑπῆρχεν ἐπίσης ἐκκλησιάκι τοῦ Ἁγ. Γεωργίου.

Ἄλλας μεγάλας δωρεὰς πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἀπανωσήφη ὁ Ἱερομόναχος Τίτος ἀναφέρει:

α) Τὸ μετόχι Λαζαρέττο εἰς τοῦ Μουσούρου τὴν Κορφῆς¹⁵ καὶ συμπεραίνει, μὲ βάσιν πάντοτε τὴν ἐν τῇ Μονῇ σωζομένην παράδοσιν, ὅτι τὸ μετόχιον τοῦτο (καὶ ἄλλα συνεχόμενα πιθανῶς κτήματα) ἐδωρήθησαν εἰς τὴν Μονὴν ἀπὸ τὸν ἐν λόγῳ Μουσούρον τῆς γνωστῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας.

β) Τὸ μετόχιον Μερθιώτης, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὴν δυτικὴν ρίζαν τῆς Ρόκκας¹⁶ ἐφθάνε μέχρι τοῦ μύλου Ἀστρατήγου. Ἀνωθεν τοῦ μετοχίου εἶναι μικρὰ κορυφή, ὀνομαζομένη: τοῦ Μαρίνου ἢ Κορφῆ. Πι.

¹⁴) Πρβλ. Στεφ. Ξανθοῦδιδου Ἀρχαιολογικὰ Σημειώματα (ὑπὸ Ν. Πλάτωνος δημοσιευθέντα) «Κρητικὰ Χρονικά», τ. Β', σ. 528. Χαράκι ὀνομάσθη ἡ οποθεσία τοῦ Κάτω Σήφη, ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὑπάρχει πράγματι ἐκεῖ ριζιμιὸς μέγας βράχος.

¹⁵) «Τοῦ Μουσούρου οἱ κορφῆς» εἶναι τοποθεσία παρὰ τὸ σημερινὸν μικρὸν χωριὸν Παρθένι καὶ πρὸς Ἀνατολὰς αὐτοῦ. Ἡ ὀνομασία τοῦ περιτῆς «κορφῆς» αὐτῆς μετοχίου ἀποδεικνύει, ὅτι κατὰ τὴν ἐνετοκρατίαν θὰ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀπομονωτήριον τῶν ἐκ λοιμικῆς τινος νόσου προσβαλλομένων (χολέρας, πανώλους κτλ.) καὶ τὸ π ο ς τ α φ ῆ ς α ὕ τ ῶ ν. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται, νομίζομεν, τὸ γεγονὸς ὅτι πολλαὶ τοποθεσίαι καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Κρήτης καὶ εἰς τὰ παράλια (ὅπως π. χ. εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς νησίδος Σούδας παραλίαν τοῦ Ἀκρωτηρίου, ὅπου ὑπάρχει ναῖσκος τῆς Παναγίας στὸ Λαζαρέττο) φέρουν ἀκόμη καὶ σήμερον τὴν ὀνομασίαν Λαζαρέττο.

Ἐδῶ εἰς τὸ Ἡράκλειον τοιοῦτον λοιμοκαθατήριον ὑπῆρχεν ἀρχικῶς ἐξωθεν τῆς πύλης τοῦ Παντοκράτορος (Χανίων Πόρτας). Τοῦτο κατὰ τὸ 1456 μετεφέρθη εἰς τὸ Α. τῆς πόλεως ἀκρωτήριον Μαντράκι, ὅπου ἄλλοτε ἡ οἰκία Νιργιανάκη. (Βλ. σχετικῶς Gerola, τ. 3, σελ. 79).

¹⁶) Εἶναι ὁ ἀπόκρημνος λόφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Σαρακηνούς Ἀραβας κατὰ τὸ 961, ἐκείσε τὸ γνωστὸν φρούριον Τέμενος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔλαβε τὸ ὄνομα ἢ ἐπαρχία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ τὸ Ἡράκλειον. Οἱ τοῦρκοι τὸ ὀνόμασαν Κανλῆ - Καστέλλι (αἱματηρὸν φρούριον) διότι μόνον κατόπιν μεγάλων αἱματηρῶν θυσιῶν κατώρθωσαν νὰ τὸ κυριεύσουν.

Τὸ ἐπὶ τῶν ΒΔ. βάσεων τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοῦ φρουρίου μὲ τὸ ὡς ἄνω ὄνομα γνωστὸν χωριὸν μετονομάζεται, λέγουν, Προφήτης Ἡλίας. Κακῶς. Ἐπρεπε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ παλαιὸν του, τὸ τόσον ὠραῖον καὶ ἱστορικὸν ὄνομα, Τέμενος.

θανώτατα καὶ ὁ ἐν λόγῳ Μαρίνος ἦτο Ἐνετὸς ἱππότης ἐξελληνισθεὶς, ὁ ὁποῖος ἀφιέρωσε τὸ μετόχιόν του εἰς τὴν Μονήν.

γ) Τὸ μετόχιον τοῦ Καπέλλα. Καὶ ὁ Καπέλλας, προφανῶς Ἐνετὸς εὐγενής, ἐξουσίαζεν ἐκτάσεις ἀπὸ τὸν ὁμώνυμο Σπήλιο πρὸς τὸ Ρουκάνι, Γαλένι καὶ Καλοῦ καὶ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἀπανωσήφη καὶ τὸ σημερινὸν μετόχι Καπέλλα καὶ τὸν Ἀστράτηγον, διὰ τὸν ὁποῖον θὰ γίνῃ κατωτέρω εὐρύτερος λόγος.

δ) Ὑπάρχει καὶ ἄλλη δωρεὰ σημαντικὴ: Τοῦ Μουσταφᾶ μπέη τὸ μετόχι, Ν. τοῦ Βαθυπέτρου πρὸς τὸ βάθος τῆς ρεματιᾶς. Ἄλλ' αὐτὸ ἠγοράσθη καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν Μονήν ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ Ἐπισκόπου Ἀρκαδίας Γρηγορίου, ἀδελφοῦ τῆς Μονῆς.

Τὰ ἀνωτέρω σημειώνει — ὀρθῶς νομίζομεν — ὁ Ἱερομόναχος Τίτος, διὰ τὴν ἐξηγήσῃ κατὰ τὰς παραδόσεις πάντοτε τῆς Μονῆς, τὴν σύμπληξιν τόσον ἐκτεταμένης συνεχοῦς περιουσίας περὶ αὐτήν.

Ο ΑΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Τὸ μετόχιον τοῦτο τῆς μονῆς Ἀπανωσήφη εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 5 περίπου χιλιομέτρων ΒΔ. αὐτῆς, ἐντὸς ἀγκάλης σχηματιζομένης ὑπὸ τοῦ ἐκατέρωθεν καὶ πρὸς Ν. ὑψουμένου βουνοῦ Μονοδένδρι. Δύο πηγαὶ θαυμασίου ποσίμου ὕδατος χρησιμοποιοῦνται σήμερον ἀπὸ τὴν ἐκεῖ ἐγκατεστημένην οἰκογένειαν ἐνοικιαστῶν βοσκῶν καὶ διὰ τὸ πότισμα κήπων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς ἔχει καὶ ἀρκετὰ δένδρα ἔσπεριδοειδῶν.

Διακρίνονται δύο συγκροτήματα ἐρειπίων: Τὸ ἐξωτερικόν, ἐπὶ τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ πρὸς Ρουκάνι εἰς τὸ ἀνοιγμα τῆς ἀγκάλης, καὶ τὸ ἄλλο, ὀλίγον νοτιώτερον καὶ βαθύτερον, ἀνάμεσ' ἀπὸ δάσος ἐλαιῶν, δρυῶν καὶ ὀπωροφόρων δένδρων.

Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν συγκροτημάτων δεσπόζει μικρὰ ἐκκλησία, εἰς τὸ κέντρον τετραγώνου αὐλῆς, εἰς μίαν τῶν πλευρῶν τῆς ὁποίας διατηροῦνται ἀκόμη κατοικήσιμα δύο - τρία ἰσόγεια σπίτια, ἐνῶ τὰ εἰς τὰς ἄλλας πλευρὰς ἔχουν ἐρειπωθῆ πρὸ πολλοῦ. Δὲν δυσκολεύεται ὁ ἐπισκέπτης νὰ διακρίνῃ ἀμέσως εἰς τὸ ὅλον συγκρότημα τὸν κλασικὸν τύπον βυζαντινοῦ μοναστηρίου, ἀνεγερθέντος καὶ τούτου ἐπὶ τῶν ἐρειπίων παλαιότερου, ἴσως εἰδωλολατρικοῦ ἱεροῦ, ὡς μαρτυροῦν τμήματα κίωνων ἐδῶ κι' ἐκεῖ διακρινόμενα.

Διὰ τὴν ἐκκλησίαν ὁ Στ. Ξανθουδίδης εἰς τὰ Ἀρχαιολογικά του Σημειώματα¹⁷ ἀναφέρει ὅτι εἶναι «ἀνακαινισμένη (φαίνονται εἰς τὰ θεμέλια τὰ ἴχνη τῆς παλαιότερας) καὶ διατηρεῖ λείψανα τοιχογραφιῶν

¹⁷) Βλ. «Κρητικὰ Χρονικά», τ. Β', σ. 537.

τοῦ 14 - 15 αἰῶνος». Τὸ γεγονὸς τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν ἐνταῦθα ὑπαρξιν μονῆς, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, πολὺ πρὸ τοῦ 14 αἰῶνος. Πιθανώτατα εἶχεν ἰδρυθῆ κατὰ τὸν 10 ἢ 11 αἰῶνα, μετὰ τὴν ὑπὸ Νικηφόρου Φωκᾶ ἀνάκτησιν τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς Ἀραβας.

Τὸ δεύτερον συγκρότημα ἐρειπίων, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὑπὸ τοῦ βουνοῦ Μονοδένδρι σχηματιζομένης ἀγκάλης, ἀνήκει εἰς χωρίον ἀπὸ αἰώνων ἐγκαταλειφθέν. Τοῦτο εἶναι προφανῶς τὸ ὑπὸ τῆς παραδόσεως ἀναφερόμενον καὶ εἰς παλαιὰ ἔγγραφα τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου Ἡρακλείου ὀνομαζόμενον Ἀγαλαντές. Ἡ ἰδία παράδοσις διασώζει, ὡς πρὸς μὲν τὸν πληθυσμὸν του, ὅτι εἶχεν ἐξήκοντα κορασίδας, ὡς πρὸς δὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἐρημώσεώς του, λοιμὸν πανώλους, ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὴν λαϊκὴν ἔκφρασιν, «ἄφηναν τὰ κλειδιά στὶς πόρτες».

Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς τελευταίας αὐτῆς λεπτομερείας ἔρχεται σπουδαία ἱστορικὴ πλέον πληροφορία, τὴν ὁποίαν ἀρνούμεθα ἐμμέσως ἀπὸ παρακλητικὸν κανόνα εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὸν Ἀπανωσήφη, ἀνέκδοτον καὶ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε. Δὲν πρόκειται δηλ. περὶ τοῦ παρακλητικοῦ κανόνος, τοῦ περιεχομένου εἰς τὴν «Διήγησιν» ἀλλὰ περὶ ἄλλου, εἰδικῶς διὰ τὸν Ἀπανωσήφη ποιηθέντος. Περιέχεται εἰς μικρὰν χειρόγραφον φυλλάδα, χρησιμοποιουμένην διὰ λειτουργικοὺς σκοποὺς εἰς τὴν Μονὴν καὶ ὀφειλομένην κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ἴδιον τὸν καλλιγράφον τῆς «Διηγῆσεως»—τὸν Ἱεροδιάκονον Ἰάκωβον.

Ὁ μικρὸς αὐτὸς χαρτῶς κῶδιξ ἀποτελεῖται ἀπὸ 38 σελίδας, ἐκ τῶν ὁποίων 9, περὶ τὸ μέσον εὑρισκομένης, καταλαμβάνει ὁ ἐν λόγῳ Κανὼν. Πρὸ αὐτοῦ εἶναι γραμμένα τὰ ἴδια Στιχηρὰ Προσόμοια, καὶ ὁ κανὼν, (ἐλλιπὴς ὅμως ἐδῶ) ποὺ περιέχονται καὶ εἰς τὴν «Διήγησιν». Μετὰ δὲ αὐτὸν ὑπάρχουν δύο εὐχαὶ κατανυκτικαὶ πρὸς τὴν Θεοτόκον, εἰς πρόσθετα φύλλα καὶ εἰς ἄλλην γραφίδα ὀφειλόμεναι. Εἰς τὸ τέλος προστίθενται, πάλιν διὰ χειρὸς τοῦ Ἰακώβου, τὰ Μακαριστάρια τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὰ ἀντὶ Κοινωνικοῦ ψαλλόμενα, τὰ περιεχόμενα καὶ εἰς τὴν Διήγησιν. Τὰ ἀπὸ χαρτόνι καλύμματα τοῦ κώδικος τούτου εἶναι ἐφθαρμένα ἐκ τῆς χρήσεως.

Ὁ περὶ οὗ ἐνταῦθα λόγος ἀνέκδοτος Παρακλητικὸς Κανὼν εἶναι συντεθειμένος κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Μεγάλου Παρακλητικοῦ κανόνος εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον (Πολλοῖς συνεχόμενος πειρασμοῖς...) καὶ ἀναφέρει εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς ᾠδὰς καὶ τὰ ἄσματα βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν καὶ ταυτόχρονον λοιμικὴν νόσον, συγκεκριμένως τὴν πανώλην, ὡς καὶ ἀνομβρίαν καὶ ἀκρίδας ἐκτὸς τῆς ἐκ τοῦ πολέμου γενικῆς ἐξαθλιώσεως.

Ἡ σύμπτωσις τῶν ὀλεθρίων αὐτῶν περιστατικῶν καθιστᾷ προφα-

νῆ τὸν χρόνον τῆς συνθέσεως τοῦ Κονόνο. Καὶ ὁ χρόνος αὐτὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλος παρὰ ἡ περίοδος τῆς πολιορκίας τοῦ Χάνδακος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τότε, καὶ εἰδικώτερον περὶ τὸ 1655, εἰς τὴν πείναν¹⁸ καὶ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἄρτου, ἡ ὁποία ἐβασάνιζε τὸν λαὸν τῆς Κρήτης, ὡς ἀπαραίτητος συνοδὸς «τοῦ πυρὸς καὶ τῆς μαχαίρας τοῦ ἀλλοφύλου ἐπιδρομέως» προσετέθη καὶ ὁ λοιμὸς τῆς πανώλους, ὁ ὁποῖος ἐθέρισεν ὄχι μικρὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ¹⁹.

Πιθανώτατα τότε ἤρημώθη κατοίκων καὶ ὁ Ἀγαλαντές, ἐνῶ οἱ καλόγηροι τοῦ Ἀστρατήγου, ὅσοι δὲν εἶχον ὑπακύψει εἰς τὴν μάστιγα τῆς θεομηνίας, ἐγκατέλειψαν τὴν μονὴν τῶν καὶ κατέφυγον εἰς τὸν Ἀπανωσήφην²⁰, ὅπου δύναται νὰ θεωρηθῆ βέβαιον, ἀνεπέμφθη τὸ πρῶτον μὲ εὐκόλως ἐννοουμένην συγκίνησιν καὶ κατάνυξιν, ὁ Παρακλητικὸς εἰς τὸν Μεγαλομάρτυρα Κανών. Οὗτος προϋποθέτει καὶ προσωπικὴν τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ ἀπελευθέρωσιν τόσον ἀπὸ αἰχμαλωσίαν ὅσον καὶ ἀπὸ προσβολῆν ὑπὸ τῆς νόσου. Ἀλλὰ ποῖος εἶναι; Πῶς ὀνομάζεται; Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν γνωρίζομεν. Πάντως διὰ τὴν σπουδαιότητά του — φιλολογικὴν καὶ ἱστορικὴν — εἰς τὸ τέλος τῆς παρουσίας θὰ περιλάβωμεν καὶ τὸν Παρακλητικὸν αὐτὸν κανόνα.

Εἰς τὸ Τουρκικὸν Ἀρχεῖον Ἡρακλείου εὐρίσκομεν μερικὰς ἐνδιαφερούσας ἀποφάσεις τοῦ Ἱεροδικείου Ἡρακλείου, σχετικὰς μὲ τὴν μονὴν Ἀστρατήγου καὶ τοῦ Ἀγαλαντέ, τὰς ὁποίας καὶ παραθέτομεν:

α) Ὁ Μουσταφᾶ Μπεσέ²¹ κάτοικος τοῦ μετοχίου (τσιφλίκ) Ἀστρά²², ἐπαρχίας Τεμένους, νυμφεύει τὴν θυγατέρα του Ἀἰσὲ μετὰ τοῦ Ἀλῆ Μπέη, διὰ 10 χιλιάδας ἄσπρων γαμηλίου, μὴ καταβαλλομένης δωρεᾶς²³. Ἰστός ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως τὸ 1672.

¹⁸) Βλ. Ν. Τωμαδάκη, Ἐνθύμημα περὶ πείνης τοῦ 1655 («Κρητικά», περιοδικὸν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Χανίων, τ. Α', τεῦχος Α', σελ. 16) ὅπου γίνεται λόγος περὶ ἀντιτύπου παλαιᾶς χρονογραφίας, πιθανῶς προερχομένης ἐκ τῆς ἐν Κρήτῃ Μονῆς τοῦ Ἀπανωσήφην.

Πρβ. σχετικὸν φερμάνιον τοῦ 1670 ἐν τ. 5, σ. 131 τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου Ἡρακλείου (ἀριθ. μεταφρ. 740).

¹⁹) Περὶ τῆς πανώλους, ἡ ὁποία συχνὰ ἐμάστιζε τὴν Κρήτην, ἰδίως μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων, βλ. Μιχ. Τρουλλινού, Ἱστορία τοῦ Πολέμου τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Ἑνετῶν, ἐν Ρεθύμνῃ 1900, σ. 59. Πρβ. «Κρητικά Χρονικά», τ. Θ', σ. 484. ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἡ κατὰ τὸ 1678 ἐνσκήψασα εἰς τὴν Κρήτην πανώλης ἐθέρισε περὶ τὰ 78.000 ἄτομα.

²⁰) Περὶ τούτου ὑπάρχει σαφὴς ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν ἐν λόγῳ Παρακλητικὸν Κανόνα.

²¹) Μπεσέ = Γενίτσαρος.

²²) Πρόκειται προφανῶς περὶ τοῦ Ἀστρατήγου, ἀλλαχοῦ ἀναφερομένου καὶ Στρατηγοῦ.

²³) Βλ. Τουρκ. Ἀρχ., τ. 4, σ. 214.

β) Ἡ Ἐργίνα Τομάζου, κάτοικος Καρκαδιωτίσσης, ἤγειρεν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Μαθιοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἐμμανουήλ, διὰ μίαν ἄμπελον, κειμένην εἰς τὴν τοποθεσίαν Ἀγαλαντῆς τῆς περιφερείας τοῦ ἴδιου χωρίου, συνορεύουσαν μὲ ἄμπελον τῆς μονῆς Στρατηγοῦ ἐκ δύο πλευρῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀπίστων, ὅταν ἀξιωματικὸς τοῦ χωρίου μας, λέγει ἡ Ἐργίνα, ἦσαν ὁ Μᾶρκος πατὴρ τῆς συζύγου τοῦ Μαθιοῦ Μαργιέτας, οὗτος ἐλάμβανε παρ' ἐμοῦ τὸ 1/3 τοῦ παραγομένου γλεύκους τῆς ἀμπέλου ταύτης. Καὶ νῦν ὁμως ἡ θυγάτηρ τούτου ἐξακολουθεῖ νὰ ζητῇ παρ' ἐμοῦ τοῦτο. Αἰτιῶμαι νὰ ἐξετασθῇ ἡ ὑπόθεσις.

Ἡρωτήθη ὁ πληρεξούσιος τῆς ἐναγομένης Μαργιέτας (συζύγου τοῦ Μαθιοῦ) ὁ ὁποῖος ὡμολόγησεν ὅτι ἡ ἄμπελος εὐρίσκεται ἀπὸ 30ετίας εἰς τὴν κατοχὴν τῆς ἐναγούσης Ἐργίνας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπηγορεύθη εἰς τὸν Μαθιὸν νὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν διένεξιν ταύτην.

Ἡ προᾶξις κατεχωρήθη τῇ 26 μηνὸς Ρεμπιουλαχῆρ τοῦ 1082 (=22 Αὐγούστου τοῦ 1671)²⁴.

γ) Ἐνεφανίσθη ὁ . . . υἱὸς Νικολάου, κάτοικος τοῦ χωρίου Καρκαδιώτισσα, ἐπαρχίας Τεμένους, σύζυγος τῆς Καλῆς, τὸ γένος Γεωργίου, χριστιανῆς, κατόχου κληρονομικῶ δικαιώματι (ὡς ἱερονομικῶς ἐξηκριβώθη τοῦτο) τῆς κάτωθι ἀναφερομένης ἀμπέλου καὶ . . . ἤγειρεν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Μελετίου, υἱοῦ Μανιοῦ, κληρικοῦ, ἡγουμένου τῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀγαλαντῆς, τῆς ρηθείσης ἐπαρχίας, κειμένης μονῆς, ὀνομαζομένης Στρατηγοῦ καὶ κατέθηκε τὰ ἀκόλουθα:

Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ρηθείσης Μονῆς κεῖται μία ἄμπελος, ἐκτάσεως ἐνὸς ντονουμίου²⁵, ἡ ὁποία ἦτο ἰδιοκτησία τοῦ Γεωργίου, πατρὸς τῆς ἐντολοδοτίδος μου Καλῆς. Ἐπειτα δὲ ἀπὸ 30ετῆ κατοχὴν ὑπὸ τούτου μετεβιβάσθη αὕτη, μετὰ τὸν θάνατόν του, εἰς τὴν νόμιμον θυγατέρα του καὶ ἐντολοδοτίδά μου Καλὴν. Καίτοι δὲ ἡ ἄμπελος αὕτη κατεχωρήσθη, κατὰ τὴν νέαν καταγραφὴν τῶν περιουσιῶν, ἐπ' ὀνόματι τῆς Καλῆς, ὁ Μελέτιος, ἰσχυριζόμενος ὅτι αὕτη κεῖται ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Μονῆς . . . καὶ ὅτι ζητεῖται παρ' αὐτοῦ ἡ πληρωμὴ ἐγγείου φόρου τῆς καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν φράγκων ἐδίδετο εἰς τὴν Μονὴν τὸ 1/3 τοῦ εἰσοδήματός της, ἐγείρει ἀξιῶσει κυριότητος καὶ ἐνοχλεῖ τὴν ἐντολοδοτίδά μου.

Αἰτιῶμαι ὅπως ἐρωτηθῇ οὗτος καὶ ἀπαγορευθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἀνάμιξις.

Κατόπιν τούτου ἠρωτήθη ὁ ἐναγόμενος Μελέτιος, ὁ ὁποῖος ὡμολό-

²⁴) Βλ. Τουρκ. Ἀρχ., τ. 3, σελ. 36.

²⁵) Ἐνὸς στρέμματος.

γησεν, ὅτι πράγματι ἡ ὑπόθεσις ἔχει ὡς ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ ἐνάγοντος. Συμφώνως ὁθεν τῇ ὁμολογίᾳ ταύτῃ ἀπηγορεύθη εἰς τὸν Μελέτιον ἢ περαιτέρω ἐνόχλησις.

Κατεχωρήθη ἡ προᾶξις τῇ 17 Τζεμαζιούλεβελ 1083 (ἦτοι 1672)²⁶.

δ) Διὰ τοὺς ἰδίους ὡς ἄνω λόγους ἐνάγεται ὁ Μελέτιος, υἱὸς Μανιοῦ, ἡγούμενος τῆς Μονῆς Στρατηγοῦ, κειμένης ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀγαλαντῆς τῆς ἐπαρχίας Τεμένους, δι' ἄμπελον ἡμίσεος στρέμματος, κειμένην ἐν τῇ περιφερείᾳ Ρουκάνι καὶ περιελθούσαν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ἀνέζας, τὸ γένος Πέτρου ἐκ κληρονομίας τοῦ πατρὸς τῆς²⁷.

ε) Εἰς νεώτερον ἔγγραφον τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου — τοῦ ἔτους 1729 — γίνεται λόγος περὶ τοῦ Μετοχίου (ὄχι πλέον Μονῆς) Ἀστρά, ὅπου εὐρίσκονται σπήλαια κτλ.²⁸.

στ') Καὶ εἰς συμβόλαιον τοῦ ἔτους 1857, σωζόμενον ἐν τῇ Μονῇ Ἀπανωσήφῃ, παρουσιάζεται αὕτη ἀγοράζουσα ἀγρόν, εὐρισκόμενον εἰς τὸν Ἀγαλαντέν, ἀπὸ τοῦρκον, ὀνομαζόμενον Ζεκυριά²⁹. Ἡ πληροφορία, τὴν ὁποίαν ἀρνούμεθα ἀπὸ τὸ ἐπίσημον τοῦτο ἔγγραφον, συμπίπτει μὲ τὴν ἐκ παραδόσεως σωζομένην ἐν Ἀστρατήγῳ τοιαύτην, ὅτι ἡ περιοχὴ τοῦ Ἀγαλαντέ ἀνήκε παλαιότερα εἰς τοῦρκον.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω στοιχείων προκύπτει :

Πρῶτον, ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς τουρκικῆς κατακτίσεως ἐλειτούργει ἀκόμη ἡ μονὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ (Στρατηγοῦ ἢ Ἀστρατήγου ἢ Ἀστρά) καὶ δὲν εἶχεν ἀπορροφηθῆ ὑπὸ τῆς μονῆς Ἀπανωσήφῃ, πράγμα τὸ ὁποῖον συνέβη πιθανῶς ὀλίγον ἀργότερον.

Δεύτερον, ὅτι τὸ ἄλλοτε χωρίον Ἀγαλαντῆς δὲν ὑφίστατο πλέον (κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν τουρκ. κατάκτησιν) ὡς τοιοῦτον καὶ ἀναφέρεται μόνον ὡς τοποθεσία ἢ περιφέρεια, ἀνήκουσα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μονῆς.

Καὶ ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἀποκομίζει σήμερον ὁ ἐπισκέπτης τοῦ μέρους τούτου εἶναι, ὅτι τὰ ἐρεῖπια τοῦ χωρίου Ἀγαλαντῆς εἶναι παλαιότερα τῶν τῆς μονῆς Ἀστρατήγου. Πότε ὅμως ἀκριβῶς ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται αὕτη ὡς αὐτοτελὴς μονὴ καὶ ἀπὸ πότε καὶ κατὰ τίνα τρόπον, ὡς ἀπλοῦν μετόχιον περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν

²⁶) Βλ. ἐνθ' ἀνωτέρω, τ. 4, σ. 74.

²⁷) Ἐνθ' ἀνωτέρω, τ. 4, σ. 75, ἔτος 1672.

²⁸) Ἐνθ' ἀνωτέρω, τ. 62, σ. 175.

²⁹) Ἡ οἰκογένεια τῶν Ζεκυριάδων ἦτο γνωστὴ ἐν Ἡρακλείῳ μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν κατὰ τὸ 1923, ὅτε ἔφυγαν μετὰ τῶν ἄλλων Τούρκων τῆς Κρήτης. Διεκρίνοντο μεταξὺ τῶν κακῶν καὶ φανατικῶν χριστιανομάχων.

τοῦ Ἀπανωσήφη δὲν γνωρίζομεν. Νεώτεροι ἔρευναι θὰ μᾶς ἀποκαλύψουν πιθανῶς καὶ τὸ μυστικὸν αὐτό.

Η ΜΟΝΗ ΑΠΑΝΩΣΗΦΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΝ

Ἡ κατάκτησις καὶ ἡ ὀριστικὴ ἐγκατάστασις τῶν Τούρκων ἐν Κρήτῃ δὲν φαίνεται νὰ ἔβλαψεν ἀμέσως τὴν Μονὴν καὶ διότι οὗτοι διὰ λόγους πολιτικούς, ἐν ἀρχῇ τοῦλάχιστον, ἐφάνησαν σεβόμενοι τὰ ἱερὰ ἰδρύματα — ἰδίως τὰς μονὰς — ἀλλ' ἴσως καὶ διότι, προκειμένου εἰδικῶς περὶ τοῦ Ἀπανωσήφη, ἡ θαυματουργὸς ἐνέργεια τοῦ ἐν αὐτῇ ἱεροῦ προσκυνήματος εἶχεν ἤδη κατακτῆσει τὴν εὐλάβειαν τῶν εἰς τὰ πλησιόχωρα κατοικούντων, οὕτως ὥστε καὶ ὅσοι ἀκόμη ἐξ αὐτῶν προσεχώρησαν εἰς τὸν μωαμεθανισμόν δὲν ἔπαυσαν νὰ αἰσθάνονται, ἐκ φόβου, τὸν πρὸς τὸν Ἅγιον σεβασμόν. Τοῦ σεβασμοῦ τούτου ἄλλως τε δείγματα ἀπὸ μέρους Τούρκων τοῦ Μονοφατισμοῦ καὶ γενικώτερον τοῦ διαμερίσματος Ἡρακλείου δὲν ἔπαυσαν νὰ παρουσιάζονται καὶ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης⁸⁰.

Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει καθόλου ὅτι καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς Μονῆς ἀπέναντι τοῦ ἀλλοθρήσκου ἐπιδρομέως ἐπηρεάσθησάν ποτε, ὥστε νὰ ἀποβάλλῃ αὕτη τὸν ἔντονον χαρακτήρα τῆς ἐλληνορθοδόξου πρὸς αὐτὸν ἀποστροφῆς. Εἰς τὸν εἰς τὸ τέλος τῆς παρουσίας παρατιθέμενον Παρακλητικὸν Κανόνα εἰς τὸν Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγινεν ἡδη λόγος, ὑπάρχει περὶ τούτου τρανὴ ἀπόδειξις.

Σπουδαίως ἐκινδύνευσεν ἡ Μονὴ κατὰ τὸ 1697, ὅτε συνέβη νὰ δολοφονηθῇ ὀλίγον ἔξωθεν αὐτῆς ἀξιωματικὸς τῶν Γενιτσάρων, Ἀλῆ Ὀντάμπασης ὀνομαζόμενος. Τὸ σχετικὸν ἔγγραφον τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου παραθέτομεν ἑνταῦθα αὐτούσιον⁸¹.

«*Ἡ Χατιτζέ, σύζυγος τοῦ Ἀλῆ Ὀντάμπαση καὶ ὁ Μανσοῦρ Χότζας, ὡς ἐπίτροπος τῶν 3 τέκνων καὶ τοῦ μέλλοντος νὰ γεννηθῇ (ἦτο ἔγκυος ἡ Χατιτζέ) παρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ Ἱεροδίκου (Καδῆ) Ἡρακλείου καὶ ἤγειραν ἀγωγὴν κατὰ τῶν ἐν τῇ Μονῇ Ἀπανωσήφη μοναχῶν: Ἀθανασίου Ἡγουμένου (υἱοῦ Μανιοῦ), Παρθενίου, Κοσμᾶ, Ἱερεμίας, Μεθοδίου, Γερβασίου, Παϊσίου, Καλλινίκου, Παπατζάνου, Νικηφόρου, ἄλλου Γερβασίου, Δαμιανοῦ, Μακαρίου καὶ λοιπῶν ἄλλων καὶ κατέθεσαν ἐναντίον των τὰ ἀκόλουθα:*

⁸⁰) Βλ. «Διήγησιν» εἰς τὰ θαύματα ὑπ' ἀριθ. 12, 13, 14, 16 καὶ 17.

⁸¹) Βλ. ἀριθμὸν μεταφρασθέντος ἔγγραφου 1367 ἐν τ. 3, σ. 709 (Κωδ. 10, σ. 23) τοῦ ἔτους 1697.

Πρὸ ἡμερῶν ὁ Ἀλῆ Ὀνιάμπασης μετέβη εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ φιλοξενουμένου.

Πλὴν ὅμως τὴν ἐπομένην εὐρέθη φονευμένος πλησίον τῆς Μονῆς. Ἐπειδὴ δὲ τυγχάνει ἄγνωστος ὁ φονεύς, ὡς ἐκ τούτου αἰτούμεθα ὅπως οἱ ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ κατοικοῦντες μοναχοὶ μᾶς καταβάλουν τὸν φόρον αἵματος καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Νόμου προβλεπομένη διὰταξις τοῦ ὅρκου — κ α σ α μ έ³².

» Ἡρωτήθησαν κατόπιν τούτου οἱ μοναχοί, οἵτινες ἀπήνησαν ὡς ἐξῆς: Πράγματι πρὸ 9 ἡμερῶν ὁ Ἀλῆ Ὀνιάμπασης ἦλθεν ὡς ἐπισκέπτῃς εἰς τὴν μονὴν μας. Ὅταν ὅμως τὴν ἐπομένην ἀνεχώρησε τὸν ἐφόνευσε πλησίον τῆς μονῆς μας διὰ σφαίρας ὄπλου «καρομπίνα» ὁ παρὼν ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ Ἀχμέτ Μπεσές, υἱὸς Ἀμπιουλλάχ, ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς 6ης ὀμάδος τῶν αὐτοκρατορικῶν Γενισάρων.

» Μετὰ ταῦτα, καὶ κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τῶν ἐναγόντων, ἠρωτήθη ὁ ἀναφερθεὶς Ἀχμέτ Μπεσέ, ὅστις διαροήδην ἠρνήθη, ὅτι αὐτὸς ἐφόνευσε τὸν Ἀλῆ Ὀνιάμπαση.

» Κατόπιν τούτου ἐζητήσαμεν ἀπὸ τοὺς ἐναγομένους μοναχοὺς νὰ μᾶς παρουσιάσουν μάρτυρας οἱ ὁποῖοι νὰ ἐπιβεβαιώσουν καὶ νὰ μαρτυρήσουν τὸ ἔγκυρον τῆς καταθέσεώς των.

» Παρουσίασαν τότε τοὺς παρόντας ἐν τῷ Συμβουλίῳ τούτῳ Μεχμέτ Μπεσέ, υἱὸν Ἀβδουλλάχ, κάτοικον τῆς συνοικίας Μαχμουτ Ἀγᾶ, πόλεως Χάνδακος καὶ τοὺς ἐκ τοῦ χωρίου Τεφέλι Μεχμέτ Μπεσέ καὶ Μουσταφᾶ, σπαχὴν τοῦ ἀριστεροῦ τομέως τῶν ἐθελοντῶν, ἄνδρας μουσουλμάνους καὶ κατὰ πάντα ἀξιοπίστους καὶ εὐθυδίκους, οἵτινες ἐρωτηθέντες σχετικῶς κατέθεσαν τὰ ἀκόλουθα:

» Πράγματι πρὸ 8 ἡμερῶν ὁ Ἀχμέτ Μπεσέ, υἱὸς Ἀβδουλλάχ, ἐφόνευσεν ἐπὶ παρουσίᾳ μας τὸν ἐκ τῶν ἐντοπίων γενισάρων Ἀλῆ Ὀνιάμπασην, πλησίον τῆς Μονῆς Ἁγίου Γεωργίου, πυροβολήσας κατ' αὐτοῦ δι' ὄπλου καραμπίνας καὶ πλήξας αὐτὸν διὰ σφαίρας εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ προσώπου του. Ἡμεῖς εἴμεθα μάρτυρες τοῦ γεγονότος τούτου καὶ καταθέτομεν τοῦτο».

Κατόπιν τούτου ἀπεστάλη ὑπάλληλος τοῦ Ἱεροδικείου μετὰ πολλῶν ἄλλων Μουσουλμάνων, ὀνομαστὶ ἀναφερομένων, διὰ νὰ ἐξετάσουν καὶ πληροφορηθοῦν περὶ τοῦ ἀξιοπίστου καὶ τῆς φιλαληθείας τῶν ὡς ἀνωτέρω ἀναφερομένων μαρτύρων.

³²) Ὁρκος ἐπιβαλλόμενος, κατὰ τὸν ἰ. Νόμον, εἰς 50 ἐκ τῶν κατοίκων χωρίου ἢ συνοικίας, κατ' ἐκλογὴν τοῦ ἐνάγοντος, πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἀγνώστου φονέως τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ ἢ ἐν τῇ συνοικίᾳ ἐκείνῃ εὐρεθέντος φονευμένου. Μετὰ τοῦτο, ἂν δὲν ἀνεκαλύπτετο ὁ φονεύς, οἱ ὀρκισθέντες ὑπεχρεοῦντο εἰς ἀπότισιν τῆς τιμῆς τοῦ αἵματος.

«Διαπιστωθέντος δὲ ὅτι πράγματι οὗτοι τυγχάνουν ἔντιμοι καὶ φιλοδίκαιοι ἄνθρωποι ἐξεδόθη ἀπόφασις, ὅτι ἐξηκριβώθη ἀπολύτως ἡ ἐνοχὴ τοῦ φονέως καὶ συνεπῶς δὲν ἐπιτρέπεται ἡ καταβολὴ ἐκ μέρους τῶν μοναχῶν τοῦ φόρου αἵματος.

» Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν φονέα Ἀχμέτ, υἱὸν Ἀβδουλλάχ, συμφώνως πρὸς ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸ βιβλίον Φικίχ, ἡ ὑπόθεσις του ἀνεβλήθη μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τῶν υἱῶν τοῦ δολοφονηθέντος Ἀλῆ Ὀνιάμπαση». Ἔτος ἐκδόσεως τοῦ ἐγγράφου 1697⁸³.

Εἰς ἄλλο ἐγγραφον τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου (ὑπ' ἀριθ. μεταφράσεως 1475 τοῦ ἔτους 1698) ἀναφέρεται ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Ἀλῆ Ὀνιάμπαση καὶ ὁ Μανσοῦρ Χότζας, κατέθεσαν δήλωσιν εἰς τὸ Ἱεροδικεῖον ἡ μὲν Χατιτζέ, ὅτι παραιτεῖται πάσης ἀπαιτήσεως καὶ συγχωρεῖ τὸν φονέα τοῦ συζύγου της, ὁ δὲ Μανσοῦρ, ὅτι ἔλαβε παρὰ τοῦ φονέως, διὰ τὴν διατροφὴν καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν ὀρφανῶν, ἔναντι τοῦ φόρου αἵματος 100 γρόσια. Διὰ τὸ ὑπόλοιπον ποσὸν (μὴ ἀναφερόμενον εἰς τὸ ἐγγραφον) ἐγγυῶνται διάφοροι Μουσουλμᾶνοι καὶ οὕτως ἀπεφυλακίσθη ὁ Ἀχμέτ Μπεσέ⁸⁴.

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ ἐγγράφῳ ὀνομαστικῶς ἀναφερομένων καὶ τῶν λοιπῶν μὴ κατονομαζομένων μοναχῶν τῆς Μονῆς κατὰ τὸ τέλος τοῦ 17ου αἰῶνος (εἰς διάστημα δηλ. μόλις ἑνὸς αἰῶνος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της) προκύπτει ὅτι δὲν εἶναι ὑπερβολικὴ ἡ ἀλλαχοῦ σημειωθείσα πληροφορία, ὅτι κατὰ τὴν καιάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων (περὶ τὰ μέσα τοῦ ἰδίου αἰῶνος) ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῇ μοναχῶν ἀνήρχετο ἤδη εἰς 9 καὶ ὅτι ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς ἐπροχώρει ραγδαίως.

Καὶ καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν αὔξησιν τῆς περιουσίας αὐτῆς τὸ Τουρκικὸν Ἀρχεῖον ἔχει πολλὰ ἐγγραφα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται καὶ περιγράφονται ἀκίνητα εἴτε παραχωρούμενα ὡς δῶρον καὶ ἀφιέρωμα⁸⁵ εἰς τὴν Μονὴν εἴτε κανονικῶς ἀγοραζόμενα ὑπ' αὐτῆς⁸⁶ ἤδη πρὸ τοῦ 1700.

Ἄλλ' εἰς τὴν πρόοδον τῆς Μονῆς, ἐκτὸς τοῦ γοήτρου τὸ ὁποῖον αὕτη ὀσημέραι ἀπέκτα διὰ τῶν θαυμάτων καὶ ἰάσεων τῶν ἐκεῖ συντελουμένων, ἀσφαλῶς συνέβαλε καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς αὐτὴν εἶχον τὴν ἔδραν των καὶ διάφοροι ἐπίσκοποι Ἀρκαδίας, τινὲς τῶν ὁποίων ἐ χρημάτισαν καὶ ἠγούμενοι αὐτῆς.

⁸³) Βλ. Τουρκ. Ἀρχ. Κωδ. 10, σ. 23.

⁸⁴) Ἐνθ. ἀνωτέρω Κωδ. 9, σ. 27.

⁸⁵) Βλ. Τ. Τ. τ. 3, σελ. 650 (ἀριθ. μεταφρ. 1279 τοῦ 1694 καὶ 999 τοῦ 1688).

⁸⁶) Βλ. Τ. Τ. ἀριθ. μεταφρ. 1457 τοῦ ἔτους 1696. (Κωδ. 11, σ. 118).

Ἐν ἓκ τῶν θαυμάτων τῆς «Διηγήσεως» καὶ μάλιστα τῶν πρώτων, ἀρχίζει μὲ τὰς λέξεις: «Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιερέως καὶ καθηγουμένου ἡμῶν...». Ποῖος νὰ εἶναι ἄραγε ὁ Ἐπίσκοπος Ἀρκαδίας, ὁ ὁποῖος ἐνῶ διετέλει πιθανώτατα ἡγούμενος τοῦ Ἀπανωσήφης ἔγινεν Ἐπίσκοπος Ἀρκαδίας, διοικῶν τὴν ἐπαρχίαν του ἐκ τῆς Μονῆς;

Ἡ σειρά, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὰ θαύματα τῆς «Διηγήσεως», ὡς ἡγούμενος τῆς Μονῆς, τέταρτος (μετὰ τὸν Παΐσιον, Ἀθανάσιον Λούκαριν καὶ Ἱερεμίαν Θαλασσινὸν) ἀλλὰ πρὸ τοῦ Ἰωσήφ Θαλασσινοῦ ὑποδεικνύει, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ Ἐπίσκοπος ἐχρημάτισεν ἡγούμενος τοῦ Ἀπανωσήφης πρὸ τοῦ 1747, ὅτε ὁ Ἰωσήφ ἦτο ἡγούμενος, καὶ εἶναι πιθανώτατα ὁ Ματθαῖος, περὶ οὗ ὁ λόγος κατωτέρω.

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ὡς ἄνω Ἐπισκόπου καὶ ἄλλοι ἀδελφοὶ καὶ ἡγούμενοι τῆς Μονῆς ἀναφέρονται γενόμενοι Ἐπίσκοποι Ἀρκαδίας. Ὁ Μεθόδιος Θαλασσινός, ἡγούμενος τῆς Μονῆς καὶ ὡς τοιοῦτος παριστάμενος κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ συμβολαίου τῆς παραχωρήσεως τῆς μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου παρὰ τὸ Βενεζᾶτο εἰς τὴν μονὴν Ἀπανωσήφης, ἔγινεν Ἐπίσκοπος Ἀρκαδίας κατὰ τὸ 1763.

Ὁ Γεηγόριος, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγινε λόγος ἐν σελ. 25.

Τὸ πρᾶγμα οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον, ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν α) ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου εὐρίσκεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας τοῦ Ἀρκαδίας καὶ ἐξηρατᾶτο, φυσικά, ὡς ἐνοριακὴ Μονή⁸⁷, ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐπαρχίας ταύτης, β) ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας ἡ Μονὴ τοῦ Ἀπανωσήφης ἦτο τὸ σπουδαιότερον πνευματικὸν κέντρον ὀλοκλήρου τῆς κεντρικῆς καὶ ἀπάνω Μεσαρᾶς καὶ ἐστία τῶν πλέον εὐπαιδευτῶν κληρικῶν⁸⁸, γνωστῶν διὰ τὴν ἐπιβολὴν των καὶ σεβαστῶν, ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς

⁸⁷) Ἄλλως τε καὶ αἱ Σταυροπηγιακαὶ Μοναὶ τῆς Κρήτης, διὰ Πατριαρχικῆς ἀποφάσεως, ἐκδοθείσης κατὰ τὸ 1769, ἐγένοντο ἐνοριακαί, ὑπαγόμεναι εἰς τὸν κατὰ τόπους Ἐπίσκοπον. Βλ. Διονυσίου τοῦ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου. Ἀπάντησις εἰς Λόγον τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης Εὐμενίου, σ. 53, Ἀθῆναι 1903.

⁸⁸) Μόνον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἡ Μονὴ Ἀπανωσήφης ὑπήχθη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξαρτᾶται τῶρα. Ὁ ὑπ' ἀριθ. 276 Καταστατικὸς Νόμος τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας, ὀρίζων εἰς 8 τὰς ἐπισκοπικὰς περιφερείας Κρήτης καὶ τὰ ὅρια ἐκάστης ἐξ αὐτῶν, εἰς τὸ 1ον ἄρθρον του, προσαρτᾶ εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἐκτὸς τῶν ἐπαρχιῶν Πεδιάδος, Τεμένους καὶ Μαλεβυζίου καὶ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Μονοφατσίου τοὺς Δήμους Μεγάλης Βρύσης καὶ τέως Τεφελίου. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τ. δήμου Τεφελίου εὐρίσκεται ἡ ἐν λόγῳ Μονή.

Τούρκους καὶ γ) ὅτι καὶ λόγῳ τῶν εὐκολιῶν, τὰς ὁποίας παρεῖχεν ἡ Μονή, ἦτο τὸ καταλληλότερον κέντρον πνευματικῆς ἐποπτείας καὶ διοικήσεως ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας Ἀρκαδίας³⁹.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ ἀναφέρωμεν σχετικὰς τινὰς πληροφορίας περὶ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος Ἐπισκόπου Ἀρκαδίας Ματθαίου Καρπαθίου, ἑνὸς ἐκ τῶν πρώτων Ἀρχιερέων αὐτῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας. Καὶ τοῦτο διότι τὰς πληροφορίας ταύτας ἀρνούμεθα ἀπὸ πηγὴν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε — ἀπὸ ἰδιόχειρα αὐτοῦ «ἐνθυμήματα» γραμμένα εἰς κενὰ ἐξώφυλλα παλαιοῦ χειρογράφου τοῦ «Περὶ Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας» συγγράματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου⁴⁰.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὰ περισσότερον ἐνδιαφέροντα ἐκ τῶν ἐνθυμημάτων αὐτῶν :

«Εἰς τοὺς ,αχξέ', Δεκεμβρίου . . . ἐτελειώθη ἱερεὺς, διὰ χειρὸς τοῦ Θεοφιλεστάτου καὶ λογιωτάτου Ἐπισκόπου κυρίου Ἀνθίμου, τῆς ἀγιωτάτης Ἐπισκοπῆς Ἀρκαδίας, ἡμῶν δὲ αὐθέντιου καὶ δεσπότου, πολλὰ τὰ ἔτη».

«1705, Ὀκτωβρίου 24, ἡμέρα Κυριακή. Ἐκοιμήθη ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Ἄννα προεβυτιέρισσα, ἡ γυναῖκα μου, ἐμοῦ Ματθαίου ἱερέως Καρπαθίου. Αἰωνία αὐτῆς ἡ μνήμη».

Ἴδου καὶ τὸ σπουδαιότερον, γραμμένον διὰ χειρὸς ἑνὸς ἐκ τῶν υἱῶν του :

«1736 ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ, ἡμέρα Πέμπτη, μία ὥρα νὰ ξημερώσῃ

³⁹) Καὶ ἡ Βιάννος καὶ τὸ Ἀλάγνι, ἐπὶ τινα χρόνον, καὶ ἐπὶ μακρότερον οἱ Ἅγιοι Δέκα ἐχρημάτισαν ἔδρα τοῦ Ἀρκαδίας. Μόνον πρὸ δεκαετίας μετεφέρθη, ὑπὸ τοῦ τότε Ἐπισκόπου Ἀρκαδίας καὶ νῦν Μητροπολίτου Κρήτης Εὐγενίου, εἰς Μοῖρες, πολίχνην ἐξελισσομένην ραγδαίως, πρωτεύουσαν δὲ ὁλοκλήρου τῆς Μεσαρᾶς.

⁴⁰) Διὰ τὸ ἴδιον τὸ βιβλίον αὐτὸ ὁ Ματθαῖος σημειώνει εἰς ἓν ἐκ τῶν ἐξωφύλλων :

«1696, Μαρτίου 9. Τὸ παρὸν τυπικὸν ἐγόρασα ἐγὼ Ματθαῖος ἱερεὺς Καρπαθίος ἀπὸ τοῦ ἐντιμοτάτου διδασκάλου Γαβριὴλ Βίδο καὶ τοῦ ἡδωκα ριάλια ἀργυρᾶ δύο καὶ ὁ ἀλλοτριώσων αὐτό, ἄνευ τῆς ἐμοῦ θελήσεως, ἐχέτω τὰς ἀρὰς τῶν 318 θεοφόρων Πατέρων καὶ τοῦ χειροτονήσαντος ἡμᾶς Ἀρχιερέως. Ἀμήν».

Ὁ ἀναφερόμενος ἐνταῦθα Γαβριὴλ Βίδος, ἀνήκει προφανῶς εἰς τὴν μεγάλην καὶ γνωστὴν ἐκ Λασηθίου οἰκογένειαν, τῆς ὁποίας γόνος ἴδρυσεν τὴν ἐν τῷ ὡς ἄνω ὄροπεδίῳ μονὴν Βιδιανήν. (Βλ. Κωδ. Τουρκ. Ἀρχ. Ἡρακλείου 3, σ. 24. Ἀριθ. Μεταφράσεως 451 τοῦ ἔτους 1671). Κλάδος τῆς οἰκογενείας ταύτης εὐρίσκεται εἰς τὸ χωρίον Ἀβδοῦ.

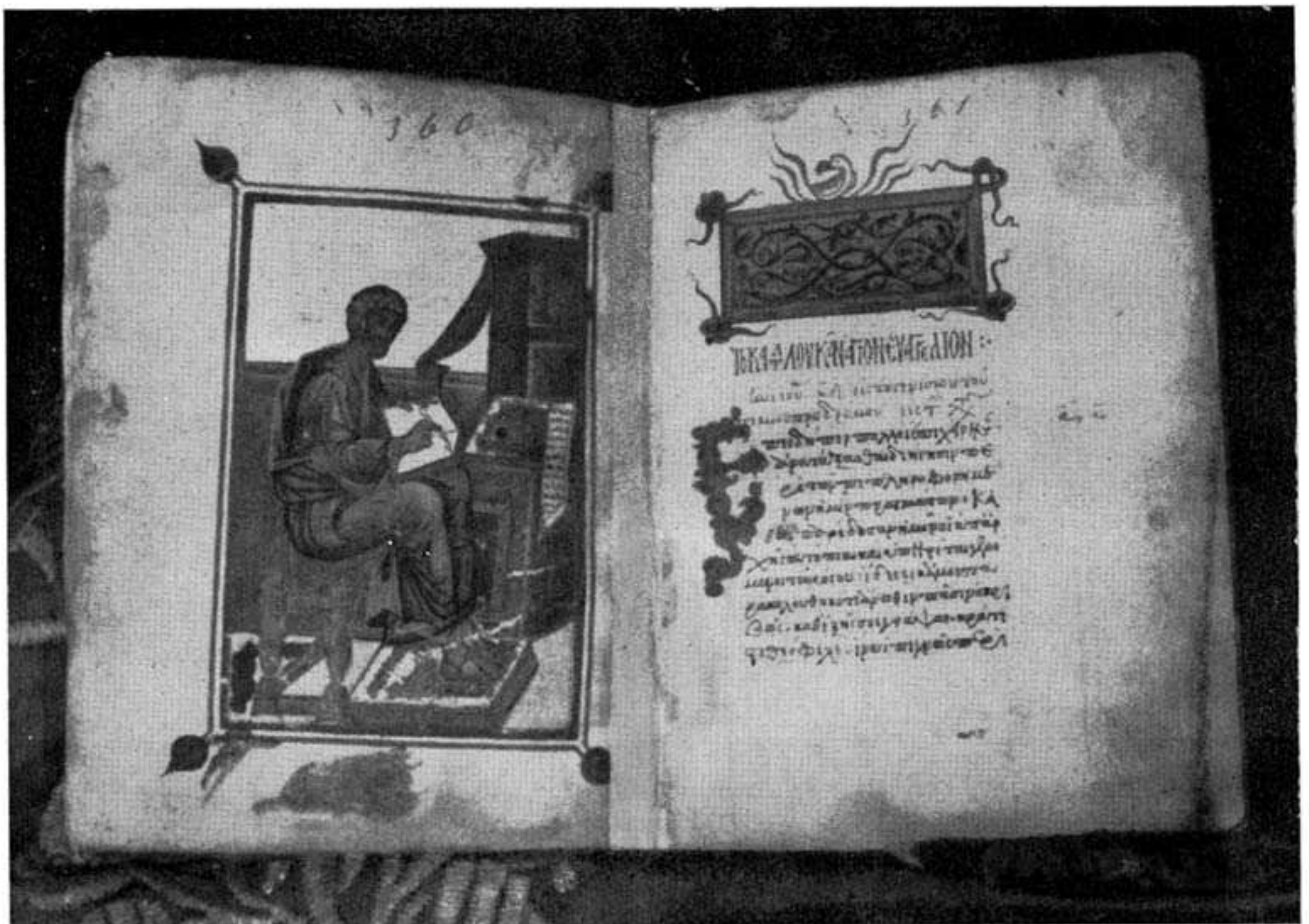
Είχ. 1. — Ἀποψις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μονῆς καὶ εἰς τὸ βάθος δεξιὰ τὸ νεκροταφεῖον αὐτῆς.

Είχ. 2. — Τὸ Α μέρος τῆς αὐλῆς τῆς Μονῆς καὶ τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ (βλ. σ. 81).

Εἰκ. 1. — Μικρογραφία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου εἰς τὸν χειρόγραφον κώδικα τοῦ Εὐαγγελίου (11ου αἰῶνος). (Βλ. σ. 73)

Εἰκ. 2. — Μικρογραφία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ εἰς τὸν χειρόγραφον κώδικα τοῦ Εὐαγγελίου (11ου αἰῶνος). (Βλ. σ. 73).

ἐκοιμήθη ὁ μ⁴¹ κύριος Ματθαῖος καὶ ἐπίσκοπος τῆς αἰωνία του ἡ μνήμη. Καὶ ἐχρημάτισεν ἱερεὺς χρόνους εἰκοσιτρεῖς καὶ ἀποκεῖς ἐπηρέτησε στὸν Ἅγ. Γεώργιον Ἀπανωσήφη χρόνους δέκα καὶ ἀπέκει εἰς τὸ Κάστρος μέσα⁴². Καὶ ἀπέκει τὸν ἐσηκώσαμεν καὶ ἐπήγαμεν εἰς τὸ αὐτὸ Μοναστήριον καὶ τὸν ἐθάψαμεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου κὺρ Γερασίμου καὶ συνετελέσθη αὐτοῦ ὅλοι χρόνοι ἑβδομηντα⁴³».

Η ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΠΑΡΑ ΤΟ ΒΕΝΕΡΑΤΟ

Εἰς τὸν 25^{ον} τόμον, σελ. 108 τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου ὑπάρχει τὸ κάτωθι σπουδαῖον ἔγγραφο τοῦ 1758 — ἀπόφασις τοῦ Ἱεροδικείου Ἡρακλείου — ἀφορῶν τὴν παρὰ τὸ Βενεράτο μονὴν τῆς Ἁγίας Θεοτόκου :

«Ὁ ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπολίτης Κρήτης Γεράσιμος⁴⁴, υἱὸς Γεωργίου, κάτοικος τῆς συνοικίας τοῦ τεμένους Ζουλφικὰρ (= Ἅγ. Αἰκατερίνης) ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ τούτου Συμβουλίου καὶ κατέθεσεν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Μεθοδίου Θαλασσινοῦ⁴⁵, υἱοῦ τοῦ Μανώλη, ἡγουμένου

⁴¹) Τὸ φύλλον εἶναι ἐφθαρμένον εἰς τὸ ἄνω δεξιὰ τμήμα του καὶ λείπουν ἀρκεταὶ λέξεις, τινὲς τῶν ὁποίων εὐκολὰ νοοῦνται ἐκ τῶν συμφραζομένων.

⁴²) Παράδοσις, σωζομένη παρὰ τῇ γνωστῇ ἐξ Ἅγ. Βασιλείου Βιάννου οἰκογενεῖα Παπαϊωάννου, ἡ ὁποία κατάγεται ἀπὸ τὸν Ματθαῖον Καρπαθίων — εἰς αὐτὴν ἀνήκει καὶ τὸ χειρόγραφο Τυπικὸν περὶ τοῦ ὁποίου ἐγίνε λόγος ἀνωτέρω -- ἀναφέρει ὅτι οὗτος περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἐτυφλώθη καὶ πρὸς θεραπείαν μετεκομίσθη εἰς τὸ Κάστρο (ὡς ἐλέγετο τότε τὸ Ἡράκλειον) ὅπου καὶ ἀπέθανε.

⁴³) Διὰ τοὺς τυχὸν ἀποροῦντας ἐκ τῶν ἀναγνωστικῶν, πῶς ὁ Ματθαῖος, ἐνῶ ἦτο ἔγγαμος ἱερεὺς μὲ παιδιὰ, ἐγίνε καὶ Ἐπίσκοπος, σημειοῦμεν α) ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ Ἐπίσκοποι ἠδύναντο νὰ εἶναι καὶ ἔγγαμοι καὶ β) ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἐθίμου ἐπίσκοποι νὰ γίνωνται μόνον ἐκ μοναχῶν, ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας νὰ χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος καὶ ἔγγαμος ἱερεὺς, ἀλλὰ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρεσβυτέρας του, ὡς εἶναι ἡ περίπτωσις τοῦ Ματθαίου.

Εἰς τὴν ἰδίαν περίπτωσιν εὕρισκετο καὶ ὁ πρὸ 40ετίας περίπου ἀποθανὼν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δαμιανός, ὡς καὶ ὁ κατὰ τὸ 1857 ἀποθανὼν ἐπίσκοπος Πέτρος Δωρόθεος Διαμαντίδης, τοῦ ὁποίου ἀπόγονοι εὕρισκονται καὶ σήμερον ἐν Ἡρακλείῳ.

⁴⁴) Πρόκειται περὶ τοῦ Γερασίμου τοῦ Χίου (1756 - 1769). Ἐλέγετο καὶ Ντολαπῆς καὶ ἦτο ἐν ἀρχῇ ἀρχιδιάκονος τοῦ Κρήτης. Κατόπιν ἐγίνε καὶ Μητροπολίτης Κρήτης. Βλ. Ἐπετ. Ἐτ. Κρ. Σπ. Β', σ. 265, Ἐκκλ. Φάρος 1935, σελ. 86 καὶ Ε.Ε.Κ.Σ. Γ', σ. 124.

⁴⁵) Ἐγίνε κατόπιν ἐπίσκοπος Ἀρκαδίας (1763).

καὶ διαχειριστοῦ τῆς μονῆς Ἁγ. Γεωργίου Ἐπανωσήφη, τὰ ἀκόλουθα:

«Ὁ προκάτοχός μας Μητροπολίτης Κρήτης Γεράσιμος, υἱὸς Ἰωάννου⁴⁶, εἶχεν εἰς τὴν κατοχὴν του ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τεμένους καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ χωρίου Βενεράτου, ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Ἀπόλλωνα, ἀκίνητα ἀνήκοντα εἰς τὴν μονὴν Ἁγίας Θεοτόκου, ἅτινα μετεβίβασεν εἰς ἐμέ, καὶ τὰ ὅποια σύμφωνα μὲ τὸ ἱερὸν Βεράτιον, εὐρίσκονται σήμερον εἰς τὴν κατοχὴν μου.

» Ἐπειδὴ ὁμως, λόγῳ παρελεύσεως πολλοῦ χρόνου, ἡ ἐν λόγῳ μονὴ ἠρειπώθη καὶ δὲν ὑπάρχουν ἀνάλογοι διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῆς πόροι, ἀφιεροῦν πάντα τὰ ἀκίνητα αὐτῆς, μετὰ τῶν τεσσάρων οἰκημάτων καὶ τῆς κρεββατίνας, κειμένων ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Μονῆς, εἰς τὸν ὡς εἴρηται Μεθόδιον Θαλασσινόν, διὰ τοὺς πτωχοὺς τῆς μονῆς Ἁγ. Γεωργίου Ἐπανωσήφη, διὰ χειρὸς τοῦ ἀντιπροσώπου του Τεοζῆ Δημήτρη Φόγια, υἱοῦ Νικολάου, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἀναλάβουν τὴν ἐπιδιόρθωσιν καὶ ἐπαναφορὰν τῆς Μονῆς εἰς τὴν προηγουμένην τῆς κατάστασιν, νὰ ἐπιμελοῦνται τὰ ἀκίνητα καὶ τὰ ἔσοδα τῆς Μονῆς μετὰ προσοχῆς καὶ νὰ μὴν κατασπαιαλῶνται ταῦτα, νὰ γίνουν δὲ πάλιν τὰ ἀκίνητα παραγωγικά, καὶ νὰ παραδίδουν εἰς τὸν ἐκάστοτε Μητροπολίτην Κρήτης οἱ ἡγούμενοι τῆς μονῆς Ἐπανωσήφη δέκα ὀκτάδες καθαρὸν ἐλαιόλαδον.

» Πάντα ταῦτα ἐγένοντο ἀποδεκτὰ ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς καὶ συνετάχθη τὸ παρὸν Ἰουλίῳ 16 τοῦ 1758».

Ἐκ τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῆς Μονῆς ταύτης ὅσον μέρος ἔμεινεν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Ἐπανωσήφη, μετὰ τὴν διάθεσιν τῶν 3/5 τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας εἰς τὸ Ταμεῖον Ἐφένδρων Ἡρακλείου, ἔχει ἤδη ἐκποιηθῆ εἰς χωρικοὺς τοῦ Βενεράτου ὑπὸ τοῦ Ὄργανισμοῦ Διοικήσεως Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας (ΟΔΕΠ). Ἐπίσης ἔχει ἐκποιηθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ τὸ εἰς τὸ Ταμεῖον Ἐφ. Πολεμιστῶν Ἡρακλείου ἀναλογῆσαν ποσοστὸν. Ἡ ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἔρειπωμένα κτίσματα παρεχωρήθησαν εἰς τὴν κοινότητα Βενεράτου.

ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΑΠΑΝΩΣΗΦΗ

Ἡ πρόοδος τῆς Μονῆς εἰς ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν πλοῦτον, ὃ ὅποιος συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ὑλικὸν τοιοῦτον, συνεχίζεται ραγδαίως καὶ ἀπροσκόπτως, καθόσον ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὴν περίοδον τῶν ἀγῶνων διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἡ ἐμπέδωσις τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας καὶ τὸ στρογγυλοκάθισμα τῆς ἀσιατικῆς βαρ-

⁴⁶) Πρόκειται περὶ τοῦ ἄλλοτε Μητροπολίτου Λιτίσης Γερασίμου, καταγομένου ἐκ Βενεράτου 1725 - 1755.

βαρότητας εἰς τὴν ράχην τῶν ραγιαδῶν ἔχει ὡς φυσικὸν ἐπακόλουθον τὴν περὶ τὰ θρησκευτικὰ σύμβολα συσπείρωσιν τῶν Ἑλληνορθοδόξων Χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι μόνον εἰς αὐτὰ εὐρίσκουν παρηγορίαν διὰ τὰ δεινὰ τῆς δουλείας, ἀλλὰ καὶ ἐλπίδα ἀναστάσεως.

Ἐν ἓκ τῶν περισσότερον τιμωμένων τοιούτων συμβόλων δι' ὁλόκληρον τὴν κεντρικὴν Κρήτην καὶ ἰδίως τὴν νοτιάν πλευρὰν αὐτῆς γίνεται ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφης. Τὰ εἰς τὸ προσκύνημα τοῦτο συντελούμενα θαύματα, τὰ ὅποια πολλαπλασιάζονται καί, φυσικά, εὐρύτερα διαλαλοῦνται, καθόσον αὐξάνει τοῦ κόσμου ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ πρὸς αὐτὸ πίστις, ὡς μαγνήτης ἰσχυρὸς τῆς θείας δυνάμεως, προσελκύουν ὄλοένα καὶ περισσοτέρων ἀνθρώπων τὴν εὐλάβειαν. Πολλοὶ ἐγκαταλείπουν τὰ ἐγκόσμια καὶ γίνονται μοναχοί. Ἄλλοι ἀφιερώνουν κινητὰ καὶ ἀκίνητα εἰς τὸν Ἅγιον καὶ εἶναι τόσα τὰ ἀφιερούμενα ζῶα, λέγει ἡ «Διήγησις», ὥστε δὲν «ἔχουσι ἀνάγκην νὰ ἀγοράζουσιν ἐξ αὐτῶν οἱ δοῦλοί του (= οἱ μοναχοί), ἀλλὰ μάλιστα νὰ πωλῶσιν. Καὶ πρὸς τούτοις ἕκαστος ἄς παραιτηθῆσιν εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου τὰ ἀσημικὰ ὅποῦ κρέμονται: χεῖρες, πόδες, ὀφθαλμοί, κεφαλές, σώματα ὁλόκληρα καὶ μορφαὶ τετραπόδων, διαφόρων εἰδῶν. Ἀπ' αὐτὰ ἤμπορεῖ ὁ κάθε περιεργὸς νὰ ἐννοήσῃ ἕνα τι ὀλίγον ἐκ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ». Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀφιερούμενα εἰς διάφορα μέρη καὶ ἐκτὸς τῆς Κρήτης ἀκόμη⁴⁷ ἀκίνητα, πὺ ἀπετέλεσαν, μαζὶ μὲ τὰ διὰ τῶν εἰσοδημάτων τῆς Μονῆς ἀγοραζόμενα, τὰ τόσα καὶ τόσα ἐξωτερικὰ (μακρὰν τῆς περιοχῆς τῆς Μονῆς) μετόχια τοῦ Ἀπανωσήφης, δὲν εἶναι ὀλίγα.

Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι, παραλλήλως πρὸς τὴν εὐσέβειαν τῶν χριστιανῶν, ὑπάρχει καὶ ἄλλο ἐλατήριον, διὰ τὴν ἀφιέρωσιν πολλῶν ἀκινήτων εἰς τὸν Ἀπανωσήφην καὶ γενικῶς εἰς τὰ Μοναστήρια τῆς Κρήτης κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν: Πολλὰ, πάρα πολλὰ ἀπὸ τὰ κτήματα αὐτὰ ἀφιερώνονται εἰς τὰς Μονὰς, διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴν ἀρπακτικὴν βουλιμίαν τῶν γενιτσάρων καὶ τῶν μπέηδων. Ὅ,τι ἤρεσκεν εἰς τὸν Τοῦρκον καὶ ἐξῆπτε τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ τὸ ἀποκτήσῃ, ἐξευρίσκετο πάντοτε τρόπος νὰ τὸ στερηθῆ ὁ ραγιαῖς, ὁ ὅποιος ἂν ἤρνεϊτο, ἐγνώριζεν, ὅτι ἐκινδύνευε καὶ ἡ ζωὴ του. Ἄν ὅμως ἀφιερώνοντο εἰς εὐαγὲς ἴδρυμα: ναοὺς, μονὰς κ.τ.λ.—ἐγίνοντο δηλ. βακουφικὰ—ἐσώζοντο⁴⁸. Οἱ Τοῦρκοι, παρ' ὅλους τοὺς νόμους καὶ τὰ λεγόμενα καταχρηστικῶς προνόμια τῶν Χριστιανῶν, ἀδιαφοροῦσαν (καὶ

⁴⁷) Ὅπως τὸ μετόχιον Ἀϊδινίου.

⁴⁸) Βλ. «Κρητικὰ Χρονικά», Θ', σ. 232, ὑποσημείωσις 9.

ἀδιαφοροῦν) καὶ διὰ τὴν ζωὴν καὶ διὰ τὴν ἀθλιότητα τῶν γκιαούρηδων, προκειμένου νὰ παχυνθοῦν αὐτοί⁴⁹.

Τὴν πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἀπανωσήφη συρροὴν κινητῶν ἰδία ἀφιερωμάτων, ἠννόησε κάπως καὶ ὁ σεβασμὸς ἢ ὁ φόβος διὰ τὴν θαυματουργικὴν δύναμιν τοῦ Ἀγίου καὶ αὐτῶν τῶν τούρκων τοῦ Μονοφασίου — ἀρνησιθρήσκων κατὰ τὸ πλεῖστον. Οὗτοι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὑφίσταντο ψυχολογικῶς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χριστιανικοῦ περιβάλλοντος, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ζοῦν, κάτι διατηροῦν ἀκόμη εἰς τὴν ψυχὴν των ἀπὸ τὴν πρὸ τῆς ἐκμουσουλμανίσεώς των ἐποχὴν. Ἄλλο ζήτημα εἶναι τὸ πῶς εὔρισκον τρόπον νὰ συμβιβάζουν τὰ ἀσυμβίβαστα: τὴν ἀποκλειστικότητα τοῦ μουσουλμανικοῦ φανατισμοῦ των καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ ἀλλόθρησκον.

Ἄλλως τε ἡ εὐλάβεια αὐτὴ ἢ ὁ φόβος Τούρκων τινῶν πρὸς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τοῦ Ἀπανωσήφη δὲν εἶχεν οὔτε ἕκτασιν οὔτε ἔντασιν τοιαύτην, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς διαρπαγῆς τοῦ εἰς τὴν Μονὴν συσσωρευμένου πλούτου, μόλις θὰ παρουσιάζετο ἢ πρὸς τοῦτο εὐκαιρία. Τοιαύτας δὲ εὐκαιρίας ἀπετέλουν αἱ ἐπαναστάσεις τῶν Χριστιανῶν ἐναντίον τῶν κατακτητῶν Τούρκων.

Πρώτη μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ἡ κατὰ τὸ 1770 ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις τοῦ Δασκαλογιάννη. Παρ' ὅλον ὅτι δὲν ἐξετάθη πολὺ πέραν τῶν Σφακίων, ὅμως ἡ ἐξ αὐτῆς ἀναταραχὴ δὲν ἄφηκεν ἀνεπηρέαστον ὀλόκληρον τὴν Νῆσον. Καὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἀπανωσήφη πάντως ἠσθάνθησαν ἀπειλητικὰς τὰς διαθέσεις τῶν Τούρκων τῆς περιοχῆς καὶ φαίνεται, ὅτι μερικοὶ τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν ἀπεμακρύνθησαν προσωρινῶς καὶ ἐπανῆλθον μόνον μετὰ τὴν τραγικὴν καταστολὴν τῆς ἀτυχοῦς αὐτῆς, τοπικῆς μᾶλλον, ἐξεγέρσεως.

Ἄν ἔγινε διαρπαγὴ, ὡς εἶναι πιθανόν, τῶν ἐν τῇ Μονῇ ἀποθηκευμένων γεννημάτων δὲν γνωρίζομεν. Πάντως βλάβη αὐτῆς σημαντικὴ δὲν συνέβη τότε, διότι ἀκριβῶς κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος ἡ Μονὴ Ἀπανωσήφη παρουσιάζει τὴν μεγαλυτέραν αὐτῆς ἀκμὴν ὅχι μόνον εἰς ὑλικὸν πλοῦτον ἀλλὰ καὶ εἰς πνευματικὴν ἀνθησιν⁵⁰. Μεταξὺ τῶν μοναχῶν τῆς καταλέγονται ἀρκετοὶ εὐπαίδευτοι καὶ σοφοὶ ἄν-

⁴⁹) Τὸ βάθος τῆς ψυχῆς των εἰς τὸ θέμα αὐτὸ χαρακτηριστικώτατα ἐκφράζει ἡ ἐξῆς παροιμία των: «Ἰκὶ γκιαοῦρ μπὸκ γιέμεδεν, ὀσμανλῆ πιλάφ γιέμές». Ἦτοι: «Ἄν δὲν φᾶνε λάσπη δυὸ γκιαοῦρηδες ὁ ὀσμανλῆς (ἓνας τοῦρκος) δὲν τρώει πιλάφι.

⁵⁰) Ὁ Σαβαρὺ, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὸ Μοναστήρι κατὰ 1779, ἂν καὶ ὄχι ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴν προκατάληψιν ἑνὸς καθολικοῦ, ἀπέναντι ὀρθοδόξων, παρέχει τὴν ἐξῆς εἰκόνα τοῦ Ἀπανωσήφη: «Οἱ καλόγηροι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου εἶναι κάτοχοι τεραστίων ἐκτάσεων γῆς, ὅπου συντηροῦν μεγάλα κοπάδια. Πα-

δρες, ἀσχολούμενοι μὲ ἐπιτυχίαν καὶ εἰς τὸν ἀπαρτισμὸν ἀτομικῶν βιβλιοθηκῶν καὶ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν καὶ εἰς τὴν ἐπιτυχῆ σύνθεσιν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων.

Δεῖγμα λαμπρὸν τῆς τοιαύτης ἐν τῇ Μονῇ πνευματικῆς ἀνθήσει· ἀποτελεῖ, διασωθεὶς μέχρις ἡμῶν, χειρόγραφος καλλιτεχνικὸς χαρτῶς· κώδιξ ἑξαιρετικῆς σπουδαιότητος.

Ὁ κώδιξ οὗτος, δερματόδετος ἐπὶ σανίδος πάχους 0,005 μ. (ἐλλιποῦς κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς τὸ δεύτερον ἐξώφυλλον) ἀποτελεῖται ἀπὸ 70 σελίδας παχέος μᾶλλον στιλπνοῦ χάρτου λευκοῦ, διαστάσεων 25 × 16. Τὰ δύο πρῶτα φύλλα εἶναι κενά, ἐνῶ εἰς τὸ τέλος ἔχουν προστεθῆ, προφανῶς μεταγενεστέρως, δύο φύλλα κυανωποῦ χάρτου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχουν γραφῆ διὰ χειρὸς τοῦ γνωστοῦ ἀπὸ τὴν «Διήγησιν» Ἱεροδιακόνου Ἰακώβου Μακαριστάρια τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, περὶ τῶν ὁποίων ἔγινεν ἤδη λόγος.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ κώδικος εἶναι :

α) Μικρὸς ἑσπερινὸς (σελ. 5 - 7).

β) Μικρογραφία τοῦ Ἁγίου διὰ πολυχρώμου μελάνης, ἑξαιρετοῦ τέχνης καὶ κάτωθεν αὐτῆς ἡ χρονολογία 1794, ὡς καὶ ἡ αἰτία καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ὅλης βίβλου (σελὶς 8).

γ) Πλήρης ἀκολουθία (Μέγ. εἰς ἑσπερινός, ὄρθρος, λειτουργία) διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς 3 Νοεμβρίου, ἡμέραν τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἣτις εἶχε καθιερωθῆ ὡς δευτέρα ἐπίσημος πανήγυρις τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφης, ἑορταζομένη μὲ τὴν αὐτὴν λαμπρότητα ὡς καὶ ἡ 23 Ἀπριλίου (σελ. 9 - 50).

ράγουν σῖτον, κριθήν, κρασί, λάδι κηρὸν καὶ ἄφθονο μέλι. Οἱ Τοῦρκοι τοὺς τᾶφθηκαν ὑπὸ τὸν ὄρον (σ. σ. ποῦ τὸ εὗρηκεν ὁ Σ. ;) νὰ παρέχουν φιλοξενίαν εἰς ὅλους τοὺς ταξειδιώτας. Τὴν παρέχουν συνήθως μὲ ἀρκετὴν προθυμίαν. Οἱ ταξειδιῶται καὶ τὰ ζῷά των εὗρισκουν ἐκεῖ στέγην καὶ τροφήν. Τὰ ἰδρύματ' αὐτὰ εἶναι πολύτιμα σ' ἓνα τόπον, ποῦ δὲν ἔχει οὔτε ξενῶνας οὔτε ξενοδοχεῖα. Χωρὶς τὸ ἄσυλον αὐτὸ ὁ ταξειδιώτης θᾶταν ὑποχρεωμένος νὰ κουβαλῆ σημαντικὰς ἀποσκευὰς καὶ ὅλα τὰ χρειώδη διὰ τὴν ζωὴν. Οἱ καλόγηροι αὐτοὶ καλλιεργοῦν μόνοι των τοὺς ἀγρούς των καὶ τὴν εὐμάρειάν των τὴν ὀφείλουν εἰς τὴν ἐργασίαν των. Μᾶς παρέθηκαν μεγαλοπρεπέστατον γεῦμα. Τὸ κέντρον ἀπετέλει γουρουνάκι τοῦ γάλακτος ψητό. Γύρω ἀπ' αὐτὸ ἑξαιρετον ἄρνι, περιστερᾶκια καὶ ὀρνιθόπουλα. Πιᾶτα γεμᾶτα ἀπὸ ρόγδια, ἄμυγδαλα, σταφύλια, φρέσκες ἐλιές καὶ μέλι ἐκαλυπταν τὸ τραπέζι. Τὸ μέλι αὐτό, διάφανο σὰν τὸ κρύσταλλο ἦταν νοστιμώτατον, ἀρωματῶδες σὰν τὰ ἄνθη καὶ λεπτὸ σὰν τὰ ἐκλεκτότερα γλυκά, ἐγαργάλιζε μαζὶ μὲ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ὄσφρησιν... τὸ δὲ κρασί — τὸ ἄσπρο, τὸ κόκκινον, τὸ πορτοκαλλί — ἐδέχθησαν τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο τὰ ἐγκώμιά μας». M. Savary, Lettres sur la Grèce (Paris 1788) σ. 197 - 200.

δ) Μακαριστόρια εἰς τὸν Ἁγ. Γεώργιον, κατὰ τὰς τρεῖς στάσεις τῶν ἐπιταφίων θρήνων (σελ. 53 - 63).

ε) Εὐλογητάρια καὶ μεγαλυνάρια τοῦ Ἁγίου (σελ. 68 - 70).

Ἡ ἀκολουθία, περὶ τῆς ὁποίας ἐνταῦθα ὁ λόγος, δὲν εἶναι ἡ συνήθης εἰς τὸ Μηναιῖον περιεχομένη διὰ τὴν 3 Νοεμβρίου, ἀλλὰ πολὺ ἐκτενεστέρα καὶ πληρεστέρα, πλουτισμένη μὲ τροπάρια καὶ δοξαστικά, εἰδικῶς διὰ τὸν Ἁγιον Γεώργιον τοῦ Ἀπανωσῆς συντεθειμένα, δυνάμενα δὲ νὰ παραβληθοῦν μὲ τὰ ἀνάλογα ἀριστουργήματα τῆς κλασικῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως.

Ὁ καλλιτέχνης τοῦ ὅλου χειρογράφου ἀποκαλύπτεται εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ διὰ τῶν ἐξῆς :

Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος ὑπὸ εὐτελοῦς Γεωργίου Γουνάλε τοῦ Κρητός, κατὰ μῆνα Ἰούλιον. Ἔτος σωτήριον αψ' δ'.

Ὁ δὲ προορισμὸς τῆς «βίβλου» ἐκτίθεται ἐντὸς ὠραίου πλαισίου κάτωθεν τῆς μικρογραφίας τοῦ Ἁγίου τῆς 8ης σελίδος ὡς ἀκολούθως :

«Ἡ παροῦσα ἀκολουθία τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἣτις ἐν τῷ Μηναιῷ οὔσα μικτή, κατὰ τὴν 3 τοῦ Νοεμβρίου, μετὰ τῶν τριῶν Μαρτύρων (σ. σ. Ἀκεψιμᾶ, Ἀειθαλᾶ καὶ Ἰωσήρ), πρὸς τὸ εἶναι μόνην καὶ χωριστὴν τὴν τοῦ Ἁγίου ἀκολουθίαν, διὰ τὴν εὐλάβειαν καὶ πόθον τῶν εὐσεβῶν πρὸς τὸν Ἁγιον, ὁποῦ θέλουσι νὰ ἐορτάζωσι λαμπρῶς τοῦ Ἁγίου τὴν μνήμην καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐν τῇ γ' τοῦ Νοεμβρίου, καθὰ καὶ ἐν τῇ κγ' τοῦ Ἀπριλίου — τούτου χάριν, ἐπιστασία καὶ ἐπιμελεία τοῦ πανοσιωτάτου κυρίου Διονυσίου, καθηγουμένου τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀπανωσῆφης, ἐγένετο καὶ καλλιγραφεῖσα ἀπεστάλη τῇ θεοφρουρήτῳ πόλει Σύρῳ, χάριν τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων Χριστιανῶν, ἐν τῷ Μειοχίῳ τῆς αὐτῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀπανωσῆφης».

Ἡ ὅλη ἀκολουθία θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ δημοσιευθῇ ἐνταῦθα ὀλόκληρος· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μηκύνεται ὑπὲρ τὸ δέον ἡ παροῦσα, θὰ περιορισθῶμεν νὰ παραθέσωμεν μερικὰ δείγματα καὶ τῆς ἀξίας τῆς ὅλης συνθέσεως καὶ τῆς σημασίας τὴν ὁποίαν ἔχει, ὡς ἀπόδειξις τῆς ἐν τῇ Μονῇ πνευματικῆς ζωῆς, κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 χρόνους⁵¹.

Καὶ πρῶτον τὸ δοξαστικὸν τῶν αἰνῶν—ποίημα Συνεσίου τοῦ Κρητός, ὡς ρητῶς σημειοῦται εἰς τὸ χειρόγραφον.

⁵¹) Παραδόξως ὁ Sieber, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὴν Κρήτην κατὰ τὸ 1817 δὲν ἀναφέρει παρὰ τὸ ὄνομα μόνον τῆς Μονῆς καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν μικρότερων τοιούτων τῆς Νήσου. Πιθανῶς λοιπὸν δὲν τὴν ἐπεσκέφθη. (Βλ. Sieber, *Reise nach d. Insel Kreta*, τ. 2, σ. 122).

Δόξα, Ἦχος πλ. δ'.

«Τῶν μαρτυρικῶν ἀγῶνων σου τὰ παλαίσματα, Γεώργιε παμμακάριστε, γλῶσσα βρότειος ἐξιστορεῖν οὐ δυνήσεται. Τὸ γὰρ γεηρὸν τῆς φύσεως ἀρνησάμενος, ἐν ταῖς βασάνοις προθύμως ἐχώρησας, τῷ φίλιῳ κεντούμενος τοῦ Θεανθρώπου Λόγου, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνατεινόμενος ἔχαιρες. Τῶν βασάνων ὀλιγωρῶν, τῆς ἀφθαρσίας ἐπιθυμῶν τὴν τυραννικὴν ὀμότητα καταβέβληκας· πῦρ καὶ ξίφος καὶ μαστίγων δριμύτητος εἰς οὐδὲν λογιζόμενος. Διὸ ἀγγέλους ἐξέπληξας τῇ καρτερίᾳ τῶν πόνων σου. Οἱ καὶ στεφάνους πλέξαντες σὺρατίους, τὴν μαρτυρικὴν σου κατέστεφον κορυφήν, τῇ δεξιᾷ τοῦ Ὑψίστου διδόμενοι. Ὡ καὶ νῦν παρίστασαι, ἀπλείῳ φωτὶ καὶ θεϊκῷ καιαναγαζόμενος.

Τροπαιοφόρε ἔνδοξε καὶ ἐν μάρτυσι μέγιστε, λαμπροπυρσόμορφε ἀσιτήρ, μὴ παρίδης τὴν σὲ γεραίρουσαν Μοῆν. Ἐπὶ σοὶ γὰρ Κρήτη μεγαλαυχεῖ καὶ σὲ προσιάτην ἐπίσταται. Ἐν τῷ σῶ ναῶ σὲ εὐφημοῦσα πρέσβυν προβάλλεται. Πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἐκ κινδύνων καὶ θλίψεων ἡμᾶς ἐλευθέρωσον, τοὺς πόθῳ ἐκτελοῦντας τὴν πανσέβαστόν σου πανήγυριν»⁵².

Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ ἄλλα τινὰ ἐκ τῶν ποιημάτων τῆς «Ἀκολουθίας» εἰδικῶς διὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τοῦ Ἀπανωσήφης στιχουργημένα :

«Τοὺς Ἰσμαηλίτας ὑπόταξον, θεόφρον, ποσὶ τῶν Ὁρθοδόξων.
 » Δίχμαλώτους ρῦσαι, Γεώργιε, καὶ σῶσον τοὺς σὲ ἀνευφημοῦντας.
 » Τὸν ἡγούμενόν σου ρύου παντὸς κινδύνου, Γεώργιε τρισμάκαρ.
 » Τὴν ἀδελφότητά σου, Γεώργιε παμμάκαρ, φύλατιε εἰς αἰῶνας».

Καὶ μεγαλυνάρια πρὸς: «τὴν τιμιωτέραν...»

«Δεῦτε εὐφημήσωμεν οἱ πιστοὶ ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, ἐν καρδίᾳ εἰλικρινεῖ τὸν ἐκ Παλαιστίνης ἐκλάμπαντα ἐν Κρήτῃ Γεώργιον τὸν θεῖον καὶ παμμακάριστον».

«Δεῦτε πάντες ἄσωμεν οἱ πιστοὶ ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ κρουγᾶσωμεν ἐν χαρᾷ δῶμεν δόξαν, αἶνον καὶ ὕμνον τῷ Ἁγίῳ, τῷ λάμπαντι ἐν Κρήτῃ νῦν ἐν τοῖς θαύμασιν».

Ἄλλὰ καὶ ἱστορικαὶ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας ἐκ τοῦ κώδικος τούτου ἀρνούμεθα, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπογραμμισθοῦν. Καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ὁ ποιητὴς τοῦ παρατεθέντος δοξαστικοῦ, πιθανώτατα δὲ καὶ

⁵²) Ἄν τὸ παρὸν δοξαστικὸν ἐγράφη κατὰ στίχους, ὡς οἱ βυζαντινοὶ ὕμνογράφοι συνήθιζον, ἢ καταλογάδην δὲν γνωρίζομεν. Τὸ δεύτερον μᾶς φαίνεται πιθανώτερον.

τῶν λοιπῶν ἐν τῇ «Ἀκολουθία» περιεχομένων πρωτοτύπων καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἀπανωσήφη ἀναφερομένων ὕμνων, ὁ Συνέσιος, ποῖος εἶναι; Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν γνωρίζομεν. Ἀναμφισβήτητα δυνατὸς διανοούμενος, ὡς ἐκ τοῦ παρόντος ἔργου του ἀποκαλύπτεται, ἦτο γνωστὸς ὡς τοιοῦτος εἰς τοὺς συγχρόνους του, ὡς δεικνύει τὸ συνοδευτικὸν τοῦ ὀνόματός του: Συνέσιος ὁ Κρήσιος. Οὔτε ὁ ἴδιος θὰ ἐτόλμα νὰ τὸ μεταχειρισθῇ οὔτε οἱ ἄλλοι θὰ τοῦ τὸ ἀνεγνώριζον, ἂν δὲν ἀντιπροσώπευε τὴν πραγματικὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν προϋποθέτει. Μὲ τὸ αὐτὸ συνοδευτικὸν παρουσιάζεται τὸ ὄνομά του καὶ εἰς εὐαρίθμους τόμους βιβλίων, σωζομένους εἰς τὴν Δημοτικὴν μας Βιβλιοθήκην καὶ προερχομένους ἐκ τῆς ἀτομικῆς του Βιβλιοθήκης: Ἐπ' αὐτῶν σημειοῦται: «Καὶ τοῦτο ἐκ τῶν Συνεσίου τοῦ Κρητίου»⁵³. Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ ἐπισήμανσις τοῦ ἀνδρός, εἰς τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὰς ἱστορικὰς ἐρεῦνας ἀσχολουμένων, δὲν θὰ βραδύνη νὰ μᾶς δώσῃ περισσοτέρας πληροφορίας περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ.

Τὸ αὐτὸ συνοδευτικὸν «ὁ Κρήσιος» παραθέτει εἰς τὸ ὄνομά του καὶ ὁ ἀντιγραφεὺς τῆς «Ἀκολουθίας» Γεώργιος Γουνάλε. Τοῦτο σημαίνει ὅτι καὶ αὐτοῦ ἡ καλλιτεχνικὴ ἀξία καὶ γνωστὴ ἦτο καὶ ἐξετιμᾶτο ὑπὸ τῶν συγχρόνων του, ὅσον καὶ ἂν παραμένει δι' ἡμᾶς ἄγνωστος ἄλλοθεν.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ κατὰ τὸ 1794 ἡγουμένου τῆς Μονῆς Διονυσίου ἡ προσωπικότης, ὡς ὑποστηρικτοῦ ἐνθέρμου τῶν περὶ τὰ γράμματα καὶ τὴν καλλιτεχνίαν διακρινομένων, δὲν ἦτο τυχαία... Καὶ τίς οἶδε πόσων ἄλλων σπουδαίων ἀνδρῶν τῶν προεπαναστατικῶν χρόνων τὰ ἴχνη ἐχάθησαν, λόγῳ τῆς συστηματικῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Μεγάλης Ἐπαναστάσεως καταστροφῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων τῶν ἐλληνικῶν μοναστηρίων — τῆς μόνης αὐτῆς κιβωτοῦ διαφυλάξεως τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων τῆς φυλῆς μας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

ΤΟ ΕΝ ΑΙΔΙΝΙΩ ΜΕΤΟΧΙΟΝ

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν τῷ προλόγῳ τῆς «Ἀκολουθίας» δήλωσις, ὅτι «καλλιγραφεῖσα ἀπεστάλθη τῇ θεοφρουρήτῳ πόλει Σμύρνῃ, χάριν τῶν ἐν

⁵³) Περὶ τοῦ Συνεσίου τούτου βλ. περ. «Παρνασσός» τόμ. 10ος, σελ. 238, Πρβλ. «Κρητικὰ Χρονικὰ» τ. Δ', σ. 25, ὑποσ. 8. Ὁ Pashley (τ. 1, σ. 169) ἀναφέρει Συνέσιον ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας: Φιλοξενούμενος εἰς τὴν οἰκίαν Δημητρίου τινὸς εἰς τὸ Μ. Κάστρο, ἠρωτήθη ὑπ' αὐτοῦ ἂν εἶχε μελετήσει καὶ τὸν Συνέσιον. Ὁ P. νομίζει, ὅτι ὁ Δημήτριος ἐρωτῶν ἔχει ὑπ' ὄψιν του τὸν γνωστὸν συγγραφέα καὶ Ἐπίσκοπον Κυρήνης Συνέσιον. Πιθανώτερον ὅμως νομίζομεν, ὅτι ἡ ἐρώτησις ἀφεῶρα εἰς τὸν πρὸ ὀλίγων τότε δεκαετηρίδων ζήσαντα λόγιον μοναχὸν τοῦ Ἀπανωσήφη, τοῦ ὁποίου ἡ ἀδρά προσωπικότης διετήρει ἀκόμη τὴν ἐπίδρασίν της εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ Κάστρου.

αὐτῇ οἰκούντων χριστιανῶν, ἐν τῷ μετοχίῳ τῆς αὐτῆς ἱεροῦς Μονῆς τοῦ Ἀπανωσήφης» εἶναι πολύτιμος πληροφορία.

Τὸ μετόχιον, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος ἐνταῦθα καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον ἐστάλη αὐτὸ τοῦτο τὸ χειρόγραφον, τὸ ὁποῖον ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μας, εἶναι τὸ ἐν Ἀϊδινίῳ τῆς Μ. Ἀσίας γνωστὸν μετόχιον τῆς Μονῆς. Περὶ αὐτοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθοῦν ἐνταῦθα ὀλίγα τινά, προτοῦ νὰ ἱστορηθῇ ἡ περιπέτεια τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ χειρογράφου εἰς τὴν ἀφειτηρίαν του.

Ἀπὸ Χριστιανούς, μεταναστεύσαντας εἰς Μ. Ἀσίαν, πρὸς ἀναζήτησιν καλυτέρας τύχης, εἴτε καὶ φυγάδας, διωκομένους ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας καὶ καταφεύγοντας ἐκεῖ διὰ τὸ ἀσφαλέστερον, ἢ καὶ ἀπὸ Τούρκους τῆς Κρήτης ἔχοντας συγγενεῖς εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἢ δι' ἄλλους λόγους ταξιδεύοντας, ἔγινεν ἐκεῖ γνωστὴ ἡ Μονὴ τοῦ Ἀπανωσήφης καὶ ὁ θαυματουργὸς προστάτης τῆς Ἁγίου Γεώργιος. Εὐσεβῆς δέ τις χριστιανὸς εἰς τὸ Ἀϊδίνιον ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Μονὴν ἀκίνητόν του προσοδοφόρον (χάνι) ἐντὸς τῆς πόλεως εὐρισκόμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη ἀμέσως καὶ ἐκκλησίδιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς.

Ἐκτοτε τὸ Μετόχιον τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς μεγάλην κλίμακα καὶ ὡς σταθμὸς τῶν πρὸς τοὺς Ἁγίους Τόπους προσκυνητῶν (χατζήδων). Ἀφιερώματα δὲ πολύτιμα καὶ δῶρα, τινὰ τῶν ὁποίων φυλάσσονται ἀκόμη εἰς τὸν Ἀπανωσήφην, ἔχουν τὴν προέλευσίν των ἀπὸ τὸ ἐν λόγῳ Μετόχιον. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ χειρόγραφος κῶδιξ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπὶ λεπτῆς περγαμηνῆς μικροῦ σχήματος, μὲ ἀρίστης τέχνης μικρογραφίας τῶν Εὐαγγελιστῶν (λείπει μαζὶ μὲ τὰς πρώτας σελίδας τοῦ χειρογράφου ἢ μικρογραφία τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου). Εἶναι «τετραβάγγελον» διηρημένον κατὰ περικοπὰς, γραμμένον δὲ μὲ μικρὰν γραφήν, πιθανώτατα ὄχι μεταγενέστερον τοῦ 11ου αἰῶνος⁵⁴.

⁵⁴) Κατὰ τὸ 1913 μᾶς ἔγινε λόγος καὶ περὶ ἄλλου χειρογράφου ἐπὶ περγαμηνῆς κώδικος, μὲ χρυσᾶ κεφαλαῖα γράμματα, προφανῶς ἀρχαιότερας ἐποχῆς καὶ σπουδαιότερας σημασίας, ὁ ὁποῖος ἐφυλάσσετο εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς, ἀλλ' ἐξηφανίσθη ἐξ αὐτῆς πρὸ εἰκοσαετίας μυστηριωδῶς. Ἀνεφέροντο μάλιστα καὶ δύο πρόσωπα πρὸς τὰ ὁποῖα ἐστρέφοντο αἱ ὑπόνοιαι διὰ τὴν ἐξαφάνισίν του. Κατὰ τὴν ἰδίαν πηγὴν, τὸ νῦν εὐρισκόμενον εἰς τὴν Μονὴν «Τετραβάγγελον» θὰ εἶναι ἀντίγραφον τοῦ ὡς ἄνω παλαιότερου, διὰ τὸ ὁποῖον (παλαιότερον) Ἄγγλος ἀρχαιολόγος ἐπὶ τῆς Ἡγουμενείας τοῦ Παναρέτου Μαργαρίτου (1905) προσέφερε, διὰ νὰ τὸ ἀγοράσῃ, 1000 χρυσᾶς λίρας.

Ἐπειδὴ οὔτε ὁ Ξανθουδίδης (ὁ ὁποῖος θὰ τὸ ἔβλεπεν ἂν εὐρίσκετο εἰς τὴν Βιβλιοθήκην) ἀναφέρει τίποτε, οὔτε ὁ γέρον ἱερομόναχος Τίτος Βαρελιτζάκης γράφει τι σχετικὸν εἰς τὰ Σημειώματά του, οὔτε κανεὶς ἄλλος, ἐκ τῶν ἐν τῇ Μονῇ ζώντων σήμερον, εἶδε τὸν κώδικα τοῦτον, ὑποθέτομεν, ὅτι πρόκειται μᾶλ-

Ἄλλα κειμήλια, τῆς αὐτῆς πιθανώτατα προελεύσεως, ὑπάρχοντα καὶ σήμερον εἰς τὴν Μονὴν εἶναι :

1) Εὐαγγέλιον, ἐκδόσεως Βενετίας τοῦ 1776 (ἄψος) μὲ καλύμματα ἑξωτερικῶς ἐξ ἀργύρου καὶ ἐπὶ τῆς ράχεως τὴν ἐπιγραφὴν : «*Διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Γερβασίου προσκυνητοῦ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφη. 1795*».

2) Ἄλλο Εὐαγγέλιον (ἐκδόσεως Βενετίας 1801) ἐπίσης ἀργυρόδετον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν : «*Καὶ τότε Κοσμᾶ ἱερομονάχου Ἐπανωσηφίτου τοῦ Κρητὸς 1818*»⁵⁵.

3) Σταυρὸς ἀργυρόδετος μὲ ξυλογλύπτους παραστάσεις εἰς τὰ πτερυγία καὶ τὸ στέλεχος, μὲ κατεστραμμένην τὴν κοιλίωσιν μετὰ τῆς βάσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιγραφὴ : «*Τὸ παρὸν ὑπάρχει Διονυσίου Καθηγουμένου ,αωζ' (1807)*»⁵⁶.

4) Σταυρὸς βαρύτιμος ὕψους 0,30 μ. μὲ ξυλογλύπτους παραστάσεις, μὲ κατασκευὴν ἐκ χρυσοῦ (τσιφτιχ - φιλιγκράμ) ἀρίστης τέχνης, μὲ σμαράγδους εἰς τὰ ἄκρα τῶν πτερυγίων καὶ εἰς τὴν κορυφήν (τώρα λείπει ὁ τῆς κορυφῆς) ὡς καὶ μαργαρίτας — ἑπτὰ μεγάλους καὶ ἰσαριθμούς μικροὺς — εἶναι ἴσως τὸ πολυτιμότερον ἀντικείμενον τοῦ σκευοφυλακίου τῆς Μονῆς, μετὰ τὰ δύο φελόνια, περὶ ὧν κατωτέρω.

5) Ἄλλος Σταυρὸς ὕψους 0,35 μ. μὲ ξυλογλύπτους παραστάσεις τῶν Παθῶν καὶ πολυτίμους λίθους εἰς τὰ λεπτότατα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πλέγματα καὶ ἡμιπολύτιμον ὑπέρυθρον λίθον μεγέθους μικροῦ λεπτοκαρούου εἰς τὴν κορυφήν.

6) Ἕνας Σταυρὸς μὲ ξυλογλύπτους ἐπίσης παραστάσεις καὶ εἰργασμένος μὲ χρυσὸν λεπτοτάτης τέχνης, ἔχει διασκευασθῆ (δι' ἀφαιρέσεως τῆς βάσεως καὶ προσθήκης στέμματος) πρὸ πεντηκονταετίας καὶ πλέον ὑπὸ ἡγουμένου τῆς Μονῆς, χρησιμοποιοῦντος αὐτὸν ὡς ἐγκόλπιον εἰς τὰς τελετάς.

7) Φελόνιον χειροκέντητον μὲ πολύχρωμον μέταξαν καὶ παραστάσεις ἀνατολικῆς ἐπιδράσεως (Βοῦδαι, δράκοντες, πτηνὰ) ἀρίστης Βυζαντινῆς τέχνης.

λον περὶ παρεξηγήσεως, ποὺ ἔχει σχέσιν μὲ παλαιότερας ἐνδοοικογενειακὰς ἐν τῇ Μονῇ ἀντιζηλίας.

⁵⁵) Τὸ ἐν ἑκ τῶν δύο τούτων Εὐαγγελίων (ἐκ τῶν 4 ποὺ εἶχαν παραδοθῆ διὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821) εἶναι πιθανώτατα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἰς ἑκ τῶν ἀδελφῶν τῆς Μονῆς ὕστερ' ἀπὸ πολὺν καιρὸν, τυχαίως ἀνεκάλυψεν εἰς Ἀθήνας ἐκτεθειμένον πρὸς πώλησιν, τὸ ἠγόρασεν ἐξ ἰδίων καὶ τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μονήν.

⁵⁶) Πρόκειται πιθανώτατα περὶ τοῦ φιλομούσου ἡγουμένου Διονυσίου, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὸν πρόλογον τῆς «Ἀκολουθίας».

8) Φελόνιον χρυσοκέντητον, ἐπίσης Βυζαντινῆς τεχνοτροπίας, παλαιότατον καὶ μεγάλης ἀξίας.

Τὸ μετόχιον τοῦ Ἀϊδινίου ἔπαυσε, φαίνεται νὰ εἶναι προσοδοφόρον μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 καὶ διὰ τοῦτο ἀπεσταλμένος τῆς Μονῆς κατὰ τὸ 1882 ὁ Πανάρετος Μαργαρίτης, μεταβὰς εἰς Ἀϊδίνιον, τὰ μὲν κινητὰ καὶ πολύτιμα ἀντικείμενα αὐτοῦ μετέφερεν εἰς τὴν Μονήν, τὸ δὲ ἀκίνητον ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινότητα τοῦ Ἀϊδινίου.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν περιπέτειαν τοῦ χειρογράφου τῆς «Ἀκολουθίας».

Τὴν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀκμὴν τῆς Μονῆς διεδέχθη, κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς, ὀλοκληρωτικὸς σχεδὸν ἀφανισμὸς τῆς. Εἰς τὰ σημειώματά του ὁ ἱερομόναχος Τίτος ὡς ἑξῆς περιγράφει τὴν κατάστασιν :

«Οἱ Κακοχωριανοὶ Τοῦρκοι, ἐπιδραμόντες, ἐφόνευσαν 18 ἐκ τῶν μοναχῶν⁵⁷. Οἱ λοιποὶ φοβηθέντες ἔφυγον εἰς Σφακιὰ διὰ νὰ σωθοῦν. Ἄλλ' ἐκεῖ ἄλλη καταστροφή τοὺς περίμενεν. Ὁ ἄρμοσιτῆς Τομπάζης ἔλαβε τὰ πολυτιμότερα κειμήλια τῶν Μονῶν, ἐν οἷς καὶ κειμήλια τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφης καὶ τὰ ἔφερεν εἰς Ὑδραν. Ἐκεῖ ἐπωλήθησαν⁵⁸ καὶ διὰ τῶν χρημάτων ἠγοράσθησαν ὄπλα, τὰ ὅποια ἔφεραν εἰς Κρήτην πρὸς ἄμυναν τῶν κατοίκων. Τοιοῦτοτρόπως οἱ μὲν μοναχοὶ ἀπέθανον ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, τὰ δὲ πολύτιμα σκεύη ἀπωλέσθησαν.

»Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κατηλθὲν ἐξ Ἀϊδινίου τῆς Μ. Ἀσίας μοναχὸς τις, ἀδελφὸς τῆς Μονῆς, Νεόφυ-

⁵⁷) Κατὰ πληροφορίας ὀφειλομένας εἰς τὸν μοναχὸν Ἱερεμίαν Κυδωνάκην, μετὰ τὴν σφαιγὴν τῶν 18 καλογήρων, διετάχθη ὑπὸ τοῦ πασᾶ τοῦ Κάστρου νὰ ταφοῦν ὅπου ἕκαστος αὐτῶν εὐρέθη σκοτωμένος.

Δύο σκελετοὶ, ἀνήκοντες προφανῶς εἰς οὕτως ἐνταφιασθέντας μάρτυρας, εὐρέθησαν τυχαίως πρὸ ἐτῶν ὁ μὲν παρὰ τὴν Α. τοῦ ἁλωνίου γέφυραν, ὁ δ' ἕτερος παρὰ τὸ παλαιὸν πατητήρι, κατὰ τὴν ἐσκαφὴν πρὸς φύτευσιν ἀμπελοῦ ὑπὸ τοῦ ἐξ Αὐγενικῆς μοναχοῦ Ἰωακείμ Χατζάκη.

⁵⁸) Τὰ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος συγκεντρούμενα ἐν Κρήτῃ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας πολύτιμα ἀντικείμενα (ἀσημικὰ καὶ χρυσικὰ) καὶ χρηματικὰ ποσά, παρεδίδοντο εἰς Ἐπιτροπὴν ἐδρεύουσαν εἰς τὰ Σφακιὰ. Καὶ δὲν εἶναι, δυστυχῶς, βέβαιον ὅτι ὅλα ταῦτα μετεφέρθησαν καὶ ἐπωλήθησαν εἰς Ὑδραν καὶ ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων εἰς τὰ Σφακιὰ καὶ τὴν ἐπικρατήσασαν ταραχὴν, πολλὰ τῶν ὡς ἄνω πολυτίμων ἀντικειμένων, κατὰ τὴν ἐν Γαύδῳ μεταφορὰν τῶν, ὑπέστησαν τὰς

τος⁵⁹, ὁ ὁποῖος (σ. σ. μετά τινος Βικεντίου⁶⁰ καὶ ἐνὸς ἀκόμη ἀδελφοῦ τῆς Μονῆς, πού εἶχαν ξεφύγει ἀπὸ τὴν σφαγὴν καὶ εἶχαν κατορθώσει νὰ δραπετεύσουν εἰς τὴν Ἀνατολὴν) ἐπανασυνέστησε τὴν Μονήν, ἐκάλεσε μοναχοὺς καὶ οὕτως ἡ ἀφανισθεῖσα πρὸς ὄραν Μονὴ ἤρχισεν αὐθις ἀνθούσα καὶ προοδεύουσα. Ἀπέκτησε δέ, ὡς φαίνεται ἀρκετοὺς μοναχοὺς καὶ κατέστη κέντρον τῆς συσκέψεως τῶν διαφόρων κατὰ καιροὺς καπεταναίων, ὡς καὶ καταφύγιον τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων καταδιωκομένων».

Εἶναι λοιπὸν πιθανώτατον, ὅτι ὁ Νεόφυτος, ἐπιστρέφων ἐξ Ἀϊδινίου εἰς τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας του, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζεν ἐρημωθεῖσαν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἐπῆρε μαζί του καὶ τὰ ἀπαραίτητα λειτουργικὰ βιβλία, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τὴν «Ἀκολουθίαν», διὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἄμεσος καὶ κανονικὴ ἐπιναλειτουργία τῆς ἱερᾶς αὐτῆς ἐστίας.

συνεπείας τῆς ἀνωμαλίας. (Βλ. παρὰ Pashley, Travels in Crete, τ. 1, σ. 313, σχετικὴν διήγησιν τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου καὶ ἐν σελίδι 118 τοιαύτην τοῦ προεστοῦ τοῦ χωρίου Πηγὴ Ρεθύμνης Σπ. Παπαδάκη. Πρβλ. Ζαχαρία Πρακακίδου, Χρυσάλλις 1866, τ. Δ' ἀριθ. 80, σ. 187 καὶ ἀριθ. 81, σ. 211).

⁵⁹) Ὁ Νεόφυτος θὰ εὐρίσκετο προφανῶς ἐκεῖ ὡς ἐπιστάτης τοῦ Μετοχίου. Ἡ προσωπικότης τοῦ μοναχοῦ τούτου δὲν ἀναδεικνύεται μόνον ἐκ τῆς δράσεώς του πρὸς ἀνασύστασιν τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφη, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἐθνικῶν ἐνεργειῶν του. Τὸ ὄνομά του εὐρίσκομεν μεταξὺ τῶν ἐπισήμων κληρικῶν τῆς Κρήτης, οἱ ὅποιοι ὑπέγραψαν ἔντονον διαμαρτυρίαν πρὸς τοὺς τότε μεγάλους Μονάρχας τῆς Εὐρώπης, διότι ἡ Κρήτη ἀπεκλείσθη καὶ δὲν συμπεριελήφθη εἰς τὸ ἀπελευθερωθὲν τμήμα τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν ἐν λόγῳ διαμαρτυρίαν ὑπογράφουν, ἐκτὸς τοῦ Νεοφύτου, ὡς ἡγουμένου τοῦ Ἀπανωσήφη, καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν Μονῶν Ζωοδόχου Πηγῆς, Πρέβελη, Γουβερνέτου, Κυρίας Γωνιάς, ὡς καὶ διάφοροι Πρωτοπαπάδες τῆς Κρήτης, μὲ τὸν Ἰγνάτιον τὸν Ἀρδαμερίου ἐπὶ κεφαλῆς, ὡς ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον τῶν ἐλευθέρων ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης. (Βλ. Κ. Κριτοβουλίδου, Παράρτημα εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα, Ἀθῆναι 1860, σ. 15).

⁶⁰) Ἡ διάσωσις τοῦ Βικεντίου ἐκ τῆς σφαγῆς, ὑπὸ τῆς παραδόσεως ἀναφέρεται ὡς ἑξῆς: Φίλος - κουμπάρος του Τοῦρκος Κακοχωριανὸς ἐπῆγε σιὸ κελλί του, κατὰ τὴν ὄραν τῆς σφαγῆς, καὶ τοῦ ἐδήλωσεν, ἀφοῦ ἔφαγε καὶ ἤπιε καλά, ὅτι δὲν ἀφῆκε τοὺς ἄλλους νὰ τὸν σφάξουν, διότι... ἤθελε νὰ τὸν σφάξῃ ὁ ἴδιος καὶ μάλιστα μὲ ἰδικόν του (τοῦ Β.) μαχαῖρι. Ὅταν δὲ ὁ Βικέντιος τοῦ εἶπεν, ὅτι δὲν ἔχει παρὰ ἓνα κλαδομάχαιρον, ὁ Τοῦρκος ἀπήντησε: — Πήγαινε νὰ τὸ φέρῃς. Καὶ προσεκομίσθη τὸ τριτσέτο. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Τοῦρκος ἠσχολεῖτο μὲ τὸ ἀκόνισμά του, ὁ Βικέντιος, πεισθεὶς πλέον, ὅτι ὁ κουμπάρος του δὲν χωρατεύει, προσεποιήθη ὅτι κάτι θὰ φέρῃ ἀκόμη γιὰ νὰ τὸν φιλέψῃ, πράγματι ὁμοῦς ἔφυγεν ἀπὸ τὴν ὀπίσω πόρτα πρὸς τὸ βουνὸ καί, Κύριος οἶδε, μὲ ποίαν ὀδύσειον περιπετειῶν ἐδραπέτευσε, διαπερσιωθεὶς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

Θὰ ἦτο ἴσως δυνατὸν νὰ ὑποτεθῆ, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ χειρόγραφον τῆς «Ἀκολουθίας» μετέφερεν ἐξ Ἀϊδινίου, μετ' ἄλλων κειμηλίων ἐκεῖ φυλασσομένων, ὁ Πανάρετος Μαργαρίτης κατὰ τὸ 1882, ὅταν μετέβη ἐκεῖ πρὸς διάλυσιν τοῦ Μετοχίου. Τὴν ὑπόθεσιν ὅμως ταύτην νομίζομεν πολὺ ὀλιγώτερον πιθανήν.

Ὁ Pashley, ὁ ὁποῖος περιώδευσε τὴν Κρήτην ἀμέσως μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ ἐπεσκέφθη τὴν Μονὴν τοῦ Ἀπανωσήφης κατὰ τὴν 7 Μαρτίου τοῦ 1834, δίδει τὴν κάτωθι εἰκόνα τῆς ἐν αὐτῇ καταστάσεως :

«Γὸ Μοναστήρι ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν ἡγούμενον, 6 πατέρας (= ἱερομονάχους), 2 καλογήρους καὶ 2 ὑπηρέτας. Ἐνῶ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχεν 20 πατέρας, 30 καλογήρους καὶ περὶ τοὺς 50 δοκίμους καὶ ὑπηρέτας. Εἶχε 10 μετόχια, τῶν ὁποίων τὸ προῖον ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον σιτηρά, ἀλλὰ καὶ ἔλαιον καὶ οἶνος, ἀρκετὰ διὰ τὴν κατανάλωσιν τοῦ Μοναστηριοῦ. Τότε ὅμως (ὅταν αὐτὸς τὸ ἐπεσκέφθη) δὲν εἶχε παρὰ 3 ζευγάρια βόδια». Ἀναφέρει ἐπίσης, ὅτι ὁ γέρον ἡγούμενος παρεπονεῖτο διὰ τὴν ἀκατάλληλον καὶ δυστυχῆ θέσιν τοῦ Μοναστηρίου, εἰς περιφέρειαν κατοικουμένην σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Μουσουλμάνων, παρὰ τὴν γραφικότητα τοῦ τοπίου, τὸ ὁποῖον ὁ Pashley περιγράφει ὡς περιβαλλόμενον ἀπὸ κυπαρίσσια καὶ φοινικόδενδρα καὶ ἀποτελοῦν πραγματικῶς εὐχάριστον ἀναχωρητήριον μακρὰν τῆς τύρβης τῶν ἀνθρωπίνων.

Τὴν φιλοξενίαν ποὺ εὗρηκεν εἰς τὸν Ἀπανωσήφην ὁ Pashley περιγράφει ὡς ἑξῆς :

«Ἐδοκιμάσαμεν τὴν καλωσύνην τοῦ Ἡγουμένου καὶ τῶν μοναχῶν... Ἡ ἐξαιρετικὴ προσπάθεια καὶ γενναϊόφρων φιλοξενία των μᾶς παρεσκεύασαν τράπεζαν, ποὺ δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παρατεθῆ εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς πλέον μορφωμένης καὶ πλουσίας κοινωνίας. Ἀρνάκι ψητὸ ἀπὸ τὸ κοπάδι των, γαλοπούλα νοστιμώτερη, ἀπ' ὅ,τι θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ γευθῆ στὴν ἐξευγενισμένην Εὐρώπην, πιλάφι, γάλα, σαλάτα, ἑλιές στὸ λάδι, τυρὶ καὶ ἀμύγδαλα. Ἀπ' αὐτὰ ὅλα ἀπετελεῖτο τὸ γεῦμά μας, τὸ πραγματικὰ λουκούλλειον, ποὺ συνωδεύετο καὶ ἀπὸ θαυμασίον ἄφθονο κρασί.

Μετὰ τὸ δεῖπνον κουβέρτες ἐστρώθησαν κατάχαμα, γιὰ νὰ κοιμηθοῦμεν, διότι δὲν ἀνέλαβεν ἀκόμη τὸ Μοναστήρι ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασιν καὶ δὲν ἔχει κρεβάτια καὶ σινδόνια. Ἔτσι εὐρεθήκαμεν, μετὰ τὸ ταξεῖδι ὀλοκλήρου ἡμέρας, μὲ τὴν φιλόξενον αὐτὴν ὑποδοχὴν, σὲ μιὰν εὐτυχισμένην καὶ ἀπόλυτην ξεγνιασιά»⁶¹.

⁶¹) Βλ. Pashley, ἔνθ' ἀνωτέρω, τ. 1, σελ. 227.

ΕΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ

Μετὰ τὴν Μεγάλην Ἐπανάστασιν καὶ τὴν κατὰ τὸ 1831 σύμπηξιν τῆς πρώτης, μετὰ τὴν μακροαίωνα δουλείαν, ἐλευθέρως Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἡ Κρήτη, παρὰ τοὺς ἐπικοὺς ἀγῶνάς της καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐθνεγεροσύνης, δὲν συμπεριελήφθη εἰς τὰ σύνορα τῆς ἐλευθέρως Πατρίδος. Ἐδωρήθη μάλιστα ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου, εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του, πρὸς καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων.

Οὗτος διώρισε πρῶτον διοικητὴν τῆς Νήσου τὸν Μουσταφᾶ Ναϊλῆ Πασᾶν⁶², ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολάς πού ἔλαβεν ἀπὸ τὸν αὐθέντην του, ἦλθεν εἰς τὴν Κρήτην, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἐγκαινιαίῃ φιλοδικαίαν διακυβέρνησιν, καὶ διὰ νὰ φανῆ ἡ ἀλλαγὴ, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ καταπραῦνθῆ ἡ εὐλογος ἀγανάκτησις τῶν Κρητῶν, διὰ τὸν ἄδικον ἀποκλεισμόν των ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν ζωὴν. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ δείξῃ αὐστηρότητα καὶ νὰ περιορίσῃ τὰς κακὰς συνηθείας καὶ τοὺς γενιτσαρισμοὺς τῶν Τούρκων, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἑλλήνων-Χριστιανῶν, πού ἀπετέλουν τὴν μεγάλην πλειοψηφίαν τῶν κατοίκων τῆς Μεγαλονήσου.

Μὲ τὸ πνεῦμ' αὐτὸ εἶναι συντεταγμένον καὶ τὸ κατωτέρω παρατιθέμενον καὶ ὑπὸ χρονολογίαν 7 Φεβρουαρίου 1831 ἔγγραφον τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ πρὸς τοὺς καλογήρους Ἀπανωσήφη, τοῦ ὁποίου τὸ πρωτότυπον φυλάσσεται εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Μονῆς. Εἶναι συντεταγμένον ἑλληνιστὶ καὶ τουρκιστὶ καὶ φέρει τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ πασᾶ.

Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἔχει οὕτω :

Μουσταφᾶ πασοῦ καὶ ὁ Σουμὰν Νουρεντὶν Μπέης

Κατὰ τὴν φιλανθρωπίαν ὁποῦ τὴν σήμερον φανερώνει εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Κρήτης ὁ Ἀντιβασιλεὺς Μεχμέτ Ἀλῆς ἀφέντης μας, ἡ ὁποία θέλει νὰ ἐξαπλώνεται καὶ νὰ ἀποδίδεται ἐπίσης εἰς ὅλους τοὺς

⁶²) Ὁ πασᾶς οὗτος εἰς τὴν Κρήτην ἦλθε τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1824 μὲ τὰ Αἰγυπτιακὰ στρατεύματα, ὡς Μουσταφᾶ Μπέης, καὶ ἐπολέμησεν ἐδῶ καθ' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον διάστημα τῆς Ἐπαναστάσεως, προαχθεὶς εἰς πασᾶν καὶ ἐπονομασθεὶς Γκιριτλῆ (Κρητικός). Ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ διωρίσθη διοικητὴς τῆς Κρήτης κατὰ τὸ 1830 καὶ διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1851, ὅτε μετεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔγινε Μέγας Βεζύρης.

Κατὰ τὴν μεγάλην κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς ἐστάλη καὶ πάλιν εἰς τὴν Νήσον πρὸς καταστολὴν αὐτῆς καὶ τότε συνέδεσε τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ὀλοκαύτωσιν τοῦ Ἀρκαδίου.

Ἀπόγονοί του ζοῦν ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

χριστιανούς, διὰ τὰ δέονται καὶ τὰ παρακαλῶσι τὸν Παντοδύναμον Θεόν, ὑπὲρ τῆς πολυχρονίου στερεώσεως τοῦ ὕψους του, κατὰ τὸν ὁμοιον τρόπον καὶ ἡμεῖς οἱ διωρισμένοι ἀπὸ τὴν ὑψηλότητά του, διὰ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἡσυχίαν τῶν χριστιανῶν τῆς Κρήτης, ἀκολουθοῦντες τὴν ἰδίαν γνώμην καὶ φιλανθρωπίαν καὶ βουλόμενοι τὴν ἄνετον καὶ ἐλευθέραν ζωὴν τῶν χριστιανῶν, προσιάτιομεν διὰ τοῦ παρόντος μπουγιουρουλιί μας, κανένας τοῦρκος μικρὸς ἢ μέγας νὰ μὴν ἤμπορῇ νὰ πειράζῃ τὸ Μοναστήριον Ἅγιον Γεώργιον Ἀπανωσήφην, τὸ εὐρισκόμενον κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Μονοφάτσι, μήτε τοὺς καλογέρους καὶ τοὺς δουλευτιάδες νὰ διορίζῃ εἰς κανένα χουσμέτι μικρὸν ἢ μέγας, μήτε τὰ ζῶά των νὰ μὴ πειράζονται ἀπὸ κανένα, μήτε νὰ μὴν ἔχῃ τὴν ἄδειαν κανένας Τοῦρκος νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Μοναστήριον, χωρὶς τὸ θέλημα τῶν καλογέρων, μήτε κὰν μὲ τὴν γλῶσσαν νὰ μὴ δύναται νὰ εἰπῇ εἰς αὐτοὺς τὸν παραμικρὸν σκληρὸν λόγον.

Πρὸς τούτους δίδομεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἄδειαν νὰ εὐπρεπίζωσι καὶ νὰ ἀνακαινίζωσι τὰ μοναστήριά των ὅποτε χρειασθῇ καὶ ὅποτε λάβωσι καιρόν, διὰ τὰ κάμνωσι τὸ προσκύνημά των ἐλευθέρως καὶ μὲ ἄνεσιν, κατὰ τὴν θρησκείαν των.

Διὰ τοῦτο ἐγράφη τὸ παρὸν μπουγιουρουλιὶ καὶ ἐβουλώθη παρ' ἡμῶν καὶ ἐδόθη εἰς τοὺς καλογέρους τοῦ εἰρημένου Μοναστηρίου εἰς ἔνδειξιν βεβαιώσεως.

Ἐν Κανδία τὴν 7 Φεβρουαρίου 1831.

Ἴδου καὶ τὸ τουρκικὸν κείμενον, κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Ν. Σταυρινίδου :

Μεγάλη προσωπική σφραγίς τοῦ Σερασκέρη
Κρήτης Μουσταφᾶ Ναϊλῆ Πασᾶ

Εἰς τὸν κομιστὴν τοῦ παρόντος

Ἐπειδὴ τὸ Μοναστήριον Ἅγιος Γεώργιος Ἀπανωσήφην κατέστη ἐτοιμόροπον, προσῆλθον οἱ ἱερεῖς καὶ κληρικοὶ τοῦ εἰρημένου καὶ ἐζήτησαν ἐκ μέρους μου ἄδειαν ἐπιδιορθώσεως καὶ ἀσφάλειαν τῆς περιουσίας του.

Διὰ τὰ δύνανται οὗτοι νὰ τελοῦν ἐλευθέρως τὰς θρησκευτικὰς των τελετὰς καὶ προβαίνουν εἰς τὴν ἐπιδιορθωσιν τῆς ὡς εἴρηται Μονῆς, ἐδόθη αὐτοῖς ἡ σχετικὴ ἄδεια.

Ἐπὶ τῷ τέλει δὲ ὅπως οὐδεὶς παρεμβάλλῃ ἐμπόδια εἰς αὐτοὺς ἐδόθη εἰς χεῖρας αὐτῶν τὸ παρὸν ἔγγραφον ἐκ μέρους τοῦ Διοικητοῦ τῆς Κρήτης, ἵνα ἐνεργηθῶσι συμφώνως πρὸς τοῦτο τὰ δέοντα.

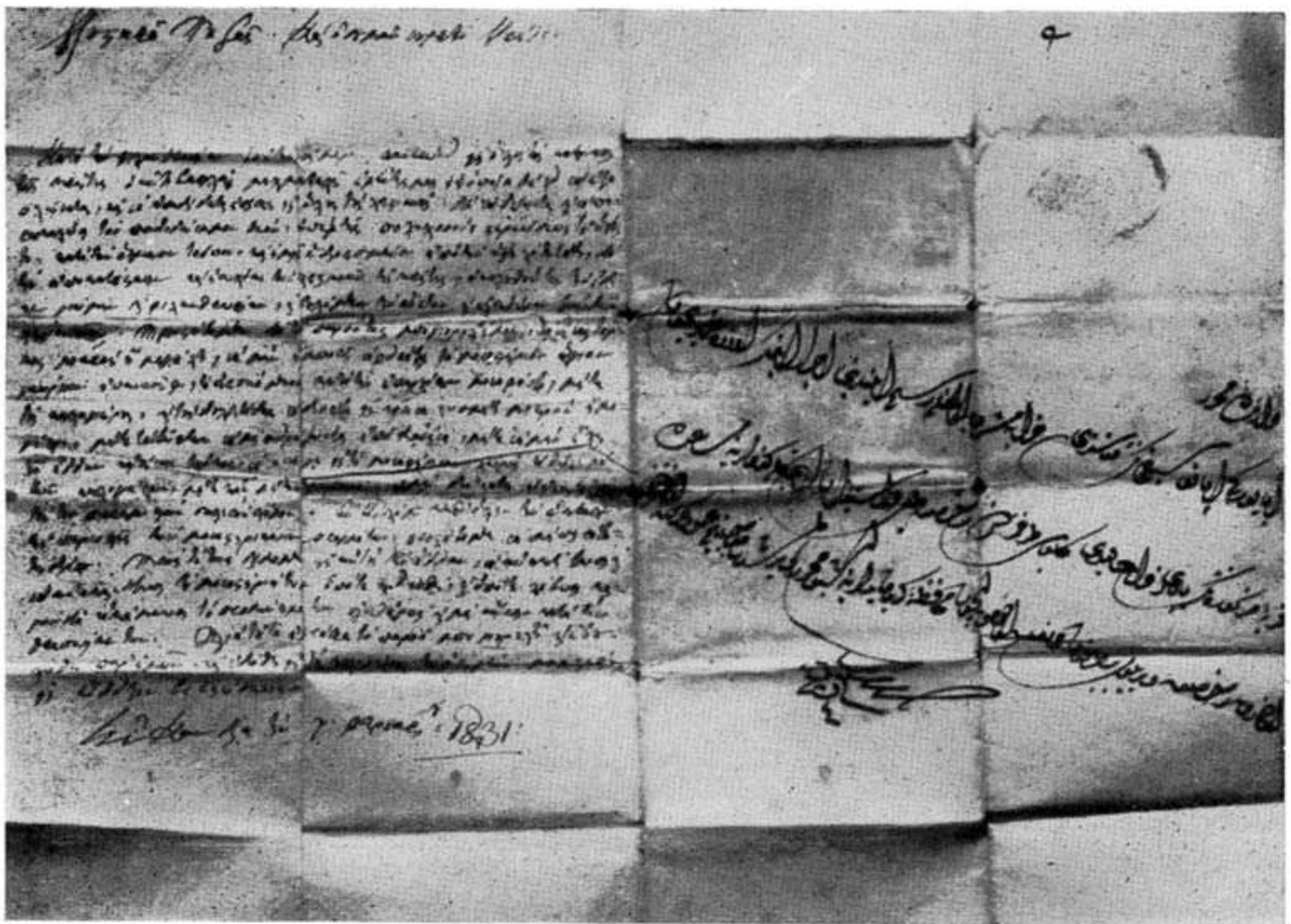
4 Ραμαζὰν 1246 (= 4 Φεβρουαρίου 1831)

Μονογραφὴ τοῦ Πασᾶ

Καὶ ἀπὸ τὴν ἀπλῆν ἀνάγνωσιν τοῦ ἐπισήμου αὐτοῦ ἐγγράφου εὐκολα συμπεραίνει ὁ ἀναγνώστης ὅχι μόνον τὸν βαθμὸν τῆς καταστροφῆς, πὺν εἶχεν ὑποστῆ ἡ Μονὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς φρικώδεις συνθήκας διαβιώσεως τῶν μοναχῶν αὐτῆς, ὑποκειμένων εἰς τὴν ἀσυδοσίαν τοῦ πρώτου τυχόντος Τούρκου. Καὶ τοῦτο ὅχι διότι δὲν ὑπῆρχον τουρκικοὶ νόμοι προστατεύοντες τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἰδίως τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερὰ καθιδρύματα, ὡς ἦσαν αἱ Μοναί, (βλ. σελ. 35), ἀλλὰ διότι εἰς τὸ Τουρκικὸν Κράτος ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεώς του εἰς τὴν Βασιλεύουσαν καὶ τὰς ἑλληνικὰς χώρας, πρέπει νὰ γίνεται σαφῆς διάκρισις μεταξὺ τῶν ἐπισήμων νόμων τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος, πὺν ἐξέδωκεν ὁ Μωάμεθ ὁ Κατακτητῆς (εἶναι τὰ καταχρηστικῶς λεγόμενα «Προνόμια» τῶν Χριστιανῶν) ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἀγράφων νόμων ἀφ' ἑτέρου τῆς αὐθαιρέτου συμπεριφορᾶς ἀπέναντι τῶν ἀπίστων — γκιαούρηδων — τὴν ὁποίαν ὁ κάθε Μου σουλμᾶνος ὡς θρησκευτικὴν ὑποχρῶσιν ἀντιλεῖ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Κοράνιον. Αὐτό, ὑποθάλλον καὶ καθαγιαζόν, τρόπον τινά, τὰ εἰς τὸ ἄτομον κατώτερα καὶ ζωϊκὰ ἔνστικτα τῆς ἀρπαγῆς, ἀποτελεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη τὸν ἐσωτερικὸν νόμον τοῦ Τούρκου, ἀπέναντι τοῦ ἀλλοδόξου, ὁποιαιδῆποτε καὶ ἂν εἶναι αἱ ἐξωτερικαὶ συνθήκαι τῆς διαβιώσεώς του καὶ αἱ προθέσεις τῶν ἰθυνόντων τὰς τύχας του καὶ ὅταν ἀκόμη οὔτοι εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε σεβασμὸν πρὸς τὸ Κοράνιον, ὅπως ὁ Κεμάλ Ἀτατούρκ. Ἄλλωστε τὴν καθαρῶς ἀναρχικὴν αὐτὴν συμπεριφορὰν τοῦ Τούρκου ἀπέναντι τοῦ γκιαούρη καὶ τὸ ἐπίσημον τουρκικὸν Κράτος ἢ κάνει συνήθως πὺς δὲν βλέπει ἢ καὶ τὴν ὀργανώνει ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, ὅπως ἔπραξε τελευταίως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Σμύρνην κατὰ τὴν 6ην Σεπτεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους 1955

Ἔτι δὲ καὶ τὸ τόσον ἐπίσημον αὐτὸ καὶ μνημειῶδες μπουγιουρουλι τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ, μετὰ τὸ πέρας τῆς Αἰγυπτιακῆς δικικῆσεως δὲν ἀπετέλεσεν ἐπαρκῆ ἐξασφάλισιν τῶν καλογήρων τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφη καὶ εἰς ἄλλα καὶ εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ «τὴν ἄδειαν νὰ εὐπροεπίζωσι καὶ νὰ ἀνακαινίζωσι τὰ μοναστήριά των ὁπότε χρειασθῆ» ἀπόδειξις τὸ γεγονός, ὅτι, ὅταν κατὰ τὸ 1856 ὁ ναὸς τῆς Μονῆς κατέρρευσε λόγω τοῦ Μεγάλου σεισμοῦ⁶³, διὰ νὰ προβῶσιν

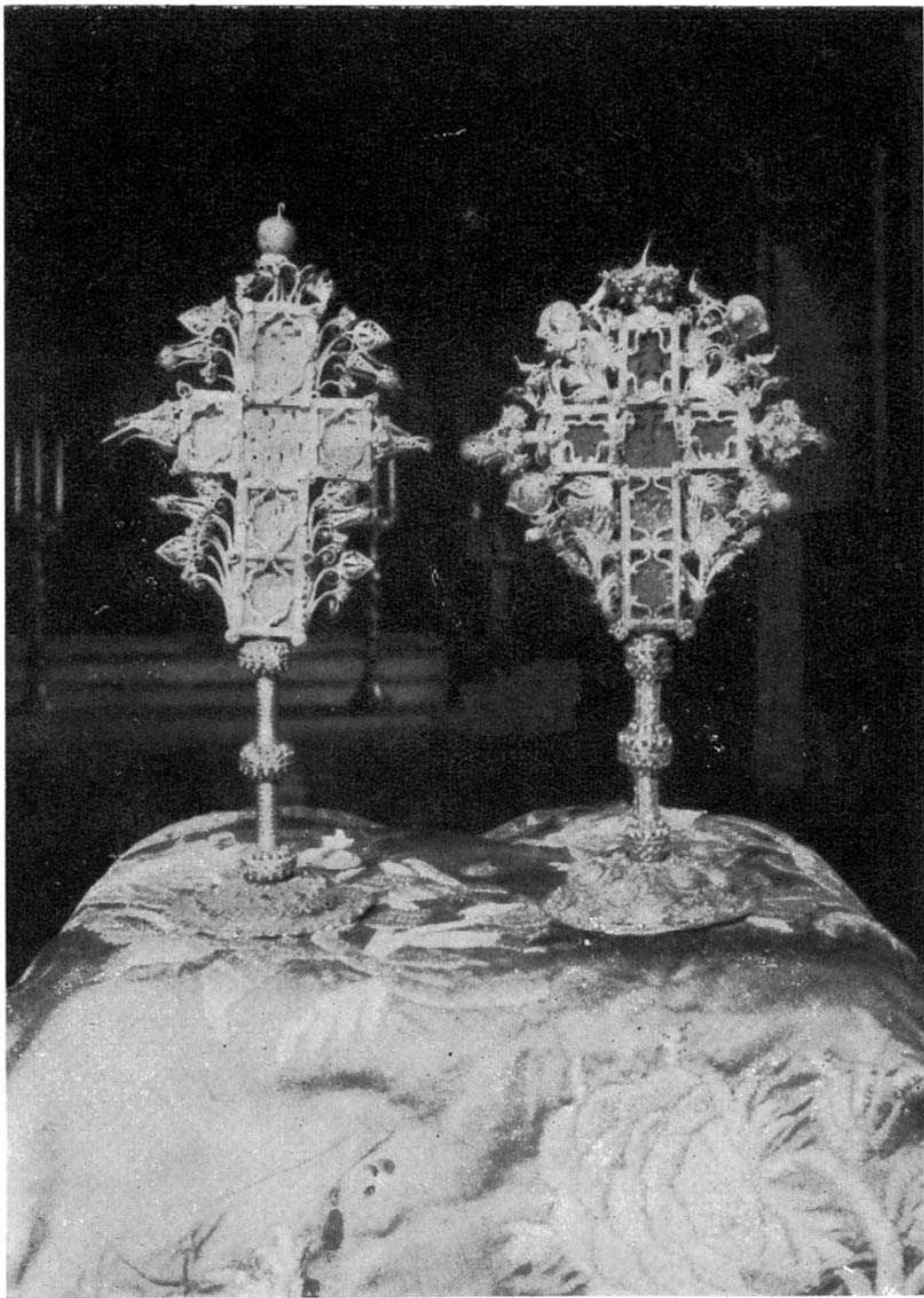
⁶³) Ὁ Pococke, ἄγγλος κληρικὸς περιηγηθῆς τὴν Κρήτην κατὰ τὸ 1739, περιγράφων τὸν ναὸν τοῦτον λέγει, ὅτι ἡ πρόσοψις του ὁμοιάζει κατὰ τὴν διακόσμησιν μὲ τὴν πρόσοψιν τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου (R. Pococke, τ. Β', σ. 354) Ὁ δὲ Gerola (τ. 2, σελ. 294) συμπληρώνων, σύμφωνα μὲ περιγραφὴν, διὰ τὴν ὁποίαν παραπέμπει εἰς τὸν N. Barsky (Stanstvonanije, τ. 4, σ. 167), λέγει, ὅτι, εἰς σχέδιον τοῦ ναοῦ χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1745 «βλέπομεν τὴν

Είχ. 1 — Μπουγιουρουλι του Μουσταφά πασᾶ (βλ. σ. 78).

Είχ. 2. — Τρεις λειψανοθήκαι της Μονής ἀνοίχται (βλ. σ. 92).
 © E.K.I.M. & Οικογένεια Α. Γ. Καλοκαιρινού - © S.C.H.S. & A.G. Kalokerinos' family

Είκ. 1. — Σταυροί πολύτιμοι (βλ. σ. 74).

Είκ. 2. — 'Αργυρά δισκοπότηρα (βλ. σ. 93).

© E.K.I.M. & Οικογένεια Α. Γ. Καλοκαιρινού - © S.C.H.S. & A.G. Kalokerinos' family

εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ οἱ Ἀπανωσηφῖται μοναχοὶ ἐχρειάσθη νὰ ζητήσωσι τὴν σχετικὴν ἄδειαν δι' ἀναφορᾶς των, ὑποβληθείσης εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην διὰ τοῦ Πατριαρχείου. Τὸ ἐκδοθὲν σχετικὸν σουλτανικὸν φερμάνιον, ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Καϊμακάμην τοῦ Σαντζακίου Χάντακος Τεβφικ πασᾶν, ἔχει ὡς ἑξῆς⁶⁴ :

«Ἐπειδὴ μία ρωμαϊκὴ ἐκκλησία, κειμένη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μονοφασιίου, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἁγ. Γεώργιος Ἀπανωσήφη, κατέρρευσεν, λόγῳ τοῦ ἐπισυμβάντος τελευταίως σεισμοῦ καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτὴ ἔχει μῆκος 28 καὶ πλάτος καὶ ὕψος 4 πήχεων (τεκτονικῶν).

Ἐπειδὴ ὑπεβλήθη αἰτήσεις ἐκ μέρους τῶν κατοίκων της, ἧτις προσήχθη ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου, ὑπὲρ ἀνεγέρσεώς της ὡς ἔχει καὶ ἐζήτησαν τὴν ἔκδοσιν αὐτοκρατορικῆς διαταγῆς (ρουχσάτ), χορηγεῖται ἡ ἄδεια ὅπως ἀνοικοδομηθῆ, εἰς ἃς διαστάσεις ἀνωτέρω ἀναφέρεται καὶ ὅπως οὐδεὶς ἐξωθεν ἐμποδίσῃ τὴν ἀνέγερσίν της.

5 Μαρτίου 1862»⁶⁵.

Ἄλλως τε εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ ἀφορμὴ, πὺν παρείχετο συχνὰ μετὰς ἐπαναστάσεις τῶν Κρητῶν κατὰ τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας, ἔδιδε ποθητὴν εὐκαιρίαν ἰδίως εἰς τοὺς γείτονας τῆς Μονῆς Τούρκους νὰ κακοποιῶσι τοὺς μοναχοὺς καὶ νὰ ἀποτελοῦν διαρκῆ ἀπειλὴν ἐναντίον των. «Οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς, λέγει ὁ Ἱερομόναχος Τίτος⁶⁶, ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα ἀπὸ τοὺς γύρω τῆς Μονῆς κατοικοῦντας Τούρκους, ἰδίως τοὺς Κακοχωριανοὺς» οἱ ὅποιοι δὲν παρέλειπον καὶ νὰ φονεύωσι τινὰς ἐξ αὐτῶν ἑκάστοτε.

Ἡ ἀγριότης τῶν φανατικῶν Τούρκων ὑπεδαυλίζετο καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ Μονή, (ὅπως καὶ ὅλαι γενικῶς αἱ ὀρθόδοξοι ἑλληνικαὶ Μοναί), ἦτο πάντοτε ἐστία ἐθνικῆς κινήσεως καὶ ἔγινε, λόγῳ τῆς θέσεώς της, κέντρον μυστικῶν συσκέψεων, εἰς τὰς παραμονὰς καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπαναστάσεων, τῶν ἀρχηγῶν ὀλοκλήρου τῆς Μεσα-

παλαιὰν λιθίνην πρόσοψιν αὐτοῦ, διακοσμημένην μετὰ κίονας εἰς τὰς γωνίας, οἱ ὅποιοι καταλήγουσιν εἰς κιονόκρανα· εἰς τὸ μέσον ὑψηλὰ ἔχει ὀφθαλμὸν (oculus) καὶ ἡ θύρα τῆς εἰσόδου εἰς τὸ μέσον εἶναι ὁμοίως διακοσμημένη».

Ὁ Ροσκοκε εἰς τ' ἀνωτέρω προσθέτει καὶ τοῦτο : «Βλέπει τις ἐδῶ μίαν χεῖρα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου».

⁶⁴) Βλ. Τουρκ. Ἀρχ. τ. 56, σ. 18.

⁶⁵) Εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ ἀνοικοδομηθέντος ναοῦ, ὑπερᾶνω τοῦ ἱεροῦ ὑπάρχει ἐντειχισμένη πλάξ μετὰ τὴν χρονολογίαν 1861. Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ μοναχοὶ προέβησαν εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ προτοῦ νὰ λάβουν τὸ σχετικὸν φερμάνιον, κατόπιν προφανῶς τῶν πληροφοριῶν πὺν εἶχαν, ὅτι ἡ αἰτησίς των εἶχε γίνει δεκτὴ.

⁶⁶) Ἐνθ' ἀνωτέρω.

ρᾶς καὶ τῶν βορείως αὐτῆς περιοχῶν. Οὕτως εἶναι βέβαιον, ὅτι, εἰς τὰς παραμονὰς τῆς μεγάλης κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς, πολλάκις συνηντήθησαν εἰς τὸν Ἄπανωσήφη καὶ συνεσκέφθησαν ὑπὸ τὰς πατριωτικὰς περιποιήσεις τῶν μοναχῶν καὶ τὴν προεδρείαν τοῦ Στρατηγοῦ Κόρακα, (ἀπὸ τὴν Πόμπιαν), ὁ Ἄπ. Κατεχάκης ἀπὸ τὸν Πλάτανο καὶ ὁ Ἀϊνικολιώτης ἀπὸ τὸν Ἄγ. Νικόλαον (τοῦ Μονοφατισίου) καὶ ὁ Μαρογεώργης καὶ ὁ Μαρονικολῆς ἀπὸ τὸν Ἄγ. Θωμᾶ καὶ ὁ Ἀγγελιδάκης ἀπὸ τὸν Χάρακα καὶ ὁ Ζουδιανὸς ἀπὸ τὶς Δαφνές καὶ ὅλη ἡ χορεία τῶν ἱστορικῶν καπεταναίων τῆς περιοχῆς.

Συγκεκριμένως μάλιστα ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς περιστατικά :

α) Ὁ Στρατάρχης Κόρακας μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς του καὶ περὶ τοὺς 70 ἐθελοντὰς εἶχαν συγκεντρωθῆ κάποτε εἰς τὴν Μονὴν, διὰ νὰ ἐπιχειρήσουν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Μονοφατισιωτῶν Τούρκων, πού ἦσαν συγκεντρωμένοι εἰς τὸ Χουμέρι. Οἱ περισσότεροὶ ἐκ τῶν μοναχῶν εἶχον φύγει καὶ εἰς τὴν Μονὴν εἶχον ἐγκαταλειφθῆ ὄρνιθες καὶ ἰνδιάνοι καὶ χοῖροι, τοὺς ὁποίους ἔσφαζαν οἱ ἐπαναστάται καὶ ἔτρωγαν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ ἡγουμενείου.

Κατὰ τὸ γεῦμα ὁ Κόρακας διέταξεν ἓνα στρατιώτην νὰ φέρῃ νερὸ ἀπὸ τὸ Καβοῦσι. Μετ' ὀλίγα ὅμως λεπτὰ ὁ στρατιώτης ἐπέστρεψε καὶ ἀνέφερεν ὅτι τὸ Καβοῦσι νερὸ δὲν ἔχει. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἐπιστοποιήθη ἀμέσως δι' αὐτοψίας τοῦ Ἀρχηγοῦ καὶ τῶν ἐπιτελῶν του. Ὁ Κόρακας τότε ἔξεδήλωσε τὴν ὑποψίαν, ὅτι εἶναι «κακὸ σημάδι». Καὶ ναὶ μὲν κατόπιν ἁγιασμοῦ, τὸν ὁποῖον ἔκαμεν ἐπὶ τόπου ὁ ἐκ τῶν ὀπλαρχηγῶν μοναχὸς Χατζῆ Γεράσιμος, μὲ ἐπιτραχήλιον καὶ εὐχολόγιον προχείρως εὐρεθέντα, τὸ νερὸ ἄρχισε καὶ πάλιν νὰ τρέχῃ καὶ ἦπιαν καὶ ἐξεδίψασαν, ἀλλὰ καὶ ἀνεχώρησαν, ἀνακρούοντες πρῦμαν.

Μόλις εἶχον ἐξέλθει τῆς Μονῆς διέκριναν ἀπὸ τὰ δυτικῶς αὐτῆς ὑψώματα τοὺς Τούρκους, βαδίζοντας ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς τὴν Μονὴν. Συνήφθη μάλιστα καὶ μικρὰ ἀψιμαχία εἰς τὰ ὑπὲρ τὰ Δαμάνια ὑψώματα.

Ἐἰς τὰ Προβελιανὰ οἱ ἐθελοντὰι ἀπεχωρίσθησαν καὶ μία μερὶς αὐτῶν δὲν ἐπροχώρησε πρὸς τὸ Βροντήσι, ὅπου κατηυθύνθη ὁ Κόρακας καὶ οἱ περισσότεροὶ ὀπλαρχηγοί. Τοὺς ἀποχωρισθέντας κατέφθασαν οἱ Τούρκοι κατὰ τὴν νύκτα καὶ κατέκοψαν πολλούς.

Τὰ τοῦ ἐπεισοδίου ἀναφέρονται ἐπὶ τῇ βάσει διηγήσεων αὐτοπτῶν μαρτύρων καὶ ἄλλων καὶ τοῦ Νικολάου Βαρελιτζάκι, ταχυδρόμου τοῦ Κόρακα καὶ πατρὸς τοῦ Ἱερομονάχου Τίτου, ὁ ὁποῖος καὶ μᾶς τὸ ἀφηγήθη.

β) Ἴδου καὶ δεύτερον ἐπεισόδιον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 :

Κατόπιν συσκέψεως, γενομένης ἐν τῇ Μονῇ, ἀπεφασίσθη καὶ ἐξετελέσθη ἐπιδρομὴ κατὰ τῶν Κουνάβων, ὅπου ὑπῆρχε καὶ πύργος τῶν Τούρκων, μὲ συμμετοχὴν τοῦ ἰδίου τοῦ Κόρακα. Κατὰ τὴν μάχην ἐφονεύθησαν ἄρκετοὶ Τοῦρκοι καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων κάποιος Σήφης ἀπὸ τὴν Ἀγ. Βαρβάραν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν εἰς τὸν Ἀπανωσήφην οἱ ἐπαναστάται ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθοῦν τὴν ἐπαύριον κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι κατεῖχον τὴν ὄροσειρὰν Γουρνιὰ - Στύρωνα - Ἀμουργέλλες ὡς προφυλακὰὶ τοῦ Χουμερίου.

Εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἀπεφασίσθη νὰ λάβουν μέρος μόνον ἔφιπποι καὶ νὰ ἀποφύγουν κάθε πυροβολισμόν, διὰ νὰ εἶναι πλήρης ὁ αἰφνιδιασμός καὶ νὰ δυνηθοῦν καὶ αἰχμαλώτους νὰ συλλάβουν καὶ ποίμνια νὰ ἀποκομίσουν.

Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὁ Ἀδαμάκης, γνωστός διὰ τὴν ἀνδρείαν του ὄπλαρχηγός, ἦλθεν εἰς χεῖρας μὲ Τούρκον, δυνατώτερόν του ὅμως. Ἐπάλαιεν ἀπεγνωσμένως ἐπ' ἄρκετόν, ἀλλ' ἐκινδύνευε νὰ ἀποκάμη, ὅτε ἀντελήφθη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τὸν Πολυχρονοκωνστανιῆ ἀπὸ τοὺς Βόρους καὶ τοῦ φωνάζει :

—Σύντεκνε, τρέχα!

Αὐτὸς ἔδραμε πάραυτα εἰς βοήθειαν καὶ μὲ τὸ ξιφίδιόν του, πού ἔσυρεν ἀπὸ τὴν βιάσι του μαζί μὲ τὸ θηκάρι, ἐκάρφωσε τὸν Τούρκον στὸ ριζαῦτι μὲ τόση δύναμι ὥστε τὸν ἐξάπλωσε νεκρόν.

Σὰν ἐτελείωσεν ἡ ὑπόθεσις ὁ Ἀδαμάκης ἔκαμε τὴν παρατήρησιν στὸν Πολυχρονάκη γιατί δὲν ἐπυροβόλησε, πὺ εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ Τούρκος θὰ τόβανε στὰ πόδια γιὰ νὰ σωθῆ.

—Ντὰ δὲν εἶπαμε, σύντεκνε, πὺς ἀπαγορεύονται οἱ πυροβολισμοί; —ἦταν ἡ ἀπάντησις τοῦ Πολυχρονάκη.

Ἡ ὅλη ἐπιχείρησις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αἰχμαλωσίαν ἐνὸς Τούρκου (τοῦ Ντεμίρ ἐφέντη ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν Λαγγουβάδων, καὶ δι' αὐτὸ ἀφεθέντος ἐλευθέρου κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Μονὴν) καὶ πολλῶν αἰγεπροβάτων.

Κατὰ τὴν τριετῆ διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 οἱ γεροντότεροι ἐκ τῶν μοναχῶν εἶχον καταφύγει εἰς Ἀπεζανές, ὅπου μετεφέρθησαν καὶ τὰ χονδρὰ ζῶα καὶ τὰ ποίμνια, τὰ κειμήλια καὶ πολὺς ἀπὸ τὸν κινητὸν πλοῦτον τῆς Μονῆς. Πολλοὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν ἰδίως οἱ νεώτεροι κατετάχθησαν εἰς τὰ «μπαϊράκια» (σώματα) διαφόρων ὄπλαρχηγῶν ὡς ἐπαναστάται. Τρεῖς δὲ — ὁ Ἰωακείμ, ἱερομόναχος ἐκ Βενεράτου, κατόπιν ἡγούμενος, ὁ Καλλίνικος ἐκ Νεαπόλεως καὶ ὁ Μελέτιος ἐξ Ἀσσιτῶν — ὡς καὶ δύο δόκιμοι (μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἀναφερθεὶς Ν. Βαρελιτζάκης) κατετάγησαν εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἰδίου τοῦ Κόρακα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁ μὲν Καλλίνικος ἐφονεύθη εἰς μάχην παρὰ τὴν Καστα.

μονίτσαν, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Τούρκων πρὸς κατάληψιν τοῦ Λασηθίου, οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες ἐπανῆλθον μετὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Μονὴν, ἣ ὁποία εἶχεν ἐρημωθῆ. Εἰς ἔκθεσιν περὶ τῶν ὁμοτήτων τοῦ 1866, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τῆς Καίνας Τσατσαρωνάκι, ἀναφέρεται ὅτι «τὸ ἱερὸν Μοναστήριον Ἀπανωσήφης κατεστράφη. Τὴν νεόκτιστον ἐκκλησίαν Ἁγ. Γεώργιος βεβηλώσαντες κατερήμωσαν, τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα κατεκρήμνισαν, ἅπαντα τὰ κελλία ὑπὲρ τὰ 100 κατεδάφισαν, ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῷ κινητὰ ἀφήρπασαν, τὰ κυψέλια τῶν μελισσῶν κατέστρεψαν». «Κρητικὰ Χρονικὰ» τ. Η', σ. 19.

Διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 συνέβη τὸ λεγόμενον «Μουτουλοῦκι» κατὰ τὸ ὁποῖον, κατόπιν σχετικῆς προκηρύξεως τῶν Τούρκων, ὅσοι ἐκ τῶν Χριστιανῶν ἐπανήρχοντο εἰς τὰς ἐστίας των, δὲν θὰ ἠνοχλοῦντο ὑπ' αὐτῶν. Τότε ἐπανῆλθον εἰς τὸν Ἀπανωσήφη οἱ εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἀπεξανῶν καταφυγόντες γεροντότεροι ἐκ τῶν μοναχῶν. Οἱ λοιποὶ ἐπανῆλθον μόνον μετὰ τὴν τελείαν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἀπὸ τὰς ἐπαναστάσεις τῶν ἐτῶν 1877 καὶ 1889 ἡ ζῶσα παράδοσις ἀναφέρει περὶ τῆς Μονῆς μόνον, ὅτι κατ' ἀμφοτέρας αὕτη ἐξεκινώθη ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ ὅτι τὰ κινητὰ πάντα, ὑπὸ τὴν προστασίαν πάντοτε τῶν ὀπλαρχηγῶν, μετεφέρθησαν πρὸς διάσωσιν εἰς Μεσαρὰν (Ἀπεξανῆς - Πλάτανον).

Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1896, ἣ ὁποία ὀλίγους μόνον μῆνας διήρκεσε, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ ἱερομόναχος τῆς Μονῆς Ἀρσένιος Ψωμαδάκις ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας:

Οὗτος μετὰ τοῦ τότε ἐπίσης ἱερομονάχου, κατόπιν δὲ ἡγουμένου, Ἀνθίμου Βασιλάκι ἐκ Θραψανοῦ κατηυθύνοντο πρὸς τὸ μετόχιον τῆς Μονῆς Ἁγ. Ἀντώνιον, διὰ νὰ προστατεύσουν τοὺς βοσκούς τῆς Μονῆς καὶ ἰδίως τὸν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν Φίλιππον Τσικαγγέλην, κατ' ὡς ὄπλισμένον, ἀπὸ πιθανωτάτην ἐπίθεσιν Ἀμπαδιωτῶν Τούρκων, ἃ ὁποῖοι εἶχον παρατηρηθῆ ἐκεῖ περιφερόμενοι, μὲ προφανῆ σκοπὸν νὰ τὸν ἀφοπλίσουν καὶ νὰ τὸν σκοτώσουν. Εἰς θέσιν Τσικαλόχωμα, ὑπεράνω τῆς Καρκαδιωτίσσης, οἱ δύο καλόγηροὶ συνηντήθησαν μὲ ὁμάδα Κακοχωριανῶν Τούρκων, ἐρχομένων ἀπὸ τὸ Σινάπι, ὅπου εἶχε προηγηθῆ συμπλοκὴ μὲ ἐπαναστάτας Χριστιανούς. Ὡς γνωστοὶ ἀλληλοεχαιρετοῦντο διὰ χειραψίας. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Μουλαδοσαδίκης ἐχαιρέτα τὸν Ἀνθιμον, ἄλλος Τούρκος μὲ ταχύτητα ἔσπρεψε τὸ τουφέκι του κατὰ τοῦ Ἀρσενίου, τὸν ἐπυροβόλησεν ἐξ ἐπαφῆς εἰς τὸ στῆθος καὶ τὸν ἀφῆκεν ἄπνουν.

Ὁ Ἀνθιμος τότε ἔσπευσε ν' ἀπομακρυνθῆ, ἀλλ' ἔπεσεν εἰς ἐνέδραν τριῶν ἄλλων Τούρκων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἄφηκαν νὰ προσπεράσῃ καὶ τὸ

ἐπυροβόλησαν ἐκ τῶν ὀπισθεν μὲ δίκανον. Τὰ σφαιρίδια ἐσφηνώθησαν εἰς τὴν σπονδυλικὴν στήλην, παρὰ τοὺς νεφρούς, καὶ κατέπεσεν. Οἱ δολοφόνοι τὸν ἐνόμισαν νεκρὸν καὶ ἔφυγαν.

Ὁ τραυματίας κατόπιν διεκομίσθη εἰς Ἀρχάνες, ὅπου ὁ ἰατρὸς Ν. Βογιατζάκης δι' ἐγχειρήσεως ἐξήγαγε τὰ σφαιρίδια. Ὁ Ἀνθιμος ἀνέκτησε τὴν ὑγίαν καὶ τὴν εὐρωστίαν του, διὰ τὴν ἐξακολουθήσῃ κατόπιν τὴν ἡρωϊκὴν δρᾶσίν του καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1897 εἰς τὸ μέτωπον τῶν Ἀρχανῶν, κατὰ τοὺς πολέμους 1912 καὶ 1913 ὡς ἱερεὺς Συντάγματος καὶ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν μέχρι τοῦ 1921, ὅτε ἠχμαλωτίσθη μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Κλαδᾶ, ἀναδειχθεὶς ὡς μία τῶν εὐγενεστέρων μορφῶν τῶν ἐθνικῶν περιπετειῶν μας κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν.

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀρσενίου καὶ τὸν τραυματισμὸν τοῦ Ἀνθίμου οἱ Τοῦρκοι τῆς περιφερείας, μὲ προεξάχοντα πάντοτε τοὺς Κακοχωριανούς, ἐξηγριωμένοι ἠπέιλουν φανερὰ τὴν Μονήν. Ἔνεκα τούτου οἱ μοναχοὶ ἐγκατέλειψαν τὸ Μοναστηρίον τῶν καὶ κατέφυγον εἰς τὸ Κλησίδι (μετόχι τοῦ Ἀπανωσήφης παρὰ τὸ Χουδέτσι), ὁπόθεν οἱ νεώτεροι ἐξ αὐτῶν Τίτος καὶ Στέφανος καὶ ὁ ὑπηρέτης Μιχάλης Μαργέλης ἐπῆγαν νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς καπεταναίους Μεγ. Βρύσης καὶ Ἀγ. Θωμᾶ (Μαρονικολὴν καὶ Μαροστεφανὴν) ὡς καὶ τὸν Καπιτανικολὴν τῆς Ἀγ. Βαρβάρας καὶ νὰ ζητήσουν τὴν προστασίαν των πρὸς μεταφορὰν τῶν κινητῶν τῆς Μονῆς καὶ τῶν ποιμνίων της εἰς Μεσαρᾶν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἄνωτέρω ἐδυσκολεύοντο εἰς τοῦτο, οἱ ὡς ἄνω ἀπεσταλμένοι τῆς Μονῆς ἀπετάθησαν εἰς τοὺς Τσαγκαραντιῶνην (Βενεράτου), Ζουδιανόν (Δαφνῶν), Κόλιαν (Κεράσα) καὶ Ἀντ. Φανουράκη ἐξ Ἀσσιτῶν, οἱ ὁποῖοι προθύμως ἔδωκαν τὴν ἐνίσχυσίν των καὶ μετεφέρθησαν τὰ πάντα εἰς Μ. Βρύσην καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς Πλάτανον καὶ Πέρι τῆς Μεσαρᾶς.

Αὐτὰ, κατὰ τὴν ζῶσαν πάντοτε καὶ ἠκριβωμένην παράδοσιν, συνέβησαν κατὰ τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1896. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους μὲ τὸ «λαδομουτουλοῦκι» (= σιωπηρὰ κατάπαυσις τῶν ἐχθροπραξιῶν ἑκατέρωθεν διὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ λαδιοῦ) οἱ μοναχοὶ (μετὰ τῶν ὡς ἄνω κινητῶν) ἐπανῆλθον εἰς τὴν Μονήν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν συνήθη ζωὴν.

Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1897 ἡ Ἐπανάστασις ἐπανήρχισε καὶ ἔγινε νέα ἐκκένωσις τῆς Μονῆς. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ὄχι εἰς Μεσαρᾶν, ἀλλ' εἰς Μεγάλην Βρύσην, ὅπου οἱ μοναχοὶ ἐφιλοξενοῦντο εἰς τὸ σπίτι τοῦ Χατζῆ Γερασίμου Λευθεράκη.

Πρὸ τῆς ἐκ τῆς Μονῆς φυγῆς ὁ ἡγούμενος Πανάρετος Μαργαρίτης, ἐξ Ἀρχανῶν, καὶ οἱ ἱερομόναχοι Τίτος καὶ Ἡσύχιος μετέφεραν εἰς τὸ Ἡράκλειον τὰ ἀσημικὰ καὶ λοιπὰ πολύτιμα σκεύη καὶ ἀντικείμενα τῆς

Μονῆς (περὶ τὶς 6 μεγάλες μάλλινες κρητικὲς σακκοῦλες) καὶ τὰ ἱερά ἄμφια καὶ τὰ παρέδωκαν εἰς τὰ «Μοναστηρικὰ σπίτια» ὁπόθεν μετεφέρθησαν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Μηνᾶ πρὸς φύλαξιν (ἢ ὁποῖα ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι δὲν ἦτο ἀπολύτως ἀσφαλῆς).

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἀνωτέρω ἀπὸ τὸ Ἡράκλειον καὶ ἀκριβῶς, ὅταν εἶχαν προσπεράσει τὰ Σπήλια διὰ νὰ φθάσουν εἰς τοῦ Καπνιστοῦ τὸ Μετόχι, διεπράχθη ὑπὸ Τούρκων παρὰ τὰ Σπήλια φόνοσ Σγουροκεφαλιανῶν Χριστιανῶν, ποὺ μετέφεραν λάδι εἰς Ἡράκλειον. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀρχανῶν (κατόπιν μικρᾶς ἀναπαύσεως εἰς τὸ σπίτι τοῦ Παναρέτου, ὃ ὁποῖος ἔμεινε νὰ διανυκτερεύσῃ ἐκεῖ) καὶ ἐξηκολούθησαν τὸν δρόμον πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Μονήν, συνήντησαν ἔφιππον χωροφύλακα (χριστιανὸν) καλπάζοντα ἀπὸ ρυτῆρος. Τὸν ἠρώτησαν τί τοῦ συνέβαινε καὶ εἰς τί ὠφείλοντο οἱ πιροβολισμοὶ ποὺ ἠκούσθησαν πρὸς τὴν Ἁγ. Ἄνναν (Β. Δ. τοῦ Χουδετσιοῦ). Καὶ αὐτὸς τοὺς εἶπεν ὅτι τὸν ἴδιον εἶχαν πυροβολήσαι Τούρκοι ἔνοπλοι.

Ἐπέστρεψαν τότε εἰς Ἀρχάνες, ὠπλίσθησαν καί, συνοδείᾳ δύο - τριῶν ἀκόμη ἐνόπλων Ἀρχανιωτῶν, ἦλθον εἰς τὴν Μονήν των. Τὴν ἐπαύριον τὸ πρωῖ ἦλθε καὶ ὁ Πανάρετος μὲ ἀρκετοὺς Ἀρχανιώτας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ ζῶα των καὶ ὅλα τὰ ὑποζύγια τῆς Μονῆς μετέφεραν μὲ ἔσπευσμένασ διαδρομάσ τὰσ ζωοτροφίασ αὐτῆσ εἰς Ἀρχάνες, ὅπου ἀποθῆκαι ὀλόκληροὶ ἐγέμισαν μὲ σιτηρά, ὕσπρια, λάδι, τυρί, μυζῆθρες κτλ. Τὰ πλούσια αὐτὰ ἐφόδια ἀπετέλεσαν σπουδαίαν συμβολὴν διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀρχανῶν, τὸ ὁποῖον, μετὰ τοῦ ἐν Ἀκρωτηρίῳ τοιοῦτου, ἀπετέλεσαν τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῆσ ἐπαναστάσεωσ, ἢ ὁποῖα ἀπέληξεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆσ Κρήτησ ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν.

Εἰς Ἀρχάνες μετεφέρθησαν τότε καὶ αἱ εἰκόνες τοῦ ναοῦ τῆσ Μονῆσ.

Οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἀπανωσήφῃ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆσ ἐπαναστάσεωσ ταύτησ ἔμεναν συνήθωσ εἰς Μεγάλῃν Βρύσην, ὅπου εἶχον μεταφερθῆ καὶ τὰ πρόβατα καὶ λοιπὰ ζῶα τῆσ Μονῆσ. Ἀπ' ἐκεῖ, οἱ δυνάμενοι νὰ φέρουν ὅπλα καλόγηροι, ὡσ καὶ οἱ ὑπηρέται τῆσ Μονῆσ, μετέβαινον εἰς Ἀρχάνες σὲ κάθε «πόλεμο»⁶⁷. Εἰς κάθε κίνησιν τῶν Τούρκων ἐξ Ἡρακλείου, τὸ ἐπὶ τοῦ Γιούχτα κανονάκι τῶν Ἐπαναστατῶν εἰδοποιεῖ περὶ ἐπικειμένου «πολέμου» τὰ γύρω χωριά, καὶ αὐτὰ πάλιν μὲ τοὺσ κώδωνασ τῶν ἐκκλησιῶν μετέδιδαν τὴν εἶδησιν μέχρι τῶν ἀκροτάτων ὀρίων τοῦ μεταξὺ τῆσ Ἰδῆσ (Ψηλορείτη) καὶ τῆσ Δίκτησ (Λασηθιώτικων βουνῶν) διαμερίσματος, διὰ νὰ σπεύσουν, ἀφήνοντασ

⁶⁷) Οὕτωσ ὠνομάζοντο εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ τῆσ Κρήτησ αἱ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἐπαναστατῶν καὶ τῶν Τούρκων μάχαι καὶ συμπλοκαί.

τὴν ὄχρη ἢ τὸ δρεπάνι, μὲ τὸ ὄπλο στὸ χέρι, οἱ πολεμισταὶ ἐκεῖ, ὅπου ἐκρίνετο ἡ τύχη καὶ αὐτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των καὶ τῆς Ποιρίδος.

Καὶ πρέπει νὰ σημειωθῇ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ὅτι οἱ ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ Ἀπανωσήφης πολεμισταί, ποὺ ἐμάχοντο πάντοτε μεταξὺ τῶν πρώτων, δὲν ἐχρησιμοποίησαν ποτὲ τὰς εἰς Ἀρχάνες ἀποθηκευμένας τροφάς των, εὗρισκομένας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀγῶνος, ἀλλ' ὑπέφεραν πολλάκις καὶ στερήσεις, προτιμῶντες νὰ ἀνεφοδιάζωνται, τόσον εἰς τροφίμα ὅσον καὶ εἰς πυρομαχικὰ ἀπὸ τὴν Μεγάλῃ Βρῦση.

Κατὰ τοὺς περὶ τὶς Ἀρχάνες ἀγῶνας διεκρίθησαν ἐκ τῶν Ἀπανωσηφίτων οἱ μοναχοὶ Κάλλιστος, Στέφανος, Ἡσύχιος, Ἀνθιμος, Τίτος, ὁ γέρον Συμεὼν καὶ ἄλλοι, ὡς καὶ ὁ Μισαὴλ Καλογεράκης ἐκ Μεσοχωριοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος κατὰ τὴν 2 Φεβρουαρίου 1897. Οἱ Τούρκοι ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ καὶ τὴν περιέφεραν ἐπιδεικτικὰ εἰς τὸ στρατόπεδόν των, διὰ νὰ ἀναπτερώσουν τὸ ἠθικὸν τῶν στρατιωτῶν των.

Κατὰ τὸ ἴδιον ὡς ἄνω ἔτος ὁ τουρκικὸς ὄχλος, τῇ ἀνοχῇ τῶν Τουρκ. Ἀρχῶν, προέβη εἰς τρομερὰν σφαγὴν τῶν ἀνυπερασπίστων Ἑλλήνων Χριστιανῶν τῆς πόλεως τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὴν διὰ πυρκαϊᾶς καταστροφὴν τοῦ πρὸς τὸν λιμένα ἐμπορικωτέρου τμήματος αὐτῆς. Ἐκ τῆς ἀδυναμίας των νὰ ἐπιβληθοῦν ἐπὶ τῶν ἐπαναστατῶν οἱ Τούρκοι ἠσθάνοντο κλονιζόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας των τὸ ἔδαφος τῆς Κρήτης, τὸ ὁποῖον ἀπὸ 260 περίπου ἐτῶν⁶⁸ ἐπότιζαν μὲ τὸ ἀμειλίκτως χυνόμενον αἷμα ἀθῶων θυμάτων. Καὶ εἰς τὴν παραζάλην των ἔστρεψαν τὰς δολοφονικὰς τῶν σφαίρας καὶ ἐναντίον τῶν Εὐρωπαϊῶν⁶⁹, ποὺ εἶχαν ἀποφασίσει πλέον νὰ μεσολαβήσουν πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Χριστιανῶν (Ἑλλήνων) ἐπαναστα-

⁶⁸) Ἐπὶ τῆς νησίδος Σούδας, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου ὅπου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτονόμου Κρητικῆς Πολιτείας (1898 - 1913) ὑψοῦτο τουρκικὴ σημαία ἐκ λευκοσιδήρου — σύμβολον τῆς τουρκ. ἐπικυριαρχίας — ἐστήθη μαρμαρίνη στήλη, μετὰ τὴν Ἐνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τὴν Μητέρα - Πατρίδα (1913) ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφή:

«ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΕΝ ΚΡΗΤῃ
1669 — 1913
ΗΤΟΙ 267 ΕΤΗ, 7 ΜΗΝΕΣ, 7 ΗΜΕΡΑΙ
ΕΤΗ ΑΓΩΝΙΑΣ»

⁶⁹) Εἰς τὴν παρὰ τὸν λιμένα περιοχὴν τῆς πόλεως ἐφόνευσαν 17 Ἄγγλους στρατιώτας, ἐκ τῶν ἀποβιβασθέντων πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι διὰ τῶν στόλων των παρηκολούθουν τὴν ἐν Κρήτῃ κατάστασιν.

τῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτε νὰ ἀπομακρυνθῶν ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἐκ τῆς Νήσου, ἢ ἀνακήρυξις αὐτῆς εἰς αὐτόνομον Κρητικὴν Πολιτείαν ὑπὸ τὴν προστασίαν 4 Δυνάμεων (Ἄγγλιας, Ρωσσίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας) καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου ὡς Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ καὶ ἀραβῶνος τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος προσεχοῦς ἐνώσεως.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τερματίζομεν τὴν παροῦσαν μελέτην ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς Ἀπανωσήφη, συμμορφούμενοι πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν «Κρητικῶν Χρονικῶν» τηρουμένην ἀρχὴν, νὰ μὴ δημοσιεύωνται εἰς αὐτὰ γεγονότα, ἀναγόμενα εἰς τὴν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Νήσου σύγχρονον ἐποχὴν. Ἐπιφυλασσόμεθα δὲ εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς, διὰ τῆς ἐκθέσεως τῆς σπουδαίας αὐτῆς συμβολῆς εἰς τοὺς προσφάτους ἀγῶνας τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ κατὰ τῶν ξενοκινήτων Συμμοριτῶν.

Ἡ παροῦσα ὅμως θὰ ἦτο οὐσιωδῶς ἑλλιπὴς ἂν δὲν προσετίθεντο ὀλίγα τινά: α) περὶ τῆς καταστάσεως τῶν μονῶν τῆς Κρήτης γενικῶς (καὶ τοῦ Ἀπανωσήφη ἐπομένως) ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, β) περὶ τῶν κατὰ καιροῖς ἐπισκεφθέντων τὴν Μονὴν ταύτην ἐπισήμων ἀνδρῶν καὶ γ) περὶ τῶν ἐν αὐτῇ φυλασσομένων τῶρα κειμηλίων καὶ τιμαλφῶν — ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὅποια περιεγράφησαν εἰς τὴν σελίδα 74.

ΑΙ ΜΟΝΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ

Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἡ ἐλευθέρᾳ πλέον ζωὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Νήσου ἀπήλλαξε καὶ τὰς Μονὰς αὐτῆς ἀπὸ τὸν ἐφιάλτην τῆς διαρκοῦς ἀπειλῆς καί, κατὰ θεωρίαν, τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν προορισμοῦ. Ἡ κατάστασις δὲ αὐτὴ ἐξηκολούθησε, φυσικά, καὶ μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1912 ἐνωσιν τῆς Κρήτης μὲ τὴν Μητέρα Ἑλλάδα.

Ἡ προοπτικὴ τῆς περαιτέρω ἐθνικῆς ἀσφαλείας καὶ τὸ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἐπικρατοῦν πνεῦμα ἐδημιούργησε νέον κλίμα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν θέσιν γενικῶς τῶν μονῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Δὲν παρουσιάζεται πλέον ἢ προηγουμένη σχετικὴ προθυμία νέων πρὸς κατάταξιν εἰς τὰς Μονὰς, τοσούτω μᾶλλον καθόσον, νόμος ψηφισθεὶς καὶ ὑπὸ τῆς Κρητικῆς Πολιτείας, ἀπηγόρευεν ὀρθῶς τὴν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον ἀφιέρωσιν, πρὸ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς στρατιωτικῆς θητείας. Ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τὸ ὄχι εὐσεβὲς πνεῦμα τοῦ δεκάτου ἐνάτου καὶ εἰκοστοῦ αἰῶνος ἐπηρεάζει πολλοὺς τῶν διανοουμένων καὶ τινὰς τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι προθύμως δέχονται, ὅτι ὁ προορισμὸς τῶν Μονῶν ἔπαυσε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ὅτι, ὁ περιορισμὸς αὐτῶν καὶ τῶν μοναχῶν ἐν Κρήτῃ ἐπιβάλλε-

ται⁷⁰. Τὸ μέτρον ἄλλως τε τοῦτο καθίστα ἀναγκαῖον καὶ ἡ ἀποψίλωσις πολλῶν Μονῶν τῆς Νήσου ἀπὸ τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν συντήρησίν των μοναχικὸν προσωπικὸν καὶ ἡ μέριμνα διὰ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας των. Εἰς τὸν Καταστατικὸν Νόμον ὀρίζονται πρὸς τοῦτο Μοναστηριακαὶ Ἐπιτροπεῖαι, μία εἰς ἕκαστον Νομόν.

Εἰς τὴν οὕτω δημιουργουμένην ἀτμόσφαιραν τὸ πρόβλημα τῆς χρησιμοποίησεως τῶν τεραστίων μοναστηριακῶν περιουσιῶν προέβαλλεν ἐπιτακτικὸν καὶ ἄρχισε νὰ ἀπασχολῇ σοβαρῶς τοὺς ἀρμοδίους. Ἡ ἀξιοποίησις αὐτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ λυσιτελῆς χρησιμοποίησις αὐτῶν ἀφ' ἑτέρου θὰ ἠδύνατο νὰ λύσῃ ἀνέτως καὶ διὰ παντὸς ζητήματα πρώτης ἀνάγκης διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης, ὡς εἶναι ἡ ἀνύψωσις τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν κληρικῶν γενικῶς καὶ ἡ παρασκευὴ ἐκπαιδευμένων καὶ ἱκανῶν ἱερέων, ἡ ἀξιοπρεπὴς μισθοδοσία αὐτῶν καὶ τῶν Ἐπισκόπων, ἡ ἐπισκευὴ καὶ συντήρησις τῶν ἐκκλησιαστικῶν μνημείων, ἡ ἔκδοσις ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος διὰ τὴν συστηματοποίησιν καὶ μελέτην τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς ἀποκειμένων ἀνεκδότην στοιχείων τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας κλπ.

Ἡ οὕτω πως διαγραφομένη προοπτικὴ τῆς λογικῆς χρησιμοποίησεως τῶν μοναστηριακῶν περιουσιῶν δὲν ἐπρόφθασε νὰ ὠριμάσῃ καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα καὶ δι' ἄλλους ἴσως λόγους, ἀλλὰ κυρίως ἔνεκα τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν τῆς Πατρίδος μας κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Μόλις ἀπεινάχθη ὁ Τουρκικὸς ζυγὸς ἡ μὲν σχηματισθεῖσα Κρητικὴ Πολιτεία θεωρεῖται ὡς κάτι τὸ προσωρινὸν ὑπὸ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, καὶ ἡ προσοχὴ του ὀλόκληρος ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὸν πόθον τῆς Ἐνώσεως, ἡ δὲ ἐπακολουθήσασα περίοδος γεμίζει ἀπὸ τοὺς πολέμους τοῦ 12 καὶ 13, τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον, τὸν Μικρασιατικὸν τοιοῦτον, μὲ τὴν καταστροφὴν ἡ ὁποία τὸν ἐπεσφράγισε, τὸν Β' Παγκόσμιον καὶ τὸν Συμμοριτοπόλεμον.

Ἐκ τούτων ἡ Μικρασιατικὴ συμφορὰ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀσφαλῶς ἀτυχεστέραν λύσιν, πού ἦτο δυνατόν νὰ δοθῇ εἰς τὸ ζήτημα τῆς διαθέσεως τῶν μοναστηριακῶν περιουσιῶν :

Διότι, διὰ νὰ κατευνασθῇ ἡ δικαία ἀγανάκτησις τῶν ἐκ τῶν πολέμων καὶ τῶν καταστροφῶν ἐξερχομένων ἐφένδρων πολεμιστῶν τῆς Κρήτης, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκουν, ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς ἐστίας των, κατεχομέ-

⁷⁰) Ἡδη ὁ ὑπ' ἀριθ. 276/1900 Καταστατικὸς Νόμος τῆς ἐν Κρήτῃ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διέλυσεν ἄρκετὰς Μονὰς καὶ τὰς διατηρουμένας διακρίνει εἰς μονίμους (δύο εἰς ἕκαστον Νομόν) καὶ εἰς διαλυτὰς (δέκα πέντε ἐν ὅλῳ) καὶ ὀρίζει τὸν εἰς ἐκάστην τῶν διατηρητέων μονῶν ἀριθμὸν μοναχῶν κατ' ἀνώτατον ὄριον εἰς εἴκοσιν. Μεταξὺ τῶν διατηρητέων, φυσικά, εἶναι καὶ ἡ τοῦ Ἀπανωσήφης.

νας ἀπὸ φυγοστράτους ἐν πολλοῖς καὶ ἀπολέμους σχεδὸν ὅλας τὰς ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσεις οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ὡς εἰκὸς δυσφοροῦν ἐπικινδύνως, μυωπάζοντες πολιτικοὶ παράγοντες εὐρίσκουν πρόχειρον τὴν λύσιν νὰ στρέψουν τὴν προσοχὴν τῶν δεινοπαθούτων αὐτῶν θυμάτων τοῦ συνόλου τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας πρὸς τὰ μοναστηρικὰ κτήματα. Καὶ ἐδημιουργήθησαν τότε (1924) τὰ Ταμεῖα Ἐφέδρων Πολεμιστῶν Κρήτης, προικοδοτηθέντα μὲ τὰ 3/5 τῶν κτημάτων τῶν Μονῶν τῆς Νήσου, καὶ μὲ προορισμὸν ὡμολογημένον τὴν ὑλικὴν ἐνίσχυσιν τῶν ὡς ἄνω ἐφ. πολεμιστῶν, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸν μόνον... Μόλις τώρα, ὕστερ' ἀπὸ ὑπερτριάκοντα ἐτῶν σημαντικὴν μείωσιν τῆς ἀξίας τοῦ πλείστου τῶν κτημάτων τούτων, ἔνεκα τῆς ὑπὸ ἐνοικιαστῶν ἐκμεταλλεύσεως καὶ ὄχι ἀξιοποιήσεώς των καὶ γενικῆς ἐν τῷ μεταξὺ λαφυραγωγίας των, ἐπιδιώκεται ἡ ἐπίσπευσις τῆς παραχωρήσεώς των (ὑπὸ εὐνοϊκοῦς ὄρους πληρωμῆς καὶ ἄνευ δημοπρασίας) εἰς ἀκτήμονας ἐφέδρους πολεμιστάς, πρὸς πραγματικὴν ἀξιοποίησιν.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν σημαντικὴν αὐτὴν μείωσιν τῆς περιουσίας τῶν Μονῶν τῆς Κρήτης τὸ ἀπομένον μέρος θὰ ἦτο δυνατόν, διὰ συντονισμένου σχεδίου, ἐκτεινομένου εἰς ὅλα τὰ μοναστηριακὰ κτήματα τῆς Νήσου, νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος θετικῆς βελτιώσεως τοῦ κλήρου ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πνευματικῆς ἐξυψώσεως τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ μας. Καὶ τοῦτο χωρὶς νὰ παύσουν νὰ ὑφίστανται αἱ ἱστορικώτεροι καὶ μὲ περισσοτέραν ζωτικότητα παρουσιαζόμενοι Μοναί, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ταυτοχρόνου ἀναδιοργανώσεως αὐτῶν ἐπὶ τὸ μοναχικώτερον καὶ ἐπιλογὴν τῶν εἰς αὐτὰς κατατασσομένων μὲ κριτήρια πράγματι μοναστικά¹¹⁾, ὡς καὶ καθορισμὸν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν ὑπὸ τὸ πνεῦμα ἐξυπηρετήσεως ὄρισμένων κοινωνικῶν ἀναγκῶν, ὡς εἶναι ἡ περίθαλψις ἀσθενῶν (διὰ τὰς γυναικείας Μονὰς) ἢ συντήρησις ἀγροτικῶν ἰδία σχολείων, ὀρφανοτροφείων κτλ.

Τὸ ἔργον τοῦτο, τεράστιον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀπόκειται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας, ἐν συνεννοίᾳ μετὰ τῆς Πολιτείας καὶ ἀναμένει, ἐπὶ σειρὰν ἤδη ἐτῶν μετὰ τὴν Κατοχήν, τὴν κανονικὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῶν Ἀρχιερέων τῆς Κρήτης πρὸς πραγμάτωσίν του.

¹¹⁾ Καὶ ἐξεδόθη μὲν κατὰ τὸ 1930 Π. Δ. «Περὶ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς ἐν Κρήτῃ Μοναστηριακῆς περιουσίας», τροποποιηθὲν καὶ συμπληρωθὲν διὰ Α. Ν. τοῦ 1935, μὲ δημιουργίαν εἰς ἕκαστον Νομὸν Ὁργανισμοῦ Διοικήσεως Μοναστηριακῆς περιουσίας (ΟΔΜΠ), ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα δὲν ἐπετεύχθη.

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ πρὸς τὴν ἀπομένουσαν αὐτὴν μοναστηριακὴν παρουσίαν δὲν παύουν νὰ στρέφονται ἀρπακτικὰ τὰ βλέμματα εἴτε κομμάτων καὶ πολιτικῶν συγκροτημάτων τῆς Ἑλλάδος, εἴτε ἄλλων παραγόντων, οἱ ὅποιοι ἢ δὲν ὑπολογίζουσιν καθόλου τὸ πνευματικὸν συμφέρον τῆς χριστιανικῆς μας κοινωνίας, ἢ διάκεινται φανερὰ ἐχθρικῶς πρὸς αὐτό. Καὶ ἐπαφελοῦνται κάθε εὐκαιρίας, διὰ νὰ ἀποστερήσουν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς παρουσίας της, πότε ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀκτημόνων, καὶ πότε μὲ τὸ ἐπιχείρημα τῆς ἀξιοποιήσεως αὐτῆς, πάντοτε ὅμως μὲ τὴν ὑπόκρουσιν, ὅτι τὰ Μοναστήρια εἶναι πλέον ἀσυγχρόνιστα καὶ περιττὰ εἰς τὸν ὄργανισμόν τοῦ Ἔθνους ἰδρύματα. Καὶ ἄς βοᾷ τὰ ἀντίθετα πρὸς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ἡ πραγματικότης, ὅχι μόνον ἡ παλαιότερα, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόσφατος.

Εἰς τὴν μονὴν Ἀπανωσήφη ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπομένουν ἀκόμη διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ εἰς τὴν ἑλληνοχριστιανικὴν κοινωνίαν τῆς Κρήτης ρόλου της, καὶ μετόχια ἀξιόλογα, ὡς τὰ Ξερά Ξύλα, καὶ περὶ τὴν Μονὴν ἔκτασις ἀρκετὰ μεγάλη, τὴν ὁποίαν φιλότιμοι μοναχοὶ δι' ἰδίων ἐξόδων καὶ προσωπικῶν κόπων καθ' ἡμέραν καὶ περισσότερον προσπαθοῦν νὰ ἀξιοποιήσουν, δι' ἐμφυτεύσεως ἀμπέλων καὶ ἔλαιων. Αἱ οὕτως ἀξιοποιούμεναι ἐκτάσεις μετὰ τὸν θάνατον τῶν μοναχῶν μένουν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν Μονήν.

ΕΠΙΣΚΕΠΤΑΙ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Ἐκτὸς τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν ἐκάστου ἔτους πτωχῶν, ὁδοιπόρων καὶ ξένων, οἱ ὅποιοι εὑρίσκον καὶ εὐρίσκουν πάντοτε εἰς τὸν Ἀπανωσήφη, ὡς καὶ εἰς πᾶσαν ἑλλ. μονήν, φιλόξενον στέγην καὶ περιποίησιν ἐκτὸς τῶν προσκυνητῶν καὶ «τασημάρηδων» οἱ ὅποιοι καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις, ἀλλὰ κυρίως κατὰ τὰς δύο ἐπετείους ἑορτὰς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου (23 Ἀπριλίου καὶ 3 Νοεμβρίου) κατακλύζουσιν τὴν Μονὴν ἐξ ὅλων τῶν διαμερισμάτων τῆς Κεντρικῆς Κρήτης ἐκτὸς τῶν εὐσεβῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ τὰς παραμονὰς ἰδίως τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἑορτῶν (Χριστουγέννων, Πάσχα, Δεκαπενταυγούστου) κατὰ συνήθειαν καταφεύγουν εἰς τὴν Μονήν, διὰ νὰ παρακολουθήσουν ἐν περισυλλογῇ καὶ κατανύξει τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας καὶ διὰ νηστείας καὶ ἐξομολογήσεως νὰ παρασκευασθοῦν εἰς Θεῖαν Μετάληψιν, ἐκτὸς ὅλων τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν τακτικῶν, τρόπον τινά, καὶ ἀνεπισήμων ἐπισκεπτῶν, τὴν Μονὴν ἐπεσκέφθησαν κατὰ καιροὺς καὶ ἐπίσημοι καὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρες. Μεταξὺ τῶν πρώτων συγκαταλέγονται καὶ ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι τῆς Τουρκίας, ὡς ὁ στρατηγὸς καὶ κατόπιν Μέγας Βεζύρης Τζαβὰτ πασᾶς, ὁ Διοικητὴς Κρήτης Ἀμπντουλλάχ, ὁ γνωστὸς ἀπὸ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 Χασὰν Ταχσὶν πασᾶς καὶ πλείστοι

ἄλλοι. Ἄλλα καὶ περιηγηταὶ καὶ ἀρχαιολόγοι καὶ ἄλλοι σοφοὶ ἄνδρες ἐπεσκέφθησαν τὴν Μονὴν, διὰ λόγους μελέτης, ὡς οἱ ἀναφερθέντες ἤδη Pashley, Savary, Pococke, Sieber, Gerola καὶ ἐκτὸς αὐτῶν οἱ Raulin, Ἄλμπερ, Ὀλδεν, κτλ. Τὴν Μονὴν ἐπεσκέφθη κατὰ τὸ 1897 καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς ἐν Κρήτῃ Μεταπολιτεύσεως Μανοῦσος Κούνδουρος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι, μετὰ τῶν συντρόφων του, ἀπὸ τὴν Γέφυρην κατηυθύνθησαν πρὸς «τὴν ἐξ 92 χωρίων ἀποτελουμένην τουρκικὴν ἐπαρχίαν Μονοφάτσι, τὴν ἐρημωθεῖσαν⁷², φθάσαντες εἰς τὴν Μονὴν Ἁγ. Γεωργίου Ἀπανωσήφη, ὅπου ἐσταθμεύσαμεν. Ἐκεῖ μᾶς περιεποιήθησαν οἱ φιλόξενοι καλόγηροι. Ἦσαν δὲ συγκινημένοι ἀκόμη ἐκ τῶν σφαγῶν τοῦ Ἡρακλείου καὶ ἠπόρουν ἂν θὰ παύσουν ποτὲ αἱ σφαγαὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων»⁷³. Τὴν Μονὴν ἐπεσκέφθη καὶ ὁ Πρίγκηψ Γεώργιος, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν.

ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Εἰς τὰ ἐν σελ. 74 περιγραφέντα, ὡς πιθανῶς προερχόμενα ἐκ τοῦ ἐν Ἀϊδινίῳ μετοχίου, ἄμφια καὶ πολύτιμα ἀντικείμενα, πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ κάτωθι, εἰς τὸ σκευοφυλάκιον τῆς Μονῆς φυλασσόμενα τοιαῦτα, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ κτῆσις ἀνάγεται ἰδίως εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 χρόνους.

α) Λειψανοθήκαι.

1) Ἡ μεγαλύτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι κιβώτιον ἐξ ἀργύρου διαστάσεων $0,35 \times 0,27 \times 0,10$ μ. μὲ διαχωρίσματα ἐσωτερικῶς ἐπίχρυσα. Εἰς ἐκάστην σχηματιζομένην θήκην εἶναι τοποθετημένα ἅγια λείψανα (τεμάχια ὀστέων) διαφόρων ἀναγραφομένων ἁγίων, τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερον εἶναι τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Τὸ κιβώτιον φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: *Καλλίστου Γενειαιάκη 1913*.

Ἐσωτερικῶς εἰς τὸ μέσον τοῦ κιβωτίου φυλάσσεται ἀργυροῦς Σταυρός, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει «Τίμιον Ξύλον».

2) Μικροτέρα λειψανοθήκη (διαστάσεων $0,28 \times 0,20 \times 0,06$ μ.) ὑπὸ μορφήν δερματοδέτου βιβλίου, φέρει ἐσωτερικῶς ἀργυρόδετα ὀστᾶ «Πατέρων» μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «*Δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μακαρίου Ἱερομονάχου Ἱερουσαλήμ. Τῶν ὀσίων Πατέρων. 1818*». Τὸ σκέ-

⁷²) Λόγῳ τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Τοῦρκοι εἶχον καταφύγει εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου. Ὀλόκληρος ἡ ὑπαιθρος Κρήτη εὕρισκετο εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν. Οἱ Τοῦρκοι κατεῖχον μόνον τὰς 3 πόλεις.

⁷³) Βλ. Μ. Κουνδούρου, Ἡμερολόγιον. Ἱστορικαὶ καὶ διπλωματικαὶ ἀποκαλύψεις. Ἀθήναι 1921, σ. 261.

πασμα τοῦ κιβωτίου ἐσωτερικῶς ἔχει ζωγραφισμένην ὡραίαν εἰκόνα τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου.

3) Ἄλλη λειψανοθήκη, τῶν αὐτῶν περίπου ὡς καὶ ἡ ἀνωτέρω διαστάσεων, ἐν σχήματι δεμένου βιβλίου, ἔχει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σκεπάσματος ὡραίαν ζωγραφιστὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ἡμικατεστραμμένην, καὶ ἐπιγραφὴν εἰς τὴν ἀριστερὰν κάτω γωνίαν: «*Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβου Παντουβᾶ Ἱεροδιακόνου*⁷⁴, γονέων καὶ ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ ἐλέησον αὐτούς. ,αωμε' (= 1845). Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀπανωσήφη».

Τέσσαρα ἀκόμη κιβωτίδια ξύλινα ἐπενδεδυμένα ἐσωτερικῶς μὲ φύλλα ἀργύρου καὶ περιέχοντα ἅγια λείψανα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένα.

β) Εὐαγγέλια.

Ἐκ τῶν 3 σήμερον ἐν χρήσει εἰς τὴν Μονὴν μὲ ἐπάργυρα ἐξώφυλλα, ἐν (ἐκδόσεως Βενετίας 1833) φέρει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πρώτου ἐξωφύλλου τὸ ἐνθύμημα: «*Ἔλαβε τὸ παρὸν Εὐαγγέλιον τὸ Μοναστήριον ἀπὸ τὸν μακαρίτη Χ' παπᾶν Νικόδημον Μαλιώτην*». Ἄλλο (ἐκ τῶν ὡς ἄνω τριῶν) Εὐαγγέλιον μὲ ἐπίχρυσα καλύμματα εἶναι «*δωρεὰ Ἀντωνίου Ψαρουδάκη*» (Mc Keesport Pa U.S.A. 1951). Πρόκειται περὶ εὐσεβοῦς συμπατριώτου μας ἐξ Ἀρχανῶν, ἐγκατεστημένου ἐν Ἀμερικῇ.

Καὶ Ἀπόστολος, μικροτέρου σχήματος ἀπὸ τὰ ὡς ἄνω Εὐαγγέλια, ἀλλὰ μὲ βαρέα ἀργυρᾶ ἐπικαλύμματα, φέρει εἰς μὲν τὴν πρόσοψιν ἔκτυπον παράστασιν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, εἰς δὲ τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν τὴν Μεταμόρφωσιν.

γ) Ἀργυροῦν δισκοπότηρον μὲ χρονολογίαν κατασκευῆς 1842 φέρει κύκλῳ τῆς βάσεως χαραγμένην τὴν ἐπιγραφὴν: «*Τὸ παρὸν ὑπάρχει τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Ἐπανωσήφη τοῦ ἐκ Κρήτης*».

Ἄλλο μεγαλύτερον ἀργυροῦν χρυσοποίκιλτον δισκοπότηρον, μὲ βάσιν ἐκ τριῶν διαζωμάτων, φέρει εἰς μὲν τὸ πρῶτον (τὸ ὑψηλότερον) διάζωμα χαραγμένην τὴν ἐπιγραφὴν: «*Ἐπιστάσια Μεθοδίου, ὑποηγουμένου καὶ ἐπιτρόπ(ου) Νικολάου Νικηφοράκη*», εἰς δὲ τὸ δεύτερον, ὀλίγον χαμηλότερα, τὰς λέξεις: «*Μνήσθητι, Κύριε, τῆς δούλης σου Μαρίας Μοναχῆς καὶ πάντων τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, τῶν βοηθησάντων καὶ βοηθούντων ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἐπανωσήφη*». Εἰς τὸ τελευταῖον

⁷⁴) Πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ τοῦ ἀντιγραφέως τῆς «*Διηγήσεως*» εἰς τὴν ὁποίαν τὰ συνοδεύοντα τὴν ὑπογραφὴν τοῦ κεφαλαῖα γράμματα Π. Τ. Β. σημαίνουν προφανῶς Παντουβᾶς.

πλατύτερον διάζωμα τῆς βάσεως φέρει ἐκτύπους τὰς μορφάς: Τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέως, εἰς τὸ μέσον, καὶ περὶ Αὐτὸν τοῦ Οὐρανοφάντορος Βασιλείου, Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου καὶ τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου, ὡς καὶ τὴν χρονολογίαν 1846.

Τῆς αὐτῆς μοναχῆς Μαρίας (Καλεσιανῆς) τὸ ὄνομα ἐγγάρακτον φέρουν καὶ δύο ἀργυροῖ λυχνίαι — ἡ μία ἐπτάφωτος μὲ χρονολογίαν 1842 καὶ ἡ ἑτέρα πεντάφωτος μὲ ἔτος 1839. Πρόκειται — κατὰ τὴν παράδοσιν — περὶ εὐσεβοῦς χριστιανῆς ποῦ ἔγινε καὶ μοναχή, ἡ ὁποία περιήρχετο τὴν ὑπαιθρον καὶ συνέλεγε προσφορὰς τῶν χριστιανῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἔκαμε τὰ ἀνωτέρω πολύτιμα σκεύη⁷⁵. Μυροδοχεῖον ἀργυροῦν μὲ χρονολογίαν 1835 εἶναι πιθανώτατα καὶ τοῦτο προῖον τῶν κόπων τῆς ἰδίας μοναχῆς.

Τὸ ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης ἀροτοφόριον εἶναι ἐξ ἀργύρου, κοσμημένον μὲ πολυτίμους λίθους (σμαράγδους καὶ βηρούλους) μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν ἐπὶ τοῦ μεσαίου ὑψηλοτέρου ἐκ τῶν πέντε ἡμισφαιρικῶν τρούλλων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπολήγει ἡ στέγη τοῦ κιβωτίου: «*Τῆς ἱερᾶς Μονῆς Ἀγ. Γεωργίου Ἐπανωσήφη. Ἡγουμενεῖα Γρηγορίου Ἱερομονάχου. 1850*»⁷⁶. Τὸ ἐντὸς τοῦ ἀροτοφορίου κιβώριον εἶν' ἐπίσης ἐξ ἀργύρου.

δ) Ἀμφια. Μέγα καὶ μικρὸν ὠμοφόριον μὲ πόλους καὶ σταυροὺς κεντητοὺς χειροποιήτους φέρει τὴν χρονολογίαν 1864 καὶ τὸ ὄνομα «*τοῦ Ἀρκαδίας Γρηγορίου*».

Στιχάριον χειροκέντητον εἶναι καλῆς, ἀλλ' ὄχι τόσο ἐξαισίας τέχνης, ὅπως τὸ ἐν σ. 74 περιγραφέν φελόνιον.

Ἐπιγονάτιον ἀργυροκέντητον πολὺ παλαιὸν εἶναι πολύτιμον ἀντικείμενον.

Ζεῦγος ἐπιμανικίων μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: *Παναρέτου 1900*, ἐκεντήθησαν, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ δύο μοναχῶν τοῦ Ἀρκαδίου, (ἐξοριστῶν εἰς Ἀπανωσήφην) μὲ τεχνοτροπίαν τῆς σχετικῆς σχολῆς Ἀσωμάτων.

Φυλάσσονται ἀκόμη δύο ἀρχιερατικαὶ μίτραι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: *Α. Γ.* (= Ἀρκαδίας Γρηγόριος) κτῆμα τοῦ Ἀπανωσήφη 1874, ἡ δὲ ἄλλη εἶναι ἀφιέρωμα τοῦ πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἀποθανόντος Μητροπολίτου Κρήτης Τίτου (1932).

⁷⁵ Ὑπάρχει καὶ ἐλαιόφυτον πρὸς Δ. τῆς Μονῆς ὀνομαζόμενον μέχρι σήμερον «*τῆς καλογρηᾶς*» τὸ ὁποῖον ἐφυτεύθη ὑπὸ τῆς αὐτῆς μοναχῆς.

⁷⁶ Πρόκειται περὶ τοῦ κατόπιν γενομένου Ἐπισκόπου Ἀρκαδίας, περὶ τοῦ ὁποίου βλ. σ. 51, ὑποσημ. 6.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παρακλητικὸς Κανὼν εἰς τὸν Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον τοῦ Ἀπανωσήφης.

Μετὰ τὸ εὐλογητόν, τὸ Κύριε εἰσάκουσον, Θεὸς Κύριος.

Εἶτα τὸ παρὸν τροπάριον. Ἦχος δ'.

Τῷ σῶ τεμένει τῷ σεπτῷ νῦν προστρέχομεν καὶ τῇ σκέπῃ σου τῇ θείᾳ προσπίπτομεν. Ἐν κατανύξει κράζομεν, δακρύνοντες, πρὸς σέ: Ἅγιε Γεώργιε, αἰχμαλώτων ὁ ρύστης, πρόφθασον καὶ λύτρωσαι ἐκ παντοίων κινδύνων τοὺς προσκυνοῦντας πόθῳ ἐκ ψυχῆς τὴν σεβασμίαν καὶ θείαν εἰκόνα σου.

Καὶ νῦν, Θεοτοκίον, Οὐ σιωπήσωμεν....

ᾠδὴ α'. Ἦχος πλ. δ'. Ὑγρὰν διοδεύσας....

Πολλαῖς συνεχόμενος συμφοραῖς, πρὸς σέ καταφεύγω λυτρωθῆναί με πειρασμῶν, ἐφόδου λησιῶν τε καὶ κινδύνων καὶ τῆς πανώλους, Γεώργιε μέγιστε.

Παθῶν ταρατιόμενος προσβολαῖς πρὸς σέ νῦν προστρέχω, ὡς προσιάτην καὶ βοηθόν, λυτρωσαί με τούτων, Γεώργιε τρισμάκαρ, τῇ πρὸς Θεὸν θερμῇ μεσιτείᾳ σου.

Σωτηρὰ σε ἔχομεν τῶν δεινῶν, Γεώργιε μάκαρ, ἀσθενείας τῆς λοιμικῆς, κινδύνων λησιῶν τε καὶ βαρβάρων, ἐπιδρομῆς τε καὶ πάσης κακώσεως.

Νοσοῦντα τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἐπισκοπῆς θείας καὶ προνοίας τῆς παρὰ σοῦ ἀξίωσον, μόνη Θεομητορ, ὡς ἀγαθὴ ἀγαθοῦ τε λοχεύτρια⁷¹.

ᾠδὴ γ'. Οὐρανίας ἀψίδος....

Λοιμικῶν νοσημάτων καὶ συμφορῶν κύμασιν ἔχομέν σε ρύστην καὶ μέγιστον ἀντιλήπτορα ἐν ταῖς βαρβάρων ὄρμαῖς. Ἀλλὰ λιταῖς σου ταῖς θείαις πάντων τούτων λύτρωσαι, μάρτυς Γεώργιε.

Σὺ προσιάτης ὑπάρχεις τῶν δυστυχοῦντων, Γεώργιε, καὶ κινδυνευόντων ὑπέρομαχος καὶ ἀντίληψις καὶ τῆς πανώλους ὀξὺς ὀλοθρευτῆς καὶ διώκτης, λησιῶν τε ἀντίμαχος, θεομακάριστε.

Ληστρικῆς τε ἐφόδου καὶ τῶν δεινῶν, Ἅγιε, καὶ τῆς λοιμικῆς ἀσθενείας ὁ ἐτοιμότατος ρύστης καὶ πρόμαχος ὁ βοηθὸς καὶ προσιάτης πάσης ἄλλης θλίψεως, μάρτυς Γεώργιε.

⁷¹) Τὰ Θεοτοκία εἰς τὸν Κανόνα τοῦτον εἶναι τὰ αὐτὰ τοῦ γνωστοῦ Παρακλητικοῦ Κανόνος εἰς τὴν Θεοτόκον.

Θεοτοκίον.

Χαλεπαῖς ἀρρωστειαῖς καὶ νοσεροῖς πάθεισιν
ἐξειαζομένω, Παρθένε, σύ μοι βοήθησον,
τῶν ἰαμάτων γὰρ ἀνελλιπῆ σε γινώσκω
θησαυρόν, πανάμωμε, τὸν ἀδαπάνητον.

Διάσωσον ἀπὸ κινδύνων τοὺς δούλους σου, ἀθλοφόρε,
ὅτι πάντες σε ἐν κινδύνοις αἰεὶ προβαλλόμεθα,
ὡς πρέσβυν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρι.

Τροπάριον.

Προσβεία θεομῆ τῆ σῆ πρὸς τὸν Κύριον,
πανώλους ἡμᾶς τοὺς δούλους σου ἐκλύτρωσαι,
τοὺς ἐπὶ σοὶ προσφεύγοντας, ἐπιδρομῆς τε βαρβάρων, Ἅγιε,
καὶ τῶν παγίδων ἔτι τοῦ ἐχθροῦ, πάντας ἡμᾶς φύλαξον,
ἔνδοξε Γεώργιε.

ᾠδὴ δ'. Εἰσακήκοα, Κύριε.

Τοῖς προστρέχουσιν, ἅγιε, σκέπη σου τῆ θεία
γενοῦ ἀντίληψις καὶ πανώλους προθυμότατος ἰατήρ,
τρισημέγιστε Γεώργιε.

Τῶν βαρβάρων τὴν ἔφοδον δίωξον, παμμάκαρ,
καὶ τῆς πανώλους τε ἐλευθέρωσον τοὺς δούλους σου,
τοὺς θεομῶς προστρέχοντες τῆ σκέπη σου.

Σὺ ἐφάνης ἀντίληψις ἄλλων τε πολλῶν καὶ ἐμοῦ
τοῦ δούλου σου, καὶ κινδύνων ἠλευθέρωσας,
ληστρικῶν ἐφόδων καὶ πανώλεος.

Θεοτοκίον.

Ἐπὶ κλίνης ὀδύνης με καὶ τῆς ἀρρωστειᾶς
κατακειμένω μοι, ὡς φιλάγαθος βοήθησον,
Θεοτόκε μόνη ἀειπάρθενε.

ᾠδὴ ε'. Φώτισον ἡμᾶς.

Λύτρωσαι ἡμᾶς ἐκ κινδύνων καὶ κακώσεων
καὶ βαρβαρικῆς ἐφόδου καὶ συμφορᾶς
καὶ λοιμικῶν νοσημάτων, μάκαρ Γεώργιε.

Λύτρωσαι ἡμᾶς ὄρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν,
ἀνομβρίας καὶ λοιμοῦ συμφορᾶς
καὶ πάσης ἄλλης βλάβης τε, μάρτυς Γεώργιε.

Σῶσον τοὺς εἰς σὲ πεποιθότας ἡμᾶς Ἅγιε,

ἐκ τῶν κινδύνων καὶ τῶν δυσχερῶν
καὶ τῆς πανώλεος, θεῖε Γεώργιε.

Θεοτοκίον.

Ἰασαι ἀγνή, τῆς ψυχῆς μου τὴν ἀσθένειαν,
ἐπισκοπῆς σου ἀξιώσασα,
καὶ τὴν ὑγείαν τῇ πρεσβείᾳ σου παράσχου μοι.

ᾠδὴ 5'. Τὴν δέησιν ἐκχεῶ.

Θανάτου τοῦ λοιμικοῦ ἀπάλλαξον
τοὺς εἰς σὲ προσφεύγοντας ἐν πίστει,
δακρυρροοῦντας καὶ κλίνοντας γόνυ
καὶ ἐκβοῶντας τὸ πρόφθασον, ἅγιε,
καὶ σῶσον ἡμᾶς ἐπιδρομῆς τῶν βαρβάρων,
παμμάκαρ Γεώργιε.

Ἐξάρπασον συμφορῶν Γεώργιε,
καὶ δεινῆς πανωλεθρίας καὶ ζάλης
τρικυμιῶν, ἀστραπῶν καὶ χαλάζης
καὶ πάσης δεινῆς περιστάσεως,
ἀκρίδος τε καὶ τοῦ λοιμοῦ,
ταῖς πρὸς Θεὸν θερμοαῖς ἱκεσίαις σου.

Ὡς ἔσωσας νεανίαν, Ἅγιε,
τῆς δεινῆς αἰχμαλωσίας τὸ πάλαι,
οὕτω καὶ νῦν ἐκλύτρωσαι, μάκαρ,
τῇ πρὸς Θεὸν θερμῇ μεσιτείᾳ σου,
πανώλους βλάβης τε καὶ φθορᾶς,
συμφορῶν καὶ κινδύνων, Γεώργιε.

Θεοτοκίον.

Ἐν κλίνῃ νῦν ἀσθενῶν κατάκειμαι
καὶ οὐκ ἔστιν ἴασις τῇ σαρκί μου·
ἀλλ' ἢ Θεὸν καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου
καὶ τὸν λυτῆρα τῶν νόσων κνήσασα
σοῦ δέομαι τῆς ἀγαθῆς
ἐκ φθορᾶς νοσημάτων ἀνάστησον.

Διάσωσον ἀπὸ κινδύνων τοὺς δούλους σου, ἀθλοφόρε,
καὶ ἐκ πανώλους καὶ παθῶν, τοὺς σοὶ καταφεύγοντας,
ὡς ἔνθεος πρὸς Χριστὸν ἡμῶν πρόεδρος.

Ἀχραντε, ἢ διὰ λόγου τὸν . . .

Ἦχος δ'. Προστασία τῶν Χριστιανῶν...

Προστασία καὶ σκέπη, φρουρὸς καὶ ὑπέρμαχος

ὑπάρχεις ἡμῖν τοῖς ἐν πίστει σοι προσιτρέχουσι.
 Μὴ παρίδης ἡμῶν τῶν ἰκειῶν σου τὰς φωνάς,
 ἀλλὰ πρόφθασον ὡς συμπαθῆς καὶ ρῦσαι ἡμᾶς ἀνάγκης
 κινδύνων τε καὶ θλίψεων, δαίμονος τῶν παγίδων,
 βαρβάρων ἐπιδρομῆς τε καὶ πανώλεος βλάβης καὶ φθορᾶς,
 πολυάθλε Γεώργιε μέγιστε.

Προκείμενον. Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει.

Στίχος. Θαυμασιὸς ὁ Θεός.

Στίχος. Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ.

Εὐαγγέλιον· Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν.

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· προσέχετε...

Δόξα. Ταῖς τοῦ ἀθλοφόρου...

Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου...

Ἦχος πλ. β'. Ὅλην ἀποθέμενοι.

Ἀθλοφόρε μέγιστε καὶ τοῦ Κυρίου ὀπλῖτα,
 μάρτυς συμπαθέστατε, ἀθλητὰ Γεώργιε καὶ ἀήτητε,
 τῶν πιστῶν καύχημα, ὁ φρουρὸς καὶ φύλαξ,
 μὴ παρίδης τοὺς ἰκέτας σου, ἀλλὰ σὺ πρόφθασον
 καὶ ἐκ τῶν κινδύνων ἐξάρπασον, πανώλους ἀσθενείας τε
 καὶ βαρβαρικῆς ἐπιθέσεως, πάντων δυσχερῶν τε
 δαιμόνων ἐπηρείας καὶ ἐχθρῶν, ταῖς σαῖς πρεσβείαις πρὸς Κύριον
 καὶ ταῖς παρακλήσεσιν.

Ὡδὴ ζ'. Οἱ ἐκ τῆς Ἰουδαίας.

Λοιμικῆς ἀσθενείας καὶ κινδύνων παντοίων
 καὶ νοσημάτων φθορᾶς ἐξάρπασόν με τάχος
 θερμοαῖς ταῖς ἰκεσίαις πρὸς Θεὸν καὶ δεήσεσιν
 ταῖς σαῖς μεγαλομάρτυς, Γεώργιε τρισμάκαρ.

Λοιμικῶν νοσημάτων καὶ τοῦ σώματός με
 ἀπάλλαξον, Γεώργιε τρισμάκαρ, ἐπιβουλῆς
 παντοίας δαιμόνων καὶ δεινῆς περιστάσεως
 καὶ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ πάσης κακουργίας.

Σιραιῶτα ὀπλῖτα, ἀθλοφόρε γενναῖε
 μεγαλομάρτυς Χριστοῦ, πρόφθασον ἐν κινδύνοις
 πρόφθασον ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ λύτρωσαι
 λιταῖς σου ἡμᾶς τοὺς σοὺς ἰκέτας.

Θεοτοκίον.

Σωμάτων μαλακίας καὶ ψυχῶν ἀρρωστίας,
 Θεογεννήτρια, τῶν πόθῳ προσιτρεχόντων
 τῇ σκέπῃ σου τῇ θείᾳ, θεραπεύειν ἀξίωσον,
 ἢ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἡμῖν ἀποτεκοῦσα.

ᾠδὴ η΄. Τὸν Βασιλέα τῶν Οὐρανῶν.

Τὸν ἀριστεία σε τοῦ Χριστοῦ στρατιώτην
ἱκετεύω τοῦ ρυσθῆναί με πάσης βλάβης,
λοιμικῆς τε καὶ νόσου ὀλεθρίας.

Τὸν τροπαιοῦχόν σε τοῦ Χριστοῦ ἀθλοφόρον
ἱκετεύω, Γεώργιε τρισμάκαρ,
λύτρωσαί μ' ἐν τάχει ἐπιβουλῆς δαιμόνων.

Τὸν γεωργόν σε τῆς εὐσεβείας ὀπλίτην,
ἱκετεύω τὸν θερμόν σε προσιάτην,
ἵνα με λυτρώσης πανωλεθρίας νόσου.

Θεοτοκίον.

Κεκοσμημένον σὺ ἀνεδείχθης, Παρθένε,
τῶν χαρίτων τοῦ πνεύματος δοχεῖον,
ὅθεν λύτρωσαί με λοιμοῦ τοῦ ὀξυτάτου.

ᾠδὴ θ΄. Κυρίως Θεοτόκον.

Ὅλος ἐγὼ προσπίπτω σκέπη σου τῇ θείᾳ
τοῦ λυτρωθῆναί με, παμμάκαρ, νόσου δεινῆς
ἐπιδρομῆς τῶν βαρβάρων καὶ περιστάσεως.

Σωτῆρα καὶ προσιάτην σὲ ἐπικαλοῦμαι,
ἵνα προφθάσης ἐν τάχει καὶ ἐκλυτρώσης με
τῆς τῶν δαιμόνων ἀπάτης φρενοβλαβείας τε.

Μακάριόν σε τέλος ἐδέξατο, τρισμάκαρ
μεγαλομάρτυς θεῖε Χριστοῦ Γεώργιε, ὅθεν ἡμᾶς
πάντας πάσης λύτρωσαι θλίψεως.

Θεοτοκίον.

Ἄνυμφευτε, Παρθένε, μῆτερ Θεοτόκε,
λοιμοῦ, φθορᾶς καὶ θλίψεως μὲ ἀπάλλαξον,
λιταῖς Γεωργίου τοῦ θείου μεγαλομάρτυρος.

Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς . . . Εἶτα τὰ παρόντα τοῦ Ἁγίου.

Χαίροις αἰχμαλώτων ὁ λυτρωτῆς
καὶ κινδυνευόντων ὁ θερμότατος βοηθός,
Γεώργιε παμμάκαρ, σῶσον ἡμᾶς ἀνάγκης
λοιμοῦ πανωλεθρίου, τῇ προσιασίᾳ σου.

Χαίροις τῶν μαρτύρων ἢ καλλονῆ
καὶ τοῦ διαβόλου ὁ ἀντίπαλος καὶ ἐχθρός,
Γεώργιε μάκαρ, ρῦσαι πάντας κινδύνων
λοιμοῦ τοῦ ὀξυτάτου καὶ πάσης θλίψεως.

Λύτρωσαι τοὺς δούλους σου ἀθλητά,

ληστροικῆς ἐφόδου καὶ βαρβάρων ἐπιδρομῆς
λοιμικῆς τε νόσου παντοίων καὶ δυσχερῶν,
Γεώργιε τρισμάκαρ, τῇ μεσιτεῖα σου.

Λάμπρον τὰ ἐλέη σου ἐπ' ἐμοὶ λάμπρον τὴν σὴν δόξαν
καὶ θαυμάτων τὸ ἀγλαές, Καππαδόκων κλέος,
θαυματουργὲ ἐν κόσμῳ, Γεώργιε τρισμάκαρ
μαρτύρων καύχημα.

Δεῦτε εὐφημήσωμεν οἱ πιστοὶ
ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, ἐν καρδίᾳ εἰλικρινεῖ
τὸν ἐκ Παλαιστίνης ἐκ λάμπραντα ἐν Κρήτῃ
Γεώργιον τὸν θεῖον καὶ παμμακάριστον.

Δεῦτε πάντες ἄσωμεν οἱ πιστοί,
ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ βοήσωμεν ἐν χαρᾷ.
Δῶμεν δόξαν αἴνον καὶ ὕμνον τῷ Ἁγίῳ,
λάμπραντι ἐν τῇ Κρήτῃ νῦν ἐν τοῖς θαύμασιν ¹⁸

Τὴν ἐσοθῆτα πάντες τὴν ἱεράν,
τὴν σεπιὴν τε ζώνην τῆς θεόπαιδος Μαριάμ,
προσκυνοῦντες πίστει, σωζόμεθα παντοίων
καὶ νόσων καὶ κινδύνων αὐτῆς τῇ χάριτι.

Φύλαττε καὶ σκέπε ταῖς σαῖς λιταῖς,
Χαράλαμπες μάρτυς, ὡς τὴν χάριν ταύτην λαβῶν,
ἡμᾶς ἐκ παντοίων — νόσου πανωλεθροῦ καὶ
λοιμικοῦ θανάτου ἡμᾶς ἐξάρπασον.

Εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς εἰκόνης ψάλλεται τὸ παρόν :

Ἦχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου...

Πάντων, ἀθλοφόρε, ὁ φρουρὸς
καὶ καταφυγὴ οὐ ὑπάρχεις
τῶν προσφυγόντων εἰς σέ, Ἁγιε Γεώργιε,
Μεγαλομάρτυς Χριστοῦ, ἐν κινδύνοις καὶ θλίψεσιν
τῇ σῇ προσιασίᾳ, λύτρωσαι τοὺς δούλους σου
καὶ λοιμικῆς τῆς φθορᾶς,
πάσης περιστάσεως ἄλλης
τοὺς ἀσπαζομένους ἐν πίστει
τὴν σεπιὴν καὶ θεῖαν σου ἐμφέρειαν.

Τέλος τῆς παρακλήσεως τοῦ Ἁγ. Γεωργίου

ΕΜΜ. Λ. ΠΕΤΡΑΚΙΣ

¹⁸) Τὰ δύο τελευταῖα τροπάρια ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν «Ἀκολουθίαν».